

S Z E G E D K Ö N N Y Ű I P A R A

D o k t o r i é r t e k e z é s

Készült: a Szegedi JATE Gazdaságföldrajzi Tanszékén

Készítette: Csotó Nagy Erzsébet

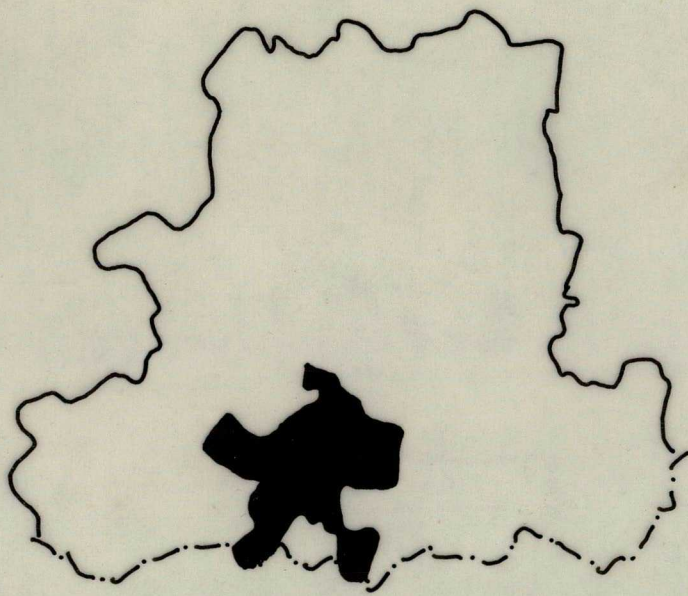
1983. .

B 2582

Szeged fontosabb adatai

Szeged lakónépessége 1980. január 1.	170 794 fő
Szeged állandó népessége	162 546 fő
Szeged népsűrűsége (1980. január 1.)	479 fő/km ²
Szeged – aktív keresőinek száma	80 751 fő
– inaktív keresőinek száma	35 514 fő
– eltartottak száma	54 529 fő
Szeged iparában foglalkoztatottak száma	33 215 fő
Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak száma	14 379 fő

B E V E Z E T É S

Értekezésem tárgyául hazánk negyedik legnépesebb városának könnyüipari fejlődését választottam. Szeged kiemelt felsőfokú központnak tradicionális és ma is egyik legjelentősebb iparága a könnyüipar. Ebben az ágazatban több mint 14 ezer fő tevékenykedik, s ez az ágazat foglalkoztatja az iparban foglalkoztatottak 43,2 %-át.

Városunk könnyüiparának fejlődése hagyományos volta ellenére nem volt töretlen. Fejlődésének különböző szakaszait más és más ismérvek jellemezték, s relatív fejlettségének színvonala is változott az elmúlt három és fél évtized során. Helyzete ma sem problémamentes, sőt a még napjainkban is romló világgazdasági környezetben csak nőnek nehézségei. Dolgozatomban ezt a változó ütemű és el-lentmondásokban gazdag fejlődését, valamint a jelenlegi nehéz helyzetét tűztem célul bemutatni elsősorban azért, mert szakemberek felismerték az egész hazai könnyüipar racionalizálásának szükségességét.

Munkám során igen sok információra volt szükségem. Így a hivatalos KSH adatokon túlmenően felkerestem a vá-

rosi és a megyei tanács illetékes osztályait, valamint a nagyobb könnyűipari létesítményeket. Az itt kapott segítségért ez úton is köszönetemet fejezem ki.

A begyűjtött adatok és információk rendezése, feldolgozása során a geográfiában ismert és elterjedt módszereken túlmenően számítógépes eljárásokat is alkalmaztam elsősorban a kapcsolat szorosságok, másrészt az idősorokban tartósan érvényesülő tendenciák egzakt meghatározásához. /Ezeket a számításokat a SZOTE Számító Központjában végeztettem el./

Szeretném azt remélni, hogy dolgozatommal hozzájárulok városunk könnyűiparának reálisabb megítéléséhez és legoptimálisabb fejlesztési koncepcióinak kidolgozásához.

HAZÁNK KÖNNYÜIPARÁNAK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE

Könnnyüiparunk fejlődése a felszabadulásig

A könnyüipar hazánk egyik hagyományos iparága. Azok az ágazatok tartoznak ide, amelyek mező- és erdőgazdasági, valamint vegyipari eredetű termékekből fogyasztási cikkeket állítanak elő. Történelmi helyzetünkből adódóan a XIX. sz. közepén Magyarország még Ausztria gyarmataként egyértelműen mezőgazdasági ország volt. Az országunkban uralkodó feudális viszonyok és a Habsburg birodalmon belüli munkamegosztásban elfoglalt helyünk miatt Magyarország a gazdaságilag alárendelt agrárterület szerepét töltötte be, s a gyorsan kapitalizálódó Ausztria élelmiszerbázisává vált. Jelentős könnyüipari létesítmények ekkor még alig voltak hazánkban.

Az ipar megteremtésére a lehetőséget ugyan megnyitotta az 1848-as polgári forradalom, de annak leverése után még szomorubbá vált a helyzet, mert közben megsemmisült jónéhány korábban elért eredmény is. A XVIII. és a XIX. század elején végbement igen lassu ütemű fejlődés során főként néhány textilipari manufaktura alakult ki, pl: a budapesti selyemszövő manufaktúrája; a gácsi posztómanu-

faktura; a mosonmagyaróvári manufaktura, stb. Az 1848-49 évi forradalom és szabadságharc után Magyarországra nehezedő abszolutisztikus elnyomás nem kedvezett az iparosodás megindulásához.

A kiegyezés előtti évek ipari fejlődése ellenére tehát az abszolutizmus időszakában legfeljebb a gépek szórványos megjelenéséről lehet beszélni. Az egész magyar iparban 480 gőzgép működött összesen, alig több, mint 8100 lóerő kapacitással. Ebből a textiliparban 6, a bőriparban pedig mindössze 1 gép termelt. Szembetűnő jelenség a gépi textilipar szinte teljes hiánya.

A reformkori Magyarországon a fejlődésnek induló textilipart a gyorsan fejlődő, gépesedő cseh-morva és osztrák textilipar versenye a közös vámterületen teljesen viszaszorította. A következő fél évszázad alatt ez a hátrány még továbbnövekedett. 1852-ben Magyarországon a textiliparban mindössze 4 gőzgép található 46 lóerővel; 1863-ban 6 gőzgép 90 lóerővel, - ugyanakkor az örökös tartományokban a gőzgépek száma 180-ról 487-re, kapacitásuk 3185 lóerőről 20200 lóerőre emelkedett.

Az a néhány textilgyár, amely az 1840-es években keletkezett, rövidesen tönkrement. Nem tudtak továbbfejlődni a hosszabb múltra visszatekintő posztómanufakturák sem.

A csekély gépi berendezés a magyar textiliparban főleg a kékfestő és színnyomó üzemekben működött. Jelentős volt a Goldberger gyár és Spitzer Gerson kartonnyomó gyára

Óbudán, amely modern berendezéssel és több száz munkással dolgozott. Szegeden Fellmayer Antal vállalata volt kiemelkedő jelentőségű. A XIX. sz. végi textilipar elmaradottságát tükrözik a következő adatok: Míg Magyarországon 110 000 orsó volt, addig Ausztriában több mint 4,5 millió, Németországban pedig közel 4,5 millió. A magyar textilipar a belső fogyasztás 14 %-át fedezte, de ezen belül a gyapjuszövet termelésének csupán 10 %-át, a pamutszöveteknél pedig csupán 4 %-át.

A bőr és a papíripar az 1880-1890-es években kezdett gépi nagyiparrá alakulni, de ennek ellenére súlyos elmaradottság jellemezte. A hazai fogyasztásnak mindössze 40 %-át tudta fedezni.

A textilipar fejlődésében jelentős fordulat állt be az 1900-as évek elejétől. Az állami támogatás, a világméretű textilipari konjunktúra olyan magas és biztos profittal kecsegtetett, hogy ez a magyarországi és a külföldi nagytőkét egyaránt gyáralapításra készítette. 1900-1913-ig háromszor annyi textilgyár jött létre, mint a megelőző három évtizedben összesen. A textilipar termelése több mint három és félszeresére, az orsók száma 110 000-ről közel 500 000-re emelkedett. Számottevő fejlődést mutat a Goldberger gyár. Ebben az időben jött létre a monarchia legnagyobb és legmodernebb textilüzeme is, a Magyar Textilipari Részvénytársaság rózsashegyi fonó- és szövőgyára.

A gyorsütemű fejlődés a hazai szükségleteknek még 1913-ban is csak 30 %-át elégítette ki. Nagy hiány volt a késztextilárak és a finomabb minőségű cikkek termelésében. A magyarországi textilipar túlnyomó részben durva és félkészárut gyártott. A félkésztermékeket Ausztriába vitték ki és készárúként feldolgozva hozták vissza. Az árubehozatal 20-30 %-át textilárak tették ki.

Az 1867. évi kiegyezéssel kibontakozó gazdasági konjunktura a bankügy és a közlekedés ugrásszerű fellendülésében mutatkozott meg. Ezek a tényezők az iparra is hatást gyakoroltak. A részvénytársaságok nagyobb része már egyéni vállalkozás keretében működött, megalapításuk fontos állomást jelentett, mert a tőkebefektetés növekedésével új és fejlettebb technika alkalmazását tette lehetővé.

Az iparágakban megjelent a gép, de a termelést még nem forradalmasította. A céhrendszer megszüntetését mondta ki az 1892. évi 8. tc., de az ipar még nagyrészt kisépári, kézműves keretek között mozgott.

Az ipari fellendülés folyamatát az 1873-ban kirobbanó és az évtized végéig elhúzódó válság akasztotta meg. Az 1873-79 között tartó hanyatlás, illetve stagnálás után az ipar technikai forradalmának kibontakozására került sor. Ez összefüggésben van az állami ipartámogatás megindulásával. Magyarországon 1881-ben bocsájtották ki az első iparfejlesztési törvényt. Az 1881. évi 44. tc. 15 éves adómentességet biztosított azoknak a gyáraknak, amelyek

a technika legújabb vívmányainak megfelelően vannak felszerelve, és Magyarországon eddig elő nem állított cikket gyártanak; továbbá az ezután felszerelendő vagy más meglévő gyáraknak bizonyos felsorolt iparágakban - köztük a textilgyáraknak. Az első magyar iparfejlesztési törvénynek volt bizonyos élénkítő hatása, de ez a textiliparban elenyésző volt, mert csupán három textilgyár jött létre Magyarországon az 1880-as években. 1890-ben kibocsátották a második ipartámogató törvényt /1890. évi 13.tc./, amely tovább szélesítette a kedvezmények körét. Kezdetben kamatmentes kölcsönök nyújtásával, majd szub^venciókkal, - amely a felépítendő gyárba beépített tőke 10-30 %-át tette ki - segítette az ipar fejlesztését. Hatása jelentős volt.

Az állami támogatás nagy korszaka azonban a harmadik ipartámogatási törvénnyel kezdődött. A támogatás új vonása volt, hogy a kedvezményeket élvező 198 új gyárból 45 textil, 34 vegyi, 37 vas és gépipari üzem volt.

Ezt követte az 1907. évi 3.tc., amely még több lehetőséget adott az állami támogatás igénybevételére. A kedvezményeket minden olyan iparcikk gyártására kiterjesztette, amelyet egyáltalán nem, vagy a szükséglethez képest elégtelen mennyiségben gyártottak és ahol a gyártás fokozása általános gazdasági érdekre való tekintettel kívánatos.

A szubvenciók legnagyobb részét ekkor a textilipar kapta /57 %-ot/, a ruházati ipar 8 %-ot, a gépipar 12 %-

ot, a vegyipar 23 %-ban részesült.

Az állami ipartámogatás hatása mindezek ellenére meglehetősen csekély volt /1900-1914 között 47 millió koronát kapott a gyáripar összesen/. A részvénytársaságokba fektetett tőke 800 millió koronával emelkedett. Az állami szubvenciók aránya pedig 5,9 % volt. A külföldi tőke beáramlása a magyar ipar területére jelentős volt. Az ipari forradalom eredményei a magyar gazdasági életre is hatással voltak.

Az ipari termelés közel háromnegyed részét a század elején már a nagyipar állította elő, az ipar strukturáján belül azonban még mindig magas volt a kisipar részesedése. Kisipart megőrző iparág volt a ruházati ipar, amelynek munkásai közül csupán 10 % dolgozott a gyárakban.

A világháború előtti másfél évtizedben a gyors ipari növekedés idején a nagyiparral együtt fejlődött a kisipar is. Az I. világháború /1914-1918/ teljesen kimerítette az országot. A gazdasági nehézségek egyik döntő tényezője volt a világháború nagy embervesztesége következtében fellépő munkaerőhiány. A mozgósítások az ipart mind több munkaerőtől fosztották meg. Az 1913-as munkaerőlétszámhoz viszonyítva a textil és ruházati iparban 36,- a nyomdaiparban 31 %-kal kevesebb munkás dolgozott. A háború utolsó éveiben egyre fokozódó szénválság bénította meg a termelést. A textil- és a bőriparnak a háború előtt fogyasztott szén mennyiségnek csupán 40-50 %-a állt rendelkezésére.

A visszaesésnek az is oka volt, hogy a legfőbb könnyűipari ágak nyersanyagellátását a monarchián kívüli import útján biztosították, s ez a háború utolsó éveiben jelentékenyen mennyiségre zsugorodott.

A háború után kialakult helyzet az ipar számára új, sajátos helyzetet teremtett. Ezzel a rövid ideig fennálló polgári forradalom /1918/ nem tudott foglalkozni. Az ipar helyzetét a termelés visszaesése jellemezte. A nyersanyaghiány fokozódott, a külkereskedelmi kapcsolatok megszűntek; a kialakuló szomszédos országokkal a kapcsolatok rendezetlenek voltak. A Tanácsköztársaság gazdasági politikáját meghatározták azok a körülmények is, amelyek között hatalomra került /háború által tönkretett gazdaság, áru és anyaghiány, kiépitett elosztási rendszer, stb./. A Tanácsköztársaság vezetői ezeket felhasználva akarták megvalósítani a szocialista társadalomba való gyors átmenetet.

Államosították a kisipar kereteit /20 munkásnál többet foglalkoztató/ meghaladó üzemeket. A proletárdiktatúra a külföldi tőkések üzemeiért vagy kártérítést fizetett, vagy nem sajátította ki, hanem csak a munkáshatalom ellenőrzése alá helyezte.

A Tanácsköztársaság rövid fennállása alatt /133 nap/ sokat tett a munkásosztály helyzetének javításáért. Gazdaságpolitikájának eredményei ösztönzőleg hatottak az új proletárállam megteremtésekor.

A proletárdiktatura leverése után gyorsan visszaállították a tőkés tulajdonokat. A trianoni békeszerződés után bekövetkezett változás következtében Magyarország kiszakadt a monarchiából, önálló állam lett. Mind behozatala, mind kivitele terén kapcsolatba került a világpiaccal. /A monarchián belül a védővámok segítségével szinte független volt a világpiaci hatástól./ A technikai elmaradottság, és a vele párosuló magas termelési költség az értékesítés akadályává vált. A magyar ipar, s ezen belül a könnyűipar helyzete gyökeresen megváltozott az első világháborút követő időkben, az Osztrák-Magyar Monarchia szét hullása után. A trianoni békeszerződés megkötése következtében lényegesen módosult az ország iparának területi és ágazati struktúrája is. Budapest ipari agglomerációja kiemelkedő jelentőségűvé vált, az iparilag viszonylag fejlett periférikus kitermelő ipari területek elszakadása után a nyersanyagipart kapcsolták be. Míg számos iparág fejlődése visszaesett, addig a két világháború között hazánk leggyorsabban fejlődő iparága a textilipar volt. A termelés gyors növekedését elősegítette^{az} ebben az időszakban érvényesülő piaci elzárkózás. Ez még a nagy válságtól is alig megzavart konjunkturát eredményezett.

1920-1922 folyamán 43 új gyárat alapítottak és 14 üzemet bővítettek. Ezek közül kiemelkedik a Goldberger gyár angol kölcsönnel végrehajtott bővítése, és a kelenföldi üzem létrehozása. Az 1920-as években történt a leggyor-

sabb fejlődés. Elősegítette az, hogy a vállalkozók olcsón juthattak telekhez, olcsón vásárolhatták meg a nyugat-európai textilipar kiselejtezett, de még működő gépeit. Sok esetben piacaik megtartása érdekében csehszlovák textilgyárak települtek át, illetve fiókvállalatokat nyitottak Magyarországon üzemeik során feleslegessé vált régi gépeikkel. Ezekben az években kezdte meg működését a Csepeli Posztógyár, az Unió Textilművek Pestszenterzsébeten, a Continentál Szalagszövő Rt Pestszentlőrincen, a Tarkaszövő és Kikészítő Ujpesten, a Kelenföldi Textilfestő, és a Soroksári uton a Budapesti Pamutgyár. A Váci Fonógyár csehszlovák vállalkozás volt. Győrött a Magyar Textilipar, Pápán a Perutz testvérek gyára működött.

Az iparág expanziója a depresszió éveiben is folytatódott. 1934-ben a Hazai Fésűfonógyár és a Kistex is 20-25 %-kal bővítette termelését. 1929-1938 között 78 újabb textilgyár létesült.

A pamutorsók száma 1921 évi 33 000 db-ról 1929-re 196 000-re, 1938-ra 324 000-re növekedett. A pamutszövődék száma 4 000-ről 14 000-re nőtt; a gyapjuorsók száma kétszeresére, a gyapjuszövőszéké hatszorosára emelkedett.

1938-ban a textilipari termelés négyszer akkora volt, mint a háború előtt. Így a belföldi igényeket alapjában véve ki tudta elégíteni.

A papiripart a textiliparéhoz hasonló növekedés jellemezte. 1926-ban még szinte hiányzott ez az iparág. Három

gyár alapításával indult meg, majd újabb két gyárat létesítettek. Az öt gyár termelése a hazai fogyasztásnak már mintegy 40 %-át fedezte. 1925-ben a Neményi Testvérek csepei papírgyára, 1927-ben a Hazai Papírgyár Rt megalapítása volt jelentős. 1935-1936-ban Szolnokon és Szentendrén nagyarányú üzembővítésre került sor.

A papíriparban is megtették az első lépéseket a korábban hiányzó alapanyag gyártására. 1935-ben kezdték meg a Neményi Papírgyárban a 22 000 tonna kapacitású cellulózgyár felépítését, majd a rotációspapír gyártását. A papírgyártáshoz szükséges félgyártmány, faköszörület termelését három gyár honosította meg.

A papírttermelés a két világháború között mintegy két és félszeresére nőtt.

A textilipar termelési volumene 1941 után hanyatlásnak indult. A pamut és gyapjuiparban a háború előtti termelés jelentősen csökkent.

Az iparág hanyatlását tetézte, hogy a hadigazdaság hat éve folyamán az elavult géppark felújítására nem volt lehetőség, az elhasználódási folyamat gyorsan haladt előre.

A könnyűipari ágak legnagyobb része hasonló helyzetben volt. A bőripar termelése 30 %-kal visszaesett az 1939 évi szint alá. Egyetlen kivételt a papírgyártás képviselt. Ebben az iparágban a fellendülés 1938 után is folytatódott. A papírgyártás megszervezése a nyersanyaggon-

kat lényegében áthidalta, és a területrevíziók révén is szélesedett a nyersanyagbázis. A papíripar kapacitását még ezekben az években is tudták növelni. Az előrehaladás fontos tényezőjévé vált a hazai nyersanyagbázis erősített ütemű fejlesztése. A cellulózzgyártást jelentősen bővítették, ami részben a notrocellulóz, illetve a füstnélküli lőpor termelésére szolgált.

Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az élelmiszeripar részesedése 44,1 % volt. Ismeretes, hogy hazánkban a kapitalista fejlődés Nyugat-Európától eltérően a könnyűipar helyett az élelmiszeriparban kezdődött meg. A magyar ipar, s ezen belül a könnyűipar helyzete gyökeresen megváltozott az első világháborút követő időkben, az Osztrák-Magyar Monarchia széthullása után. A trianoni békeszerződés megkötése következtében lényegesen módosult az ország iparának területi és ágazati struktúrája is. Budapest ipari agglomerációja kiemelkedő jelentőségűvé vált az iparilag viszonylag fejlett periférikus kitermelő ipari területek elszakadása után. Míg számos iparág fejlődése visszaesett, addig jelentős növekedés tapasztalható az osztrák és cseh gyárak konkurrenciájától megszabadult textilipari termelésben, mely 1913-1938-ig 5 %-ról 14 %-ra emelkedett.

A második világháborús hadikonjunktura idején az ipar lassu növekedési üteme meggyorsult. Új könnyűipari ágak alakultak ki és erősödtek meg. A második világháború előtt össz ipari termelésünk 1/4-ét a könnyűipar biztosította.

Ekkor már a textilipar volt könnyűiparunk vezető ága. A kedvezményes vámpolitika következtében mindenekelőtt a pamutipar fejlődött dinamikusán. Kiegyensúlyozatlan volt azonban textiliparunk szövödei és fonodai kapacitása. /Az utóbbi jóval lemaradt a szövödei kapacitástól./ Általános volt a géppark elavult volta. Termékeink így csak az európai viszonylatban igen olcsó munkaerő miatt voltak valamelyest versenyképesek.

A Dunántúl egyes térségeiben /Nyugat és Dél-Dunántúl/ volt némi selyem, s a 20-as évektől műselyem gyártásunk is. Néhány kötszövő üzem ugyan működött már a 20-as és a 30-as években, mégis az igazi nagyüzemi kötszövő és textilruházati ipart a felszabadulás után teremtettük meg.

Bőriparunk a múlt század második felétől elsősorban Budapesten, a Mezőföldön és a Dél-Dunántúlon alakult ki, és rövidesen felülmulta kapacitásban a hazai nyersanyagmennyiséget. Cipőiparunk fáziskéséssel követte a bőripar fejlődését, s még sokáig a kisipari termelés játszotta a fő szerepet.

A faipar viszont már a múlt század második felében nagyüzemi jellegűvé vált, és ennek fő nyersanyagellátói az erdőkben gazdag peremterületek voltak. A trianoni határrendezés után azonban számos, korábban kialakult faipari központ elvesztette nyersanyagbázisát. Legfőbb faipari központok Szolnok, Szeged, Budapest, Szombathely voltak.

Könnyűiparunk felszabadulás utáni fejlődése és jelenlegi helyzete

A magyar gazdaság a II. világháború idején súlyos károkat szenvedett. Az ország nemzeti vagyonának mintegy 40 %-a elpusztult. Az iparvállalatok 90 %-át, a gyáripár kapacitás 24 %-át érte károsodás. A megmaradt ipari berendezések üzemeltetését súlyos szénhiány és szállítási nehézségek hátráltatták.

A fonóipar 49 %-a elpusztult, s így a megmaradt szövödei kapacitás 64 %-a sem volt kihasználható. Különlegesen nehézé tették az ország gazdasági helyzetét azzal, hogy Magyarországot a hitleri Németország oldalán viselt háborúban okozott károkért jóvátételre kötelezték. /1945 évi postdami megállapodás./ A jóvátétel viszont - mivel zömében iparcikkek törlesztésével történt - hozzájárult a háborús károk gyors helyreállításához és a gazdaság gyors talpraállításához.

Az 1945 nyarára kialakult nehéz gazdasági helyzet szükségessé tette a termelés és fogyasztás állami irányítását.

Az állami hatalom intenzív beavatkozása a gazdasági életbe 1945 második felében indult meg. Az állami vásárlások részben a jóvátétel keretében meginduló ipari-nehézipari

szállításokkal, részben az újjáépítéssel voltak kapcsolatban. Ugyyszólván minden jelentős nehézipari vállalat állami megrendelésre dolgozott, de a jóvátétel keretében állami szállításokat végzett számos fontos könnyűipari egység is.

Minden textilüzemet közérdekű szállításra köteleztek /Iparügyi Min. 1945 júliusi rendelete/, csak a termelés 40 %-át értékesíthették a szabadpiacon.

A gyapjúipar termelésének 50-60, a kender- és lenipar 50, a pamutipar 30-35, a műselyemipar 40-45, a kötszövőipar 40-50 %-át állami megrendelésre szállították. A legfőbb iparágak termelése állami rendelésre, állami nyersanyagkiutalás alapján történt.

Az újjáépítés erőfeszítései; a jóvátétel állami finanszírozása, stb. 1946 nyarára óriási mértékű inflációhoz vezetett. Az infláció gyors megfékezésére nem volt meg a lehetőség. /Ehhez a termelés fellendülésére, az államháztartás egyensúlyára lett volna szükség./ A fő feladat az volt, hogy csökkentsék a tömegekre nehezedő terheket, és megakadályozzák, hogy az infláció a tőkés osztály megerősödéséhez vezessen. A bevezetett kalóriabér-rendszer, a kalóriakosár megakadályozta ugyan a bérek teljes elértéktelenedését, de biztosította a munkástömegek ellátási minimumát.

A gazdasági élet fellendülésének alapját az 1946. aug. 1-én kibocsátott új, értékálló magyar forint jelentet-

te. Az új pénz kibocsátása lehetőséget nyitott a termelés gyors felfutásához és egyben a tőkés korlátozások újabb szakaszának kibontakozásához.

A gyáripari termelés 1945-ben a háború előtti szint 20-25 %-a körül mozgott, 1946-ban alig haladta meg annak egyharmadát. 1948-ban már elérte a háború előtti utolsó békeév termelési szintjét, s 1949-ben pedig a háborús csúcsszintet.

Az ipar fejlődése terén a hároméves terv során nagyon szép eredmények születtek. A nehézipar fejlődése gyorsabb ütemben haladt, mint a többi iparágé. Az újjáépítés és a jóvátételi szállítások is elsősorban ennek helyreállítását követelték meg. Iparunk fejlődése a szocialista iparosítás elve alapján indult meg.

Jelentősen javultak a hároméves terv végére a munkások szociális és kulturális körülményei /fizetési szabadság, 8 órás munkaidő stb./. 1948-1949-ben Magyarország a kelet-európai országok többségéhez hasonlóan egészében befejezte a háborús károk helyreállítását és elérte a háború előtti utolsó békeév, sőt egyes ágazatokban a háborús csúcsszint termelési eredményeit is. 1947-1948-ban a proletárdiktatura győzelme a magyar gazdaság fejlődésében új feltételeket teremtett. Az 1948-ban végrehajtott államosítások a gyáripar történetében a legnagyobb intézkedések egyike. A könnyűiparban is döntő fordulat állott be.

A textiliparban, ahol korábban a tőkésvállalatokban dolgozó munkások aránya az összes iparág 77 %-a volt, most

ez az arány 25 %-ra, a bőriparban 91 %-ról 13 %-ra, a gumiiparban 100 %-ról 6,5 %-ra csökkent. Csak azokban az iparágakban maradt tőkés szektor, amelyek kisebb üzemek voltak; így pl. a papiriparban /46 %/, élelmiszeriparban /45 %/, stb. Az első hároméves terv végére a célkitűzéseknek megfelelően az ipari termelés az 1938-as színvonalat jelentős mértékben meghaladta, és megkezdődött megyénkben is az ipar fejlesztése.

1949 decemberében államosították a 10-nél több munkást foglalkoztató iparvállalatokat, sőt a nyomdaipar teljes államosítására került sor. A gazdaságban az államosítások nyomán az államhatalom fontos szerephez jutott.

Az első ötéves terv az agrár-ipari strukturát ipari agrár strukturává kívánta átalakítani, ezért a beruházott összegek aránytalanul nagy hányadát - a tényleges beruházások 48 %-át - fektették az iparba. Az első ötéves tervben az ipari beruházások csaknem 90 %-át a nehézipar kapta.

A tulzott iparosítás a viszonylag nyersanyag-és tőkeszegény Magyarországra már az első ötéves terv befejezése idején súlyos ellentmondásokhoz vezetett. Az első ötéves tervben a nehézipar - a természeti feltételekkel nem számoló - feszített ütemű fejlesztése az iparfejlesztés mérséklődését eredményezte. A második ötéves terv végrehajtását félbeszakította az ellenforradalom. 1956 után a gazdaságvezetés új programja az iparosítást továbbra is elsőrendű célnak jelölte meg, de összhangban az agrárfejlődéssel, az

életszinvonál emelésével, az infrastrukturális beruházások fejlesztésével. A második hároméves tervben az első ötéves tervben elkövetett gazdaságpolitikai hiányosságok és az ellenforradalom által okozott károk felszámolása mellett jelentősen emelkedett a termelés, növekedett az iparban foglalkoztatottak létszáma.

A VII. Pártkongresszus az ipar területi elhelyezkedésének megváltoztatására az Alföld /s így Szeged/ fokozott iparosítására hozott határozat végrehajtása eredményeként Csongrád megye a második ötéves tervben ipari jellegű megyévé vált. Számos új nehézipari ágazat honosodott meg, azonban a nehézipar gyorsabb ütemű fejlődése még nem vezetett a megye könnyű-és élelmiszeripari jellegének számottevő módosulásához.

A harmadik ötéves tervben /a sorra született párt és kormányhatározatok eredményeként/ megyénk iparának termelése az országos átlagot meghaladó mértékben növekedett. Az iparon belül legnagyobb ütemben a nehézipar, azon belül az olajbányászat fejlődött, és a nehézipar a megye vezető iparágává lett.

A könnyűipari ágak többségének fejlődési üteme elmaradt az ipar átlagos fejlődési ütemétől. A textilipar a termelését kétszeresére, a bőripar négyszeresére, a papiripar három és félszeresére bővítette. A papiripar dinamikus fejlődése 1959 után kezdődött. Az iparágon belül első sorban a papírfeldolgozás fejlődött. Ez részben összefügg a

nemzetközi együttműködéssel /újságyomópapír szovjet importja/. A hullámdobozgyártás két új üzem megindításával a korábbi huszszorosára növekedett. Megteremtették a hazai cellulózgyártást; - alapanyaga hazai szalma és lombosfa lett. Ennek felhasználási aránya 1953-ban még csak 18 %, 1967-ben pedig már 44 %.

Az egyik leggyorsabban fejlődő könnyűipari ág a ruházati ipar. Az ötvenes évek első felében 1,8; a második felében 2,8 milliárd Ft-ot; a hatvanas évek első felében 5,6 milliárd Ft-ot ruháztak be. Az egységnyi termelésre jutó állóeszközérték 1960-ig csökkenő, 1960-tól növekvő tendenciát mutat.

A textil-, a textilruházati és a bőripar termelésének mennyiségi növekedésén túl fontos szerepe volt az 1950-es évek végétől meginduló belső szerkezeti korszerűsítésnek is.

A textiliparban felhasznált műszálak 1955-ben még az összes szálanyagának 12 %-át, 1965-ben már 25 %-át tették ki. A szintetikus szálanyagfelhasználás ötévenként megkétszereződött.

A cipőiparban az ötvenes években nem egészen fele; a hatvanas évek második felében már háromnegyede bőrhelyettesítő talppal készült. A magyar ipar szerkezetében nagyarányú átalakulás ment végbe. Így pl. a főágazatok közül az élelmiszeripar háború előtti részaránya 29 %-ról 1965-re 18 %-ra,

a textiliparé 14 %-ról 7 %-ra esett vissza, a gépiparé pedig 9 %-ról 25 % fölé emelkedett.

A lakosság szolgáltatási ellátásában fontos szerepe van a kisiparnak. A felszabadulás előtt az ipari termelésben magas részesedést őrzött meg.

A magánkisiparban foglalkoztatottak létszáma 1953-ig fokozottan csökken. Ebben az ötvenes évek elején eltulzott kisiparelles intezkedések is köztrejatszottak. A szövetkezeti kisipari hálózat viszont csak vontatottan fejlődött. Létszámuk jóval kisebb volt, mint a magánkisipar létszámának csökkenése, s a létrejött szövetkezetek legnagyobb része is az állami nagyipar kiegészítőjévé vált.

A legelemibb ipari szolgáltatások lehetősége nagyon lecsökkent, vidéken szinte megszűnt, a javítások elvégzése körülményessé vált. Ezen a helyzeten az ötvenes évek közepétől javítottak. A szolgáltatások javulásához hozzájárult a szövetkezeti ipar fejlődése, a tanács helyi ipar kereteinek kiszélesítése és a magánkisiparnak a szükségletekhez igazodó keretek közti működése.

A szövetkezeti kisipar foglalkoztatottainak száma az ötvenes évek közepének 100 000-120 000 fős létszámáról a hatvanas évek végére 220 000-re emelkedett. A termelés értéke 1950-hez képest 27-szeresére, 1955-höz viszonyítva is a háromszorosára nőtt. Ezzel az 1960-as évek végére a szocialista iparban alkalmazott létszám 13 %-át, a termelés 5-6 %-át a szövetkezeti kisipar adta.

Termelésének jelentékeny részét továbbra is a nagyipar kiegészítőjeként folytatja.

A magánkisipar szolgáltató tevékenysége jelentősebb. A nagyobb hullámzásokkal fellendülő magánkisipar a hatvanas évtizedben bizonyos mértékben stabilizálódott. Az önálló magánkisiparosok száma 70 000 fő, alkalmazottaik létszáma 25 000-30 000 körül mozgott. Tevékenységében a lakosságnak végzett szolgáltatások dominálnak. Gyengébb felszereltséggel, mint a szövetkezeti ipar a szolgáltatások több, mint 40 %-át látta el a magánkisipar.

A szolgáltatások egynegyedét az állami és a tanácsi ipar végzi. A lakosság személyi szolgáltatásában /pl. fodrászat, fényképészet stb./ a magánkisipar még a szolgáltatások felét sem végezte, a mérték utáni és egyedi megrendelésre készített termékeknek alig több mint felét állítja elő, a különböző ipari javítási munkákban pedig mintegy egyharmaddal többet nyújt, mint az állami és a szövetkezeti ipar összesen.

Az infrastrukturális és szolgáltató ágazat fejlődése a népgazdaság általános dinamizmusához viszonyítva lassú volt. A hatvanas évekre az iparosítás előrehaladása már egyre sürgetőbben vetette fel a szolgáltatások és infrastruktúra fejlesztésének kérdését.

A felszabadulás után hazánkban kibontakozó szocialista iparosítás éveiben a nehézipar igen dinamikus fejlődése miatt a könnyűipar fejlesztése kissé háttérbe szorult. Bár

ekkor, gazdaságfejlődésünk extenzív szakaszában is szület-
tek látványos eredmények, új könnyűipari objektumok, mégis
az összipari termelésből való részesedése fokozatosan csök-
kent. /A felszabadulás előtti 25 %-ról 16 %-ra esett le./
A fenti változás ellenére termelési volumene mintegy meg-
hatszorozódott. Ennek az ágazatnak is a fejlődése kezdet-
ben inkább az extenzív fejlődés jegyeit viselte magán, de
már a 60-as évektől vagy méginkább a 70-es évek derekától
a minőségi kritériumok javítására helyeződött a hangsúly. Et-
től kezdve nagyobb lendületet vettek a korábban is már megin-
dult rekonstrukciós beruházások. Ennek eredményeként nőtt a
könnyűipar ágazatainak termelékenysége, javult a termékek
minősége és versenyképessége, s nem utolsó sorban megvál-
tozott belső struktúrája is. Ez elsősorban a korábban kie-
melkedő szerepet játszó textilipar arányának visszaesésében,
valamint a textilruházati, a bútór és a papíripar arányának
növekedésében jutott kifejeződésre. A fejlesztés során, mi-
vel legtöbb könnyűipari ágazatunk nagyrészt import nyersa-
anyagot dolgoz fel, egyéb telepítési tényezők játszottak fon-
tosabb szerepet. Így pl. az egyik legfőbb hiánytényezőként
jelentkező munkaerő, a fogyasztópiac stb. A hazai szükség-
letre termelésen kívül szinte minden könnyűipari ágazat
termel exportra is.

A felszabadulás után, bár a könnyűipar területi struk-
túrája viszonylag kedvezőbb volt a nehéziparénál, mégis je-
lentős változtatása vált szükségessé. Könnyűiparunk rekons-

trukciója az 1950-es évek végére befejeződött. Országunk fő könnyüipari központja továbbra is Budapest maradt, s jelentőségét megtartotta Győr és Szeged is. Viszont a könnyüipari centrumok termelésben való részaránya jelentősen csökkent az elmaradott területek iparosításában nagy szerepet betöltő új könnyüipari gyárak, telephelyek létesítésével. Pl: A Vörös Október Férfiruhagyár és a Fehérneműgyár egyik telepe 1957-ben Dunaujvárosba települt. Ekkor születtek a bajai, a szegedi, a kaposvári, az ózdi, a berettyóújfalusi és a hajdudorogi telepítések is.

Legjelentősebb új létesítmény azonban a dunaujvárosi szalmacellulózsgyár volt, amely a Dunai Vasművel kooperálva létesült, annak gőz-, gáz- és szennyvizelvezetésének gondjait megoldva. A csepeli és a lábatlani papirgyár létesítésével új cellulóz papiripari centrumok jöttek létre hazánkban. A nagyszámú új cipőgyár létesítése szintén hozzájárult a nagy munkaerőtartalékokkal rendelkező területeken a munkaerő lekötéséhez.

A könnyüipari ágazatok beruházása 1950-65 között az összes ipari beruházás 8 %-át, 1961-65 között pedig 10 %-át adta. Az 1950 évi összes könnyüipari beruházásnak 9 szerese volt az 1965 évi. Bár az ipar egészében a könnyüipari termelés volumenének részesedése csökkenő tendenciát mutat, abszolút értékben az 1950-hez viszonyított termelési volumen 1977-ig hatszorosára emelkedett. A könnyüiparon belül is az eltérő növekedési ütem és a differenciált fejlesztési

feladatok hatására jelentős szerkezeti változások, arányeltolódások mentek végbe.

Erőteljes ütemű és mértékű volt a koncentráció a könnyűiparban is. Az új gazdasági mechanizmus első évében /1968-ban/ a beruházások volumene népgazdasági szinten megközelítően egyezett az előző évivel. Az ipar összes beruházásainak 49 %-a tartozott állami, 51 %-a pedig vállalati jogkörbe. Számottevő volt azonban a szóródás az egyes iparágakon belül.

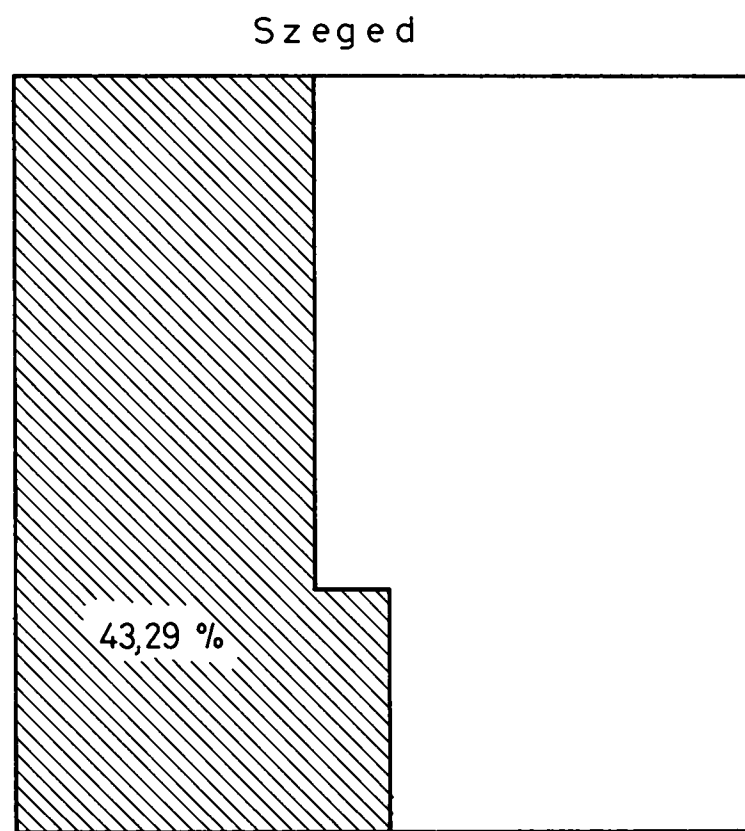
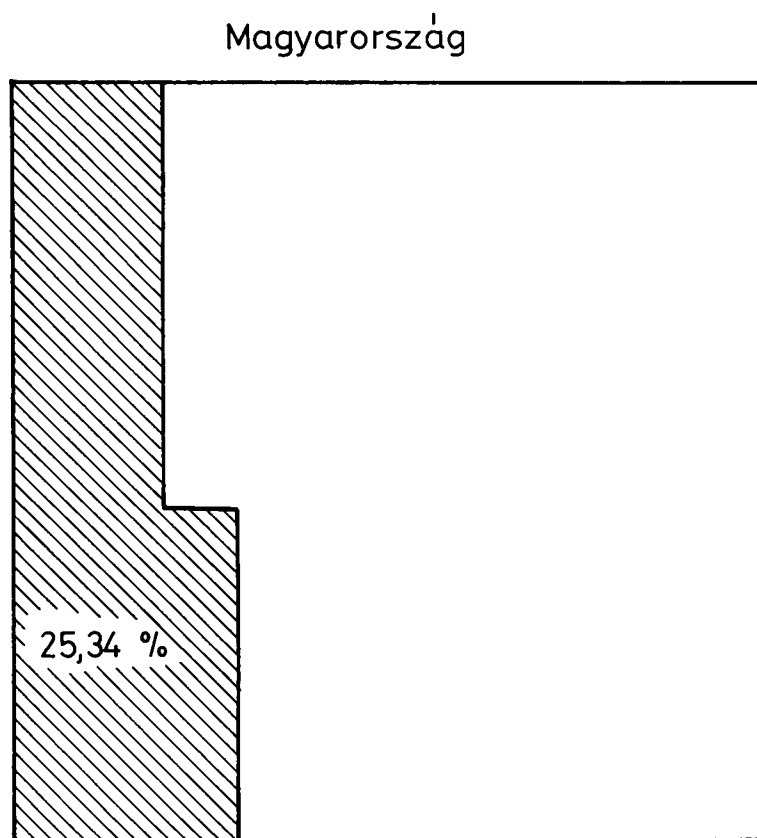
Míg pl. a vegyipar beruházásainak 41 %-a, addig a könnyűipar beruházásainak 81 %-a tartozott ebben az évben vállalati döntési jogkörbe. Általában azonban nem enyhült a kereslet és kínálat közötti feszültség.

Az 1950-es években a könnyűipar fejlesztésének fővonása az, hogy ütemnövelése elsősorban mennyiségi oldaláról jelentkezett. Az 1960-as évektől már nagyobb figyelmet fordítottunk az iparágak műszaki fejlesztésének színvonalára.

A könnyűiparban is dominál a szocialista szektor, mégis az ipar többi csoportjával összehasonlítva a magánszektor szerepe a legnagyobb mértékű. Ez érthető, mert a divatot és az ehhez kapcsolódó fogyasztói igények gyakori változását a kisebb vállalatok rugalmasságuk miatt jobban tudják követni, s az összes ipari csoporton belül itt van erre a legnagyobb szükség.

Hazánk könnyűiparában mintegy 420 ezer fő tevékenykedik. Ezzel az iparon belüli létszámhányada 25,3 %. Viszony-

A könnyűipar szerepe a szocialista ipar egészéből az 1980 évi foglalkoztatottak száma alapján

lag alacsony állóeszköz fajlagos érték miatt az iparon belüli termelőállóeszköz hányada 12,0 %, az iparon belüli bruttó termelési érték hányada pedig 16,3 %. 1950-től 1980-ig a könnyűipar bruttó termelési indexe 646 /ugyanakkor az egész iparé 843/ volt, tehát dinamizmusa az ipari átlag alatti maradt.

A szocialista ipar egészéből a könnyűipar szerepét szemlélteti az élő munka oldaláról az 1.sz. ábra.

Magyarország egészét tekintve a könnyűipari foglalkoztatottak aránya a szocialista iparon belül 25,34 %, míg Szeged város esetében 43,29 %.

Tehát Szeged esetében a könnyűiparnak az iparon belüli aránya a létszám alapján messze meghaladja az országos átlagot, ami egy aspektusból a könnyűiparnak városunk iparán belüli kiemelkedő szerepét mutatja.

Könnyűiparunk helye a világban

Ezakkörökben úgy nyilatkoznak hazánk könnyűiparának színvonaláról, hogy az a nemzetközi középmezőny alsó sávjában van. Míg korábban elsősorban a fejlett tőkés országok, s termékenként differenciált mértékben az egyes szocialista országok voltak versenytársaink, újabban egyre több fejlődő ország jön fel színvonalas, versenyképes termékekkel. Ez nemcsak azért jelent számunkra problémát,

mert közvetlen nehezíti piaci helyzetünket, hanem azért is, mert egyre több könnyűipari termékből önellátóvá válva megnehezülnek, vagy megghiúsulnak korábbi piackötési lehetőségeink.

Hazánk sok könnyűipari termékének nyersanyagait külföldről szerzi be. Ezeknek a nyersanyagoknak az utóbbi években igen nagy mértékben megnőtt a világpiaci árszínvonala. Számos nyersanyag feldolgozva könnyűiparunk műszaki-technikai színvonalából is adódóan a világpiacon kedvezőtlen pozícióba került. Ugyanakkor a megnehezült világgazdasági helyzetben amúgy is megromlanak értékesítési lehetőségeink. Ehhez még hozzá kell számolnunk azt is, hogy könnyűipari termékeink átlagos életkora 1980-ban 11,3 év volt, s ekkor a gyártásba vett termékek 37,7 %-ot tették ki. Ismeretes, hogy a könnyűipar a legnagyobb mobilitást igénylő ágazat, ezért sürgős termékszerkezet váltásra van szükség. A rugalmas gazdálkodás egyébként is fontosabb bármely más iparágnál.

A fentiek miatt is érthető, hogy hazánk egyetlen könnyűipari terméke a cipő, amely a világexport 1 %-át meghaladja. Ugyanakkor a világ húsexportjának 2,4 %-át, borexportjának 3 %-át, élőállat és napraforgó kivitelének 5-5 %-át, gyógyszerexportjának 3 %-át, s az autóbusz export 10 %-át adjuk.

A hazai exportstruktúrában a könnyűipar ágazatai közül a textil- és a bőripar, termékei közül pedig a felsőru-

háztati konfekcióipari termékek, a kötöttárúk, a kész pamut és pamuttípusú szövetek és a bőrlábbelik emelkednek ki. Ezek részaránya az összes kivitel %-ában a fenti sorrendben a 2,3 %, 0,9 %, 0,8 % és 1,6 %. Főbb külkereskedelmi partnereink termékenként, valamint a keresleti és a kínálati struktúra változásától függően igen differenciált, azonban az utóbbi évek némi módosulása ellenére legfőbb vásárlónk a Szovjetunió, illetve az európai szocialista országok. Törekednünk kell arra, hogy könnyűiparunk ne kényelmesedjen el, hiszen ma már a szocialista országok "sem vesznek meg mindent". Tehát keleti piacaink megtartásához, valamint a nyugati piacokra való betöréshez, s a meglévők megőrzéséhez fokozott innovációs tevékenységet kell folytatnunk. Különösen szép sikereket érünk el a luxus-konfekciók terén, függönyök, nemesprémek, egyéb szőrme, cipő és bőrárúk, kisipari bútorok, valamint a népművészeti cikkek vonatkozásában. Ennek fokozása érdekében azonban biztosítanunk kell tartósan a kiegyensúlyozott, jó minőséget, az igényekhez való gyors igazodást, valamint az esztétikus kiserelést.

SZEGED KÖNNYŰIPARÁNAK FŐBB SAJÁTOSSÁGAI ÉS SZEREPE
A MEGYE, VALAMINT AZ ORSZÁG KÖNNYŰIPARÁBAN

A bevezető részben már említettük, hogy a könnyűipar mind megyénk, mind pedig városunk iparában kiemelkedő szerepet játszik. Nézzük meg most már, hogy Szeged könnyűipara a megyei és az országos helyzethez viszonyítva milyen fő sajátosságokkal rendelkezik.

Vizsgáljuk meg először a könnyűipar belső ágazati szerkezetének sajátosságait.

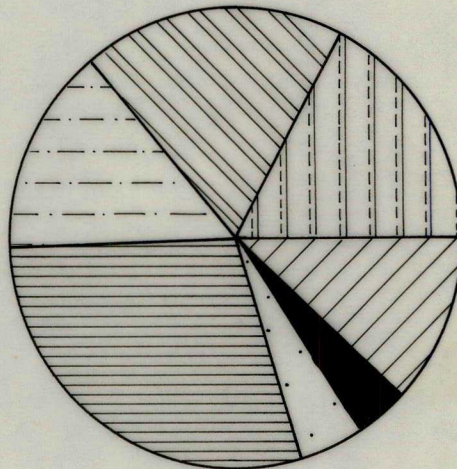
A szocialista könnyűipar ágazati szerkezete a foglalkoztatottak száma alapján /fő/
/1980/

1.sz. táblázat

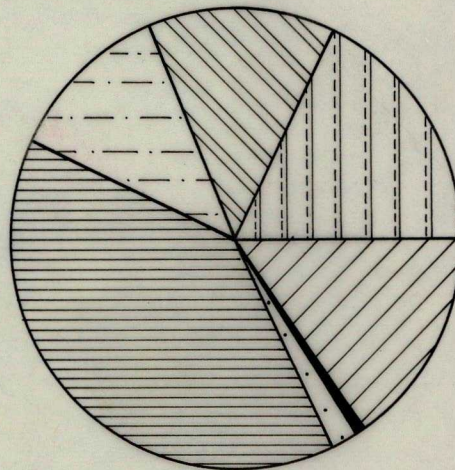
Ágazat	Magyarország	Csongrád megye	Szeged
Fafeldolgozó ipar	48.305	3.506	2.540
Papiipar	15.247	84	84
Nyomdaipar	19.527	499	499
Textilipar	119.280	10.018	5.882
Bőr-Szőrme-és cipőipar	60.112	2.988	1.676
Textilruházati ipar	77.733	3.641	2.702
Kézmű- és háziipar	68.931	4.432	996
Könnnyűipar összesen	409.135	25.168	14.379

A könnyűipar országos, megyei és városi struktúrájának összehasonlítása a foglalkoztatottak száma alapján (1980)

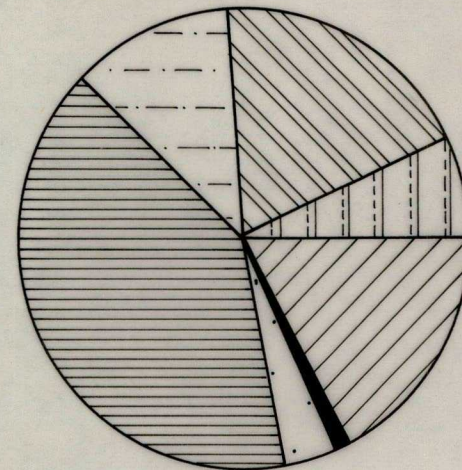
Magyarország

Csongrád megye

Szeged

Fafeldolgozó ipar

Papíripar

Nyomdaipar

Textilipar

Bőr-, szőrme- és cipőipar

Textilruházati ipar

Kézmű- és háziipar

A szocialista könnyűipar ágazati szerkezete a foglalkoztatottak száma alapján %-ban

/1980/

2.sz. táblázat

Ágazat	Magyarország	Csongrád megye	Szeged
Fafeldolgozó ipar	11,8	13,9	17,6
Papíripar	3,7	0,3	0,6
Nyomdaipar	4,8	2,0	3,5
Textilipar	29,1	39,8	40,9
Bőr-,szőrme- és cipőipar	14,7	11,9	11,7
Textilruházati ipar	19,0	14,5	18,8
Kézmű- és háziipar	16,9	17,6	6,9
Könnyűipar összesen	100,0	100,0	100,0

Amikor a könnyűipar belső, ágazati struktúráját tanulmányozzuk, akkor mindenekelőtt a létszám adatokra kell támaszkodnunk. A foglalkoztatottak száma alapján képzett százalékos arányok azért nem torzítják számottevően a könnyűipart, mert szinte valamennyi ágazata közel azonos mértékben munkaerőigényes. Szeged könnyűiparának létszám adatait az 1-es, s a létszám alapján képzett struktúráját a 2-es számú táblázatban tüntetjük fel. A megoszlási viszonzárszamsor adatai pregnánsan mutatják, hogy a vizsgált városban a textilipar és a textilruházati ipar, valamint a fafeldolgozó ipar vezet.

Ahhoz, hogy Szeged könnyűipari szerkezetének sajátos

vonásait feltárhassuk, összehasonlítást kell tennünk más, nagyobb egységekével. Elsőként a Csongrád megyei könnyűipar ágazataiban foglalkoztatottak számának megoszlását képeztük. Ebből megállapítottuk, hogy a megyében is a textilipar vezet /az össz-könnyűipari létszám 39,8 %-ával/, de ezt nem a textilruházati, hanem a kézmű- és háziipar követi. Tehát a textilruházati ipar szerepe a könnyűiparon belül Szegeden lényegesen nagyobb, mint a megyében.

Ugyanez a helyzet áll fenn a fafeldolgozó ipar esetében is. Meglehetősen nagy azonosság /csupán 2 ezrelékes az eltérés/ tapasztalható a bőr-szőrme- és cipőipar esetében is. Érthető okok miatt, hiszen Szeged országos viszonylatban is kiemelkedő kultur- és művelődési központ, a papír- és a nyomdaipar szerepe is nagyobb Szegeden, mint a megyében.

Végül nem elhanyagolható Szeged könnyűiparának strukturális sajátosságainak jellemzésekor az sem, hogy az milyen eltéréseket mutat könnyűiparunk országos szerkezetétől. Ezzel kapcsolatban megállapítható, hogy országosan is a textilipar vezet, de lényegesen kisebb a létszám alapján a kiemelkedő szerepe, mint Szeged esetében.

A könnyűipar ágazataiban foglalkoztatottak számának szórása: /fő/

a/ országos: 35751,8 /országos létszám 8,7 %-a/

b/ megyei : 3272,2 /megyei létszám 13 %-a/

c/ Szeged : 1952,4 /a szegedi létszám 13,6 %-a/

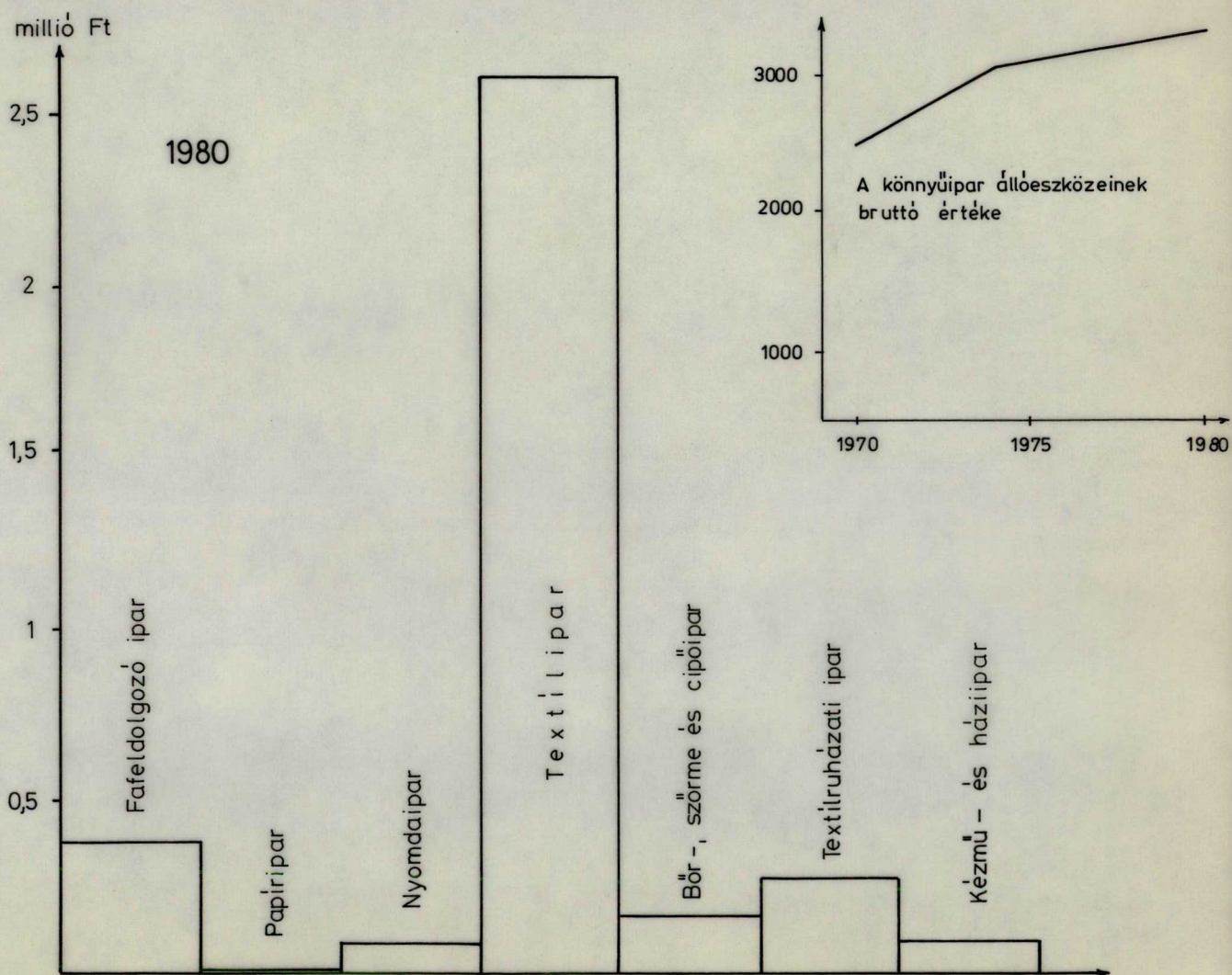
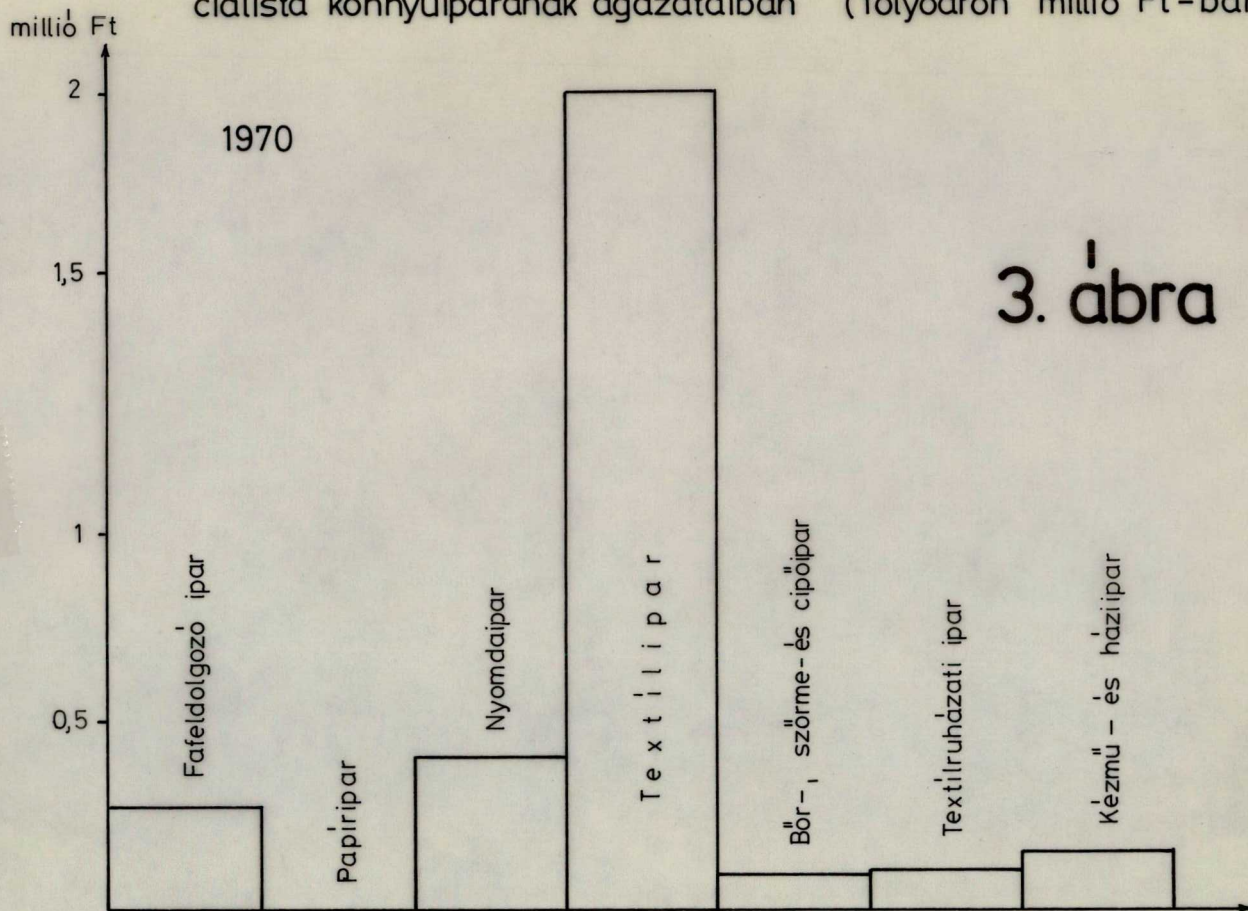
A fenti szórásmutatók alakulásából is kitűnik, hogy a könnyűipar ágazatai a létszám alapján országosan a legkiegyenlitettebbek, Szeged esetében pedig a legdifferenciáltabbak, vagyis az ágazati specializáltság foka Szegeden a legnagyobb.

Míg Szegeden - mint már említettük - a szocialista könnyűipari létszám 40,9 %-a ebben az ágazatban tevékenykedik, addig országos viszonylatban csupán 29,1 %-os ez az érték. Sorrendben ugyancsak második helyen áll országos relációban is a textilruházati ipar. Érdekes, hogy Szeged és az ország textilruházati iparában foglalkoztatottak hányada terén is csupán 2 ezrelékes eltérés van városunk rovására.

A kézmű- és háziipar országos részaránya /a megyeihez hasonlóan/ szintén nagy mértékben meghaladja a szegedi arányt. Mivel Csongrád megyében bőrgyár és kesztyűgyár nincs, ezért a bőr-, szőrme- és cipőipart cipőgyáraink és cipőipari KTSZ-eink, valamint szőrmefeldolgozó egységeink képviselik. Ennek az ágazati struktúrában betöltött szerepe kisebb, mint országos viszonylatban.

Mind a szegedi, mind pedig a Csongrád megyei feldolgozó ipar szerepe viszont meghaladja az országosét. /Míg Szeged faiparában a könnyűipari foglalkoztatottak 17,6 %-a tevékenykedik, addig országos vonatkozásban csupán 11,8 %-os ez az érték./

Az állóeszközök bruttó értékének alakulása Csongrád megye szocialista könnyűiparának ágazataiban (folyóáron millió Ft-ban)

Budapestnek a nyomdaipari tevékenységben betöltött kimagasló szerepe miatt érthető, hogy a szegedi nyomdaipar részaránya jelentősége ellenére kisebb az országosnál.

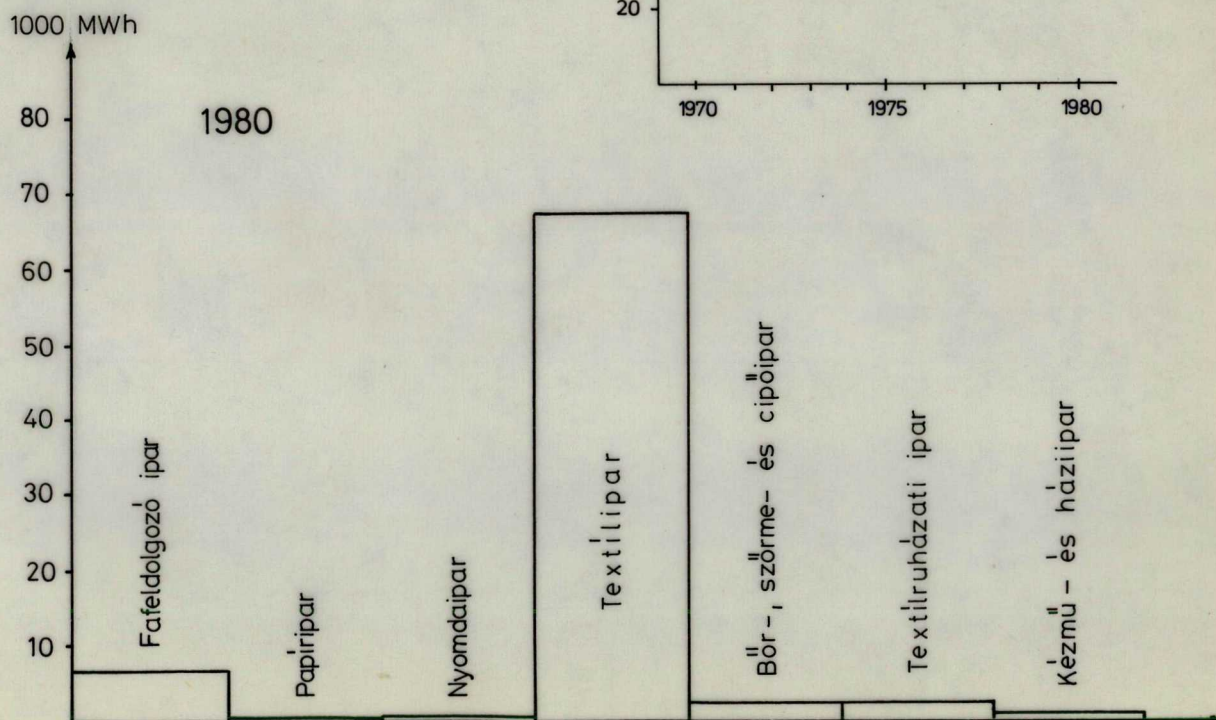
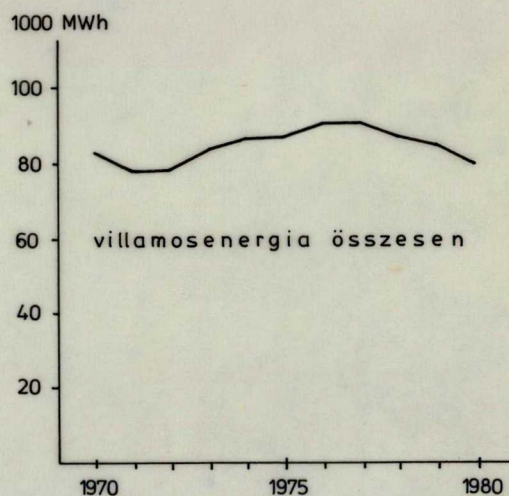
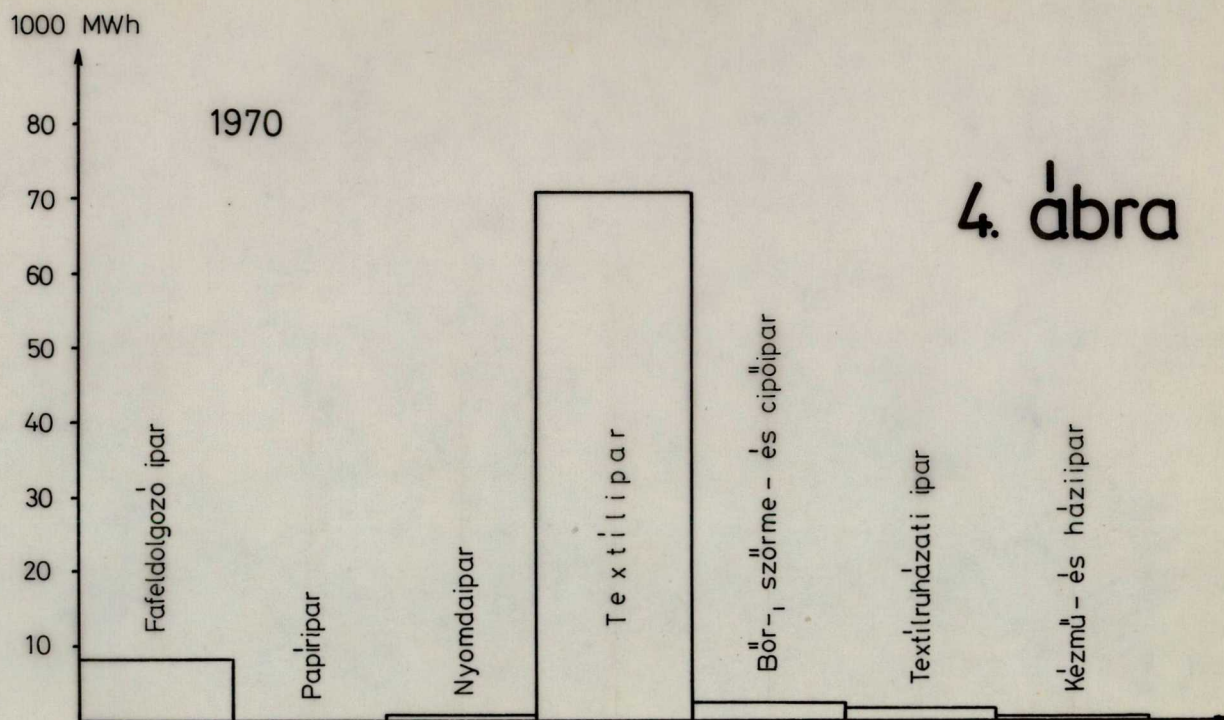
A vizsgált megyének és Szegednek papirgyára nincs, ezért a papiripari tevékenységnek csupán bizonyos köre található a térségben. Ezért adódik az a helyzet, hogy az országos papiripari létszámhányad lényegesen nagyobb a szegedinél.

Tanulmányoztuk továbbá azt a kérdést, hogy a holt munka oldaláról milyen sajátosságokat mutat megyénk és a vizsgált város könnyűipara. Csongrád megyében a könnyűipari állóeszközök bruttó értéke 1970-1975 között jelentősen növekedett. Ez az erőteljes növekedés 1975-1980 között lelassult. /3.sz. ábra/ A szocialista könnyűipar egyes ágazataiban az állóeszközök bruttó értéke 1970-1980 között különbözően nőtt. A papiriparban is 9000 Ft-os állóeszköz bruttó értéke 68.400 Ft-os értékre emelkedett. A nyomdaipar állóeszközeinek bruttó értéke is több mint kétszeresére nőtt a tíz év alatt 40.500 Ft-ról 93.000 Ft-ra. A legmagasabb érték a textiliparban volt már 1970-ben is 1 900 000 Ft-os értékkel, mely 1980-ra 2 606 000 Ft-osra emelkedett.

A bőr-, szőrme és cipőipar állóeszközeinek bruttó értéke 90 000 Ft-ról 165 000 Ft-ra, a textilruházati iparé pedig 94 000 Ft-ról 271 000 Ft-ra növekedett.

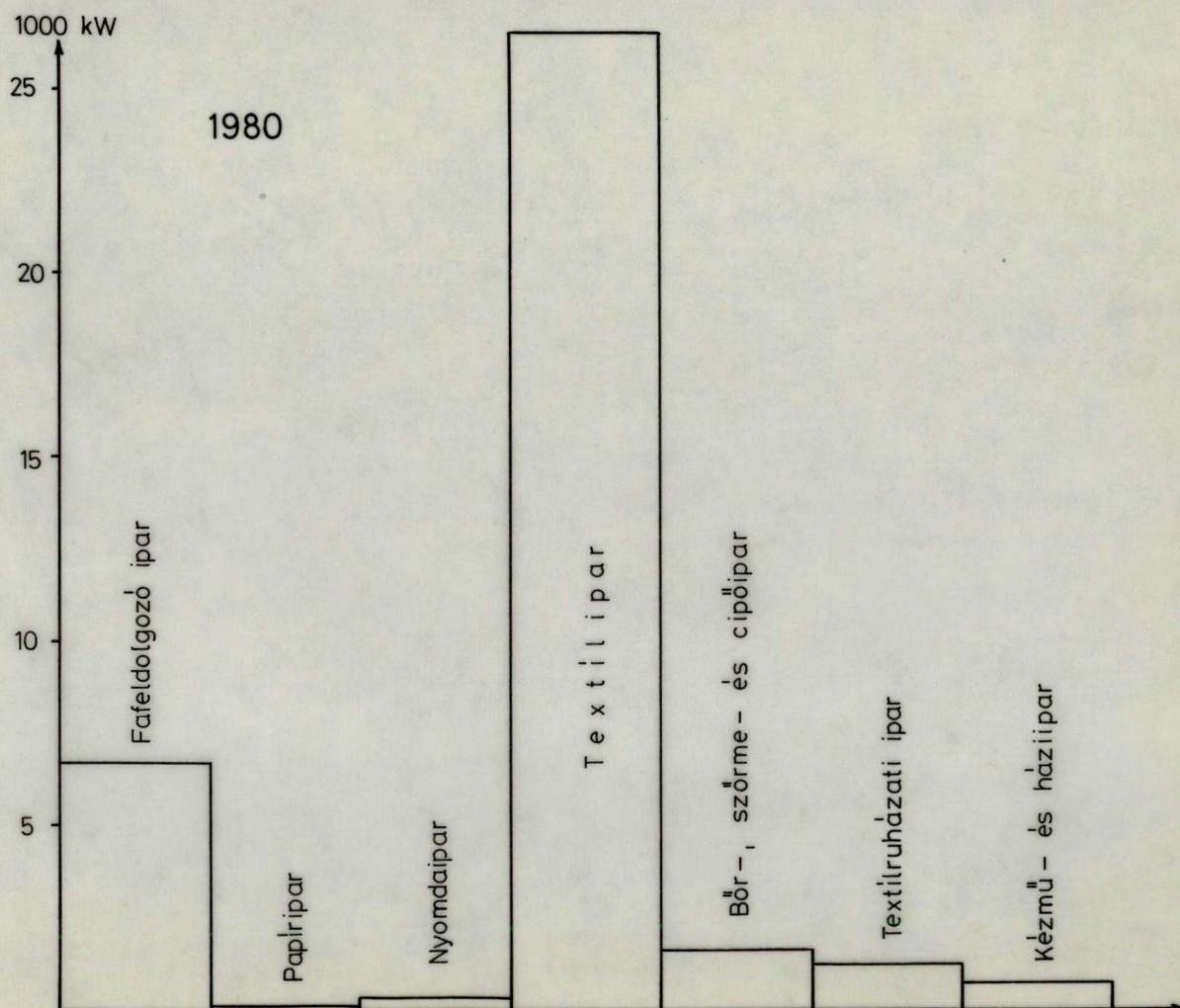
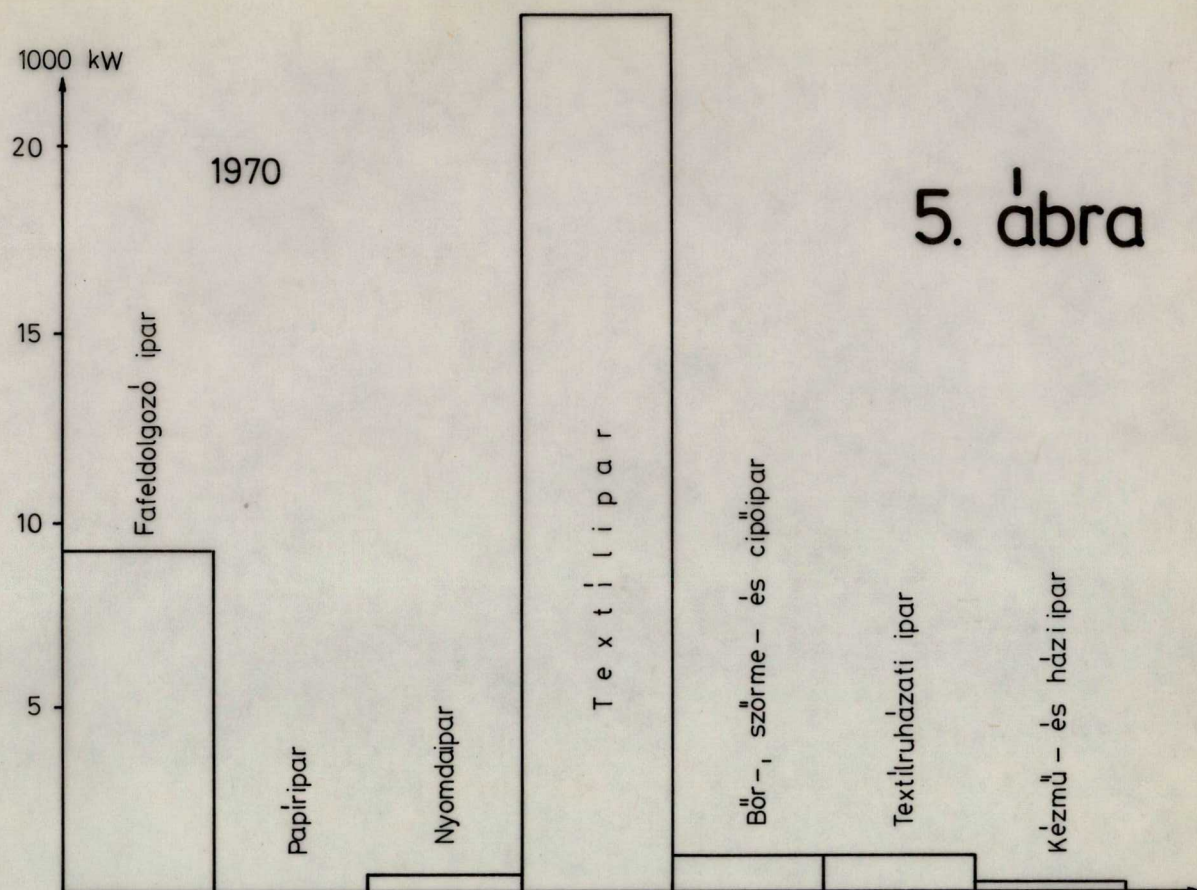
Közel hatszoros növekedés tapasztalható az állóeszközök bruttó értékének alakulásánál. A kézmű-és háziiparnál

A szocialista ipar ágazataiban felhasznált villamosenergia mennyisége
Csongrád megyében (1000 MWh)

Az erőgépkapacitás alakulása Csongrád megye könnyűiparának ágazataiban (1000 kW)

5. ábra

13 000 Ft-ról 88 000 Ft-ra növekedett az állóeszközök bruttó értéke.

Mindez erőteljes iparfejlesztésre enged következtetni a szocialista ipar minden ágazatában.

A szocialista könnyűipar ágazataiban felhasznált villamosenergia mennyisége az 1970-es értékhez viszonyítva 1971-72 között dinamikus csökkenést mutatott majd fokozatosan, bár nem egyenletesen növekedve 1976-77 között érte el csúcserőértékét 91,7 millió MWh. /4.sz. ábra/

Innen erősen csökkenő tendenciát mutatva a megyei évi villamosenergiafogyasztás az 1970-es értéknél kevesebb volt 1980-ban /80,7 millió MWh/. Ez 11 millió MWh-val kevesebb Csongrád megye 1977 évi könnyűipari csúcsfogyasztásánál.

Az egyes könnyűipari ágazatokon belül a textilipar fogyaszt legtöbb elektromos áramot, ezt követi a fafeldolgozó ipar, majd a bőr-, szőrme és cipőipar.

A textilruházati ipar, a kézmű és háziipar villamosenergia fogyasztása jelentősen emelkedett 1970-1980 között. A fafeldolgozó ipar az egyedüli iparág, ahol 1970-1980 között 0,16 millió KWh-s csökkenés tapasztalható a villamosenergiafogyasztás területén.

Az erőgépkapacitást vizsgálva szintén megállapítható, hogy 1970-1980 között /10 év alatt/ csaknem minden könnyűipari ágazatban jelentős növekedés következett be. /5.sz. ábra/

Egyedüli kivételként említhető itt is a fafeldolgozó ipar,

ahol jelentős csökkenés figyelhető meg. Ez arra utal - figyelembe véve a jelentős állóeszköznövekedést -, hogy a fafeldolgozó iparon belül korszerű új gépek munkába állítása és termékszerkezetváltás következett be és van folyamatban.

A továbbiakban megvizsgáltuk, hogy hogyan változott Csongrád megye könnyűiparának szerepe a létszám alapján az ország könnyűiparában. /3.sz. táblázat/

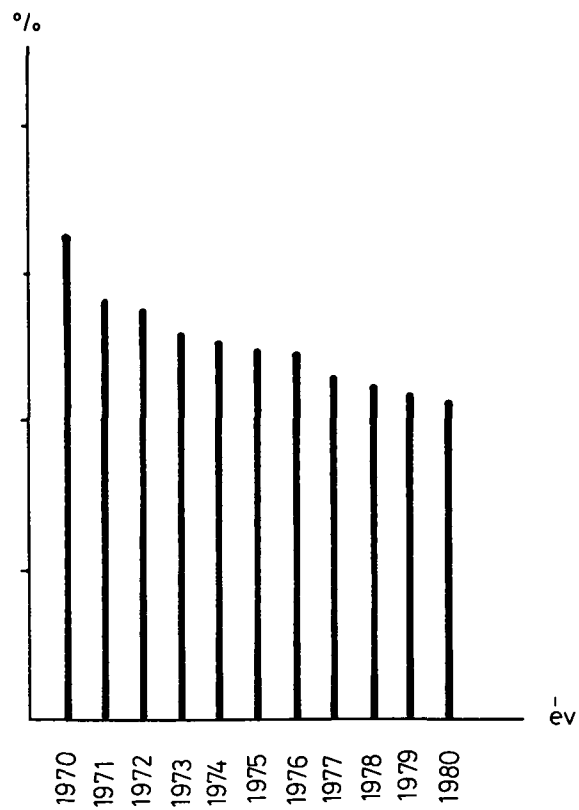
Csongrád megye könnyűiparának részesedése az ország könnyűiparából a foglalkoztatottak száma alapján

3.sz. táblázat

Év	Országos létszám	Megyei létszám	Megye az országos %-ában
1970	460.350	33.436	7,26
1971	453.750	30.927	6,82
1972	442.200	29.875	6,76
1973	452.100	29.788	6,59
1974	457.050	29.880	6,54
1975	450.450	29.283	6,50
1976	443.850	28.734	6,47
1977	438.400	27.651	6,31
1978	433.950	26.992	6,23
1979	422.400	26.128	6,19
1980	409.200	25.168	6,15

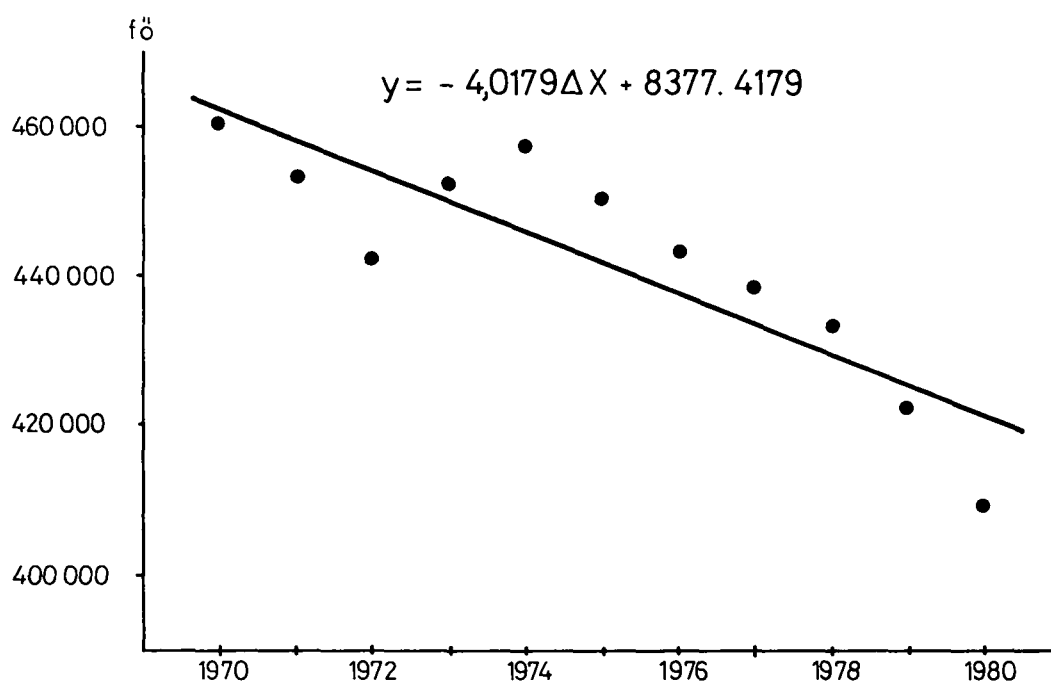
1970-81 között vizsgálva az $y = -0,179x + 8377,4179$ lineáris trend alapján megállapítottuk, hogy az ország könnyűiparában foglalkoztatottak száma évente átlag 4018

Csongrád megye könnyűiparának részesedése az ország
könnyűiparából foglalkoztatottak száma alapján

6. ábra

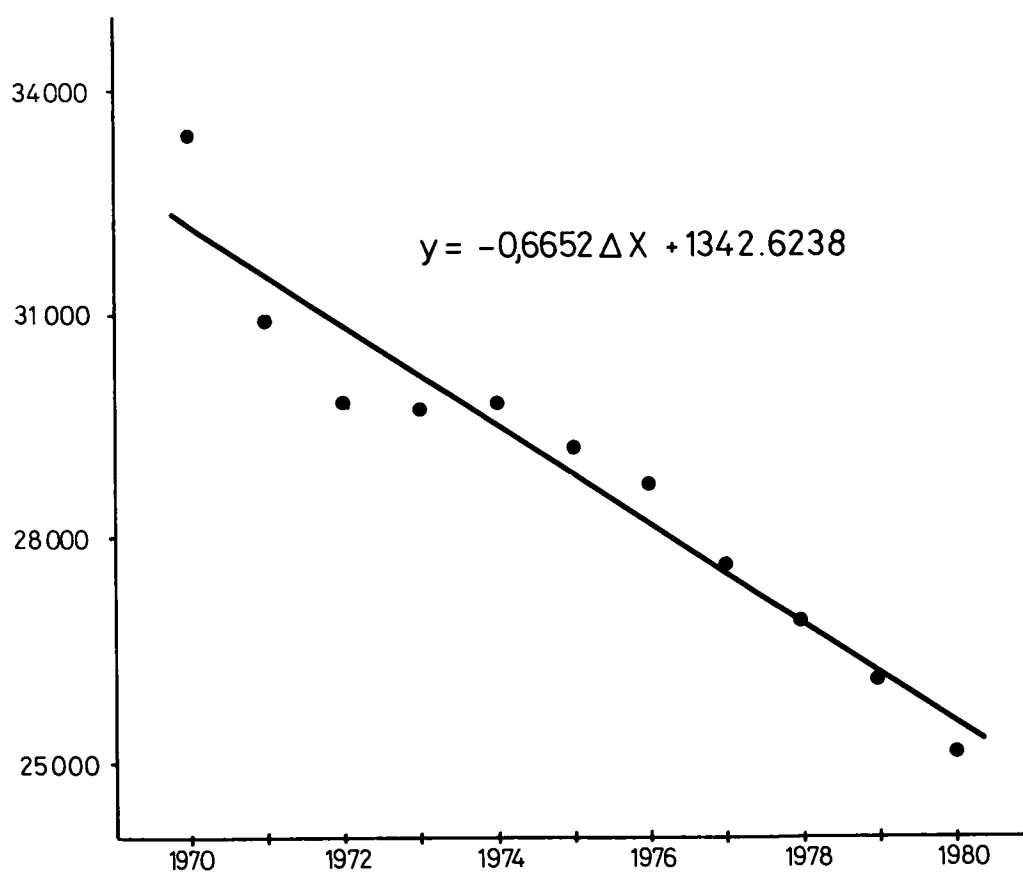
Az ország könnyűiparában foglalkoztatottak trendje

0
0
0

7. ábra

Csongrád megye könnyűiparában foglalkoztatottak trendje

8. ábra

fővel csökken /ez 1971-ben az országos létszám 0,9 %-a volt/. /7.sz. ábra/

Csongrád megye könnyűiparában foglalkoztatottak számának trendje pedig azt bizonyítja, hogy a megye könnyűiparában a foglalkoztatottak száma évente átlag 665 fővel csökken /ez 1971-ben a megyei létszám 2,2 %-a volt. A trend egyenlete: $y=0,6652 \cdot x+1342,6238$. /8.sz. ábra/

Hazánk könnyűiparában 1981-ben 420.000 fő tevékenkedett. Ezzel az iparon belüli hányada 25,3 %-os volt. Ugyanakkor az iparon belüli állóeszközök bruttó értékének hányada csak 12,0 %-os, míg a bruttó termelési érték alapján 16,3 % volt. A fentiek azért is adódtak ily módon, mert a könnyűipar az ipar egészénél kisebb állóeszköz-és nagyobb létszámigényű. 1950-hez viszonyítva hazánk könnyűipara a létszámra alapozva is sokat fejlődött, noha ez a fejlődési ütem elmaradt az össziparétól, de különös mértékben a nehéziparétól. 1950-ben hazánk könnyűipari létszáma 165 000 fő volt, amely azóta több mint 2,5-szeresére nőtt. Lényegesen kisebb növekedési ütem tapasztalható a megye könnyűiparában /mintegy 1,5 szeresére emelkedett/. A fentiekből következően a differenciált létszámnövekedés miatt változáson ment keresztül a megyei könnyűipari létszámnak az országosan belüli hányada is, amely az 1959-es 4,95 % értékről 1980-ra 6,15 %-ra emelkedett.

Érdekes vizsgálatokat végeztünk arra vonatkozólag, hogy miként alakul a szocialista könnyűipar ágazataiban

a havi átlagbér hazánk, Csongrád megye és Szeged vonatkozásában. Külön megnéztük a fizikai és a nem fizikai állományúak, valamint az összes foglalkoztatottak havi átlagbérét. /4.sz. táblázat/ Már régóta ismert tény, hogy a budapesti ipari foglalkoztatottak magasabb bérszínvonala miatt az országos átlagbér meghaladja a mi megyénkét, meglepő viszont, hogy a megyei is meghaladja a szegedit. Természetesen e felsorolt eltérésekbe a struktúrális eltolódások is belejátszanak, mégis összességében kedvezőtlen városunk e kimutatott negatív anomáliája. Ha ehhez még hozzávesszük azt a tényt is, hogy Szegeden és Csongrád megyében a könnyű- és az élelmiszeriparban foglalkoztatottak hányada igen magas, akkor érthető, hogy az egész iparunkra méginkább halmozottan jelentkezik ez a kedvezőtlen kép.

Ha ágazati bontásban vizsgáljuk a kérdést, már a feldolgozó ipar esetében is erős lemaradás tapasztalható mind a megye, mind Szeged esetében. Érdekes azonban, hogy e lemaradás elsősorban a fizikai állományban jelentkezik legnagyobb mértékben. Megjegyezzük ugyanakkor, hogy a nem fizikai állományban is mintegy 263 Ft-os a lemaradás.

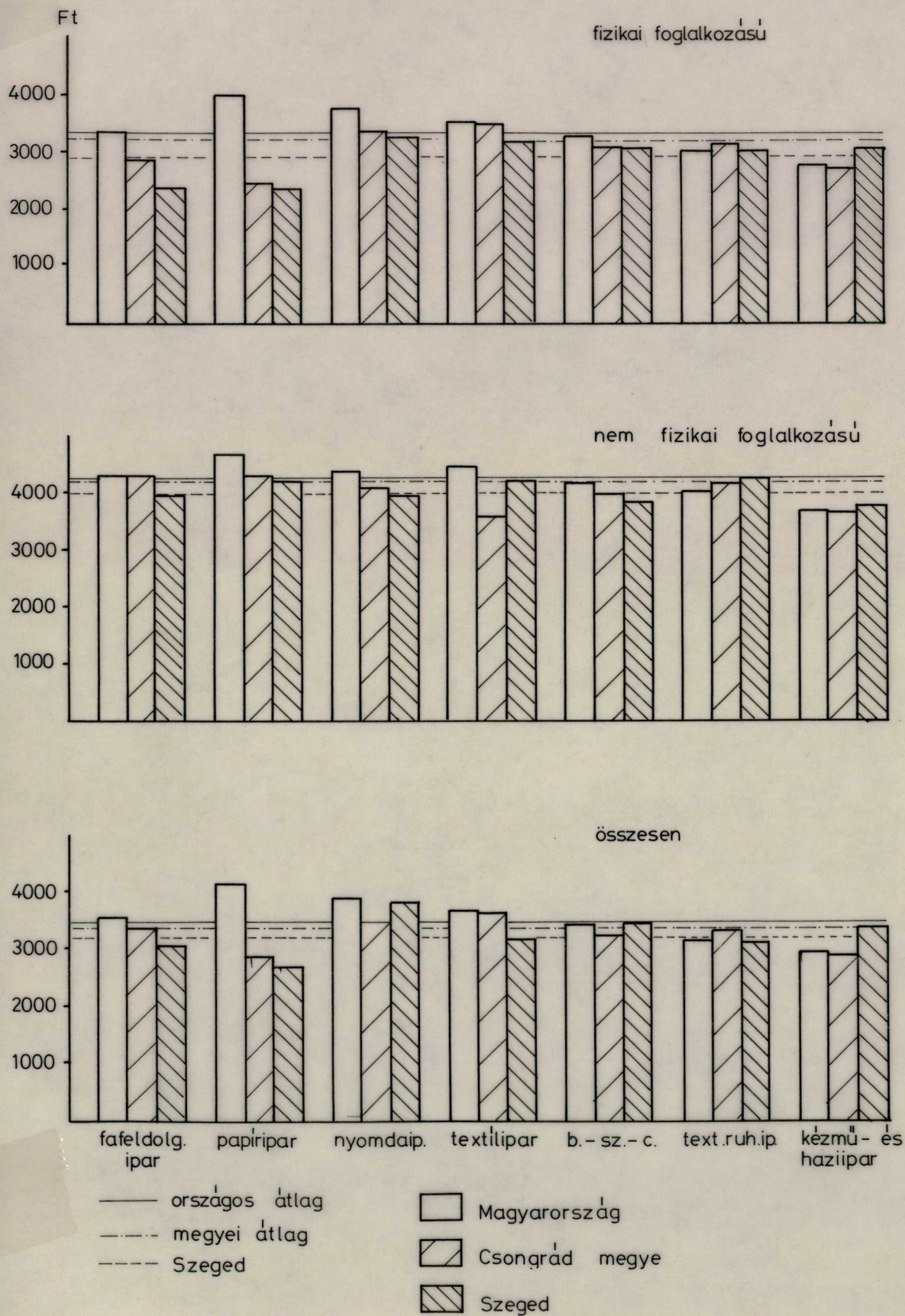
Nagyon markáns eltéréseket tapasztalunk a papíripar tekintetében is. Az összes foglalkoztatottak esetében 1771 Ft-os a negatív eltérés Szeged vonatkozásában az országos szinttől. Mivel megyénk és Szeged papíripara sajátos tevékenységet végez, az országostól való némi eltérés ugyan indokolt, de a nagymértékű lemaradás egészségtelen.

A szocialista könnyüipari ágazatokban foglalkoztatottak havi átlagébérték területi
eltérései /1980/

4.sz. táblázat

Á g a z a t	Magyarország			Csongrád megye			Szeged		
	összesen	fizikai	nem fizikai	összesen	fizikai	nem fizikai	összesen	fizikai	nem fizikai
Fafeldolgozó ipar	3.514	3.349	4.257	3.366	2.838	4.277	3.056	2.365	3.994
Papíripar	4.104	3.994	4.681	2.810	2.420	4.267	2.667	2.333	4.250
Nyomdaipar	3.862	3.754	4.366	3.430	3.323	4.066	3.768	3.206	3.913
Textilipar	3.649	3.496	4.421	3.629	3.473	4.364	3.570	3.151	4.193
Bőr-, szőrme- és cipőipar	3.410	3.274	4.156	3.203	3.060	3.993	3.431	3.041	3.806
Textilruházati ipar	3.137	2.992	4.018	3.282	3.128	4.162	3.103	2.985	4.202
Kézmű- és háziipar	2.902	2.712	3.696	2.889	2.692	3.662	3.392	3.202	3.787
Könnyüipar összesen	3.458	3.308	4.223	3.359	3.190	4.199	3.198	2.897	4.020

A szocialista könnyűipari ágazatokban foglalkoztatottak havi átlagbérének területi eltérései (1980)

Örvendetes viszont, hogy a nyomdaipar esetében kisebbek a negatív különbségek.

Hasonló a helyzet a textilipar terén is, ahol az országos havi átlagbértől a megye ágazati átlagbére 20 Ft-tal, Szegedé pedig 79 Ft-tal marad el. E minimális negatív eltérés csak azért lehet érdekes, mert igen nagy létszámot érint.

A bőr-, szőrme- és cipőipar negatív eltérése már számottevő. /Szeged havi bérszínvonala az összes foglalkoztatottakra vonatkozóan 369 Ft-tal alacsonyabb az országosnál./ Ugyancsak negatív előjelű eltérés tapasztalható a textilruházati ipar esetében is. Érdekes, hogy a fizikai állományban, valamint az összes foglalkoztatottakra vonatkozóan a Csongrád megyei havi átlagbér színvonala meghaladja az országos átlagot. Ez összefügg azzal a kérdéssel, hogy a megyében decentralizált kisebb konfekcionális létesítmények az állami ipari keresetet meghaladó jövedelmet produkálnak. A kézmű- és háziipar esetében a megye havi átlagbére az országos alatt, Szegedé pedig az országos fölött van.

A fentiek összefoglalásaként megállapítható, hogy Szeged könnyűipari ágazataiban a bőr-, szőrme- és cipőipar, valamint a kézmű- és háziipar kivételével mindenütt kedvezőtlenebbek a bérviszonyok, mint az egész országban. Érdekes, hogy a nyomda, a bőr-, szőrme- és cipő, valamint a kézmű- és háziipar kivételével Szeged könnyűipari foglalkoztatot-

tainak havi átlagbére alacsonyabb a megyei értéknél. A fenti differenciákat jól szemlélteti a 9.sz. ábra.

A továbbiakban elvégeztük a könnyűiparban foglalkoztatottak átlagbére várható értékének összehasonlítását korreláció számítás segítségével:

a/ Országos, összesen - Szeged, összesen:

95 %-os megbízhatósági szinten eltérés nincs

b/ Országos, fizikai - Szeged, fizikai

95 %-os megbízhatósági szinten eltérés nincs

c/ Országos, nem fizikai, Szeged nem fizikai

95 %-os megbízhatósági szinten eltérés nincs

d/ Országos, fizikai - országos, nem fizikai

e/ Megyei, fizikai - megyei, nem fizikai

f/ Szeged, fizikai - Szeged, nem fizikai

d/, e/, f/ esetében: 99 %-os megbízhatósági szinten
szignifikáns eltérés van.

Vizsgálatot folytattunk annak a fontos kérdésnek a feltérképezésére is, hogy milyen a szegedi könnyűipari termékek termelésének az országos és a megyei termelésből való részesedése. A statisztikai adatszolgáltatás az 1980 évre tette lehetővé a vizsgálat lefolytatását. /5. és 6.sz. táblázat/

Az 1980 évben mindössze 10 termék volt összehasonlítható azonos mértékegység és megnevezés alapján. Az össze-

Néhány szegedi könnyüipari termék termelésének az országos termelésből való
részesedése /1980/

5.sz. táblázat

T e r m é k	Mértékegység	Szegedi volumen	Országos volumen	Szeged az országos termelés %-ában
Bútorlap	1.000 m ³	21,54	268	8,03
Gyúfa	mill.doboz	348,832	691	49,7
Doboz	to.	2.010	211.910	0,9
Könyv és brossúra	to.	407	35.499	1,2
Napilap	to.	1.042	36.333	2,8
Folyóirat	to.	137	36.329	0,4
Tilolt kender	to.	4.500	4.728	95,2
Kész pamut és pamut- tipusú szövet	1.000 m ²	37.949	332.122	11,4
Kész len és lentipusú kender és kendentipusú és egyéb hancsrost szöv.	to.	5.338	21.866	24,4
Férfi félcipő	1.000 pár	215	8.848	2,4
Női félcipő	1.000 pár	1.078	21.554	5,0

X : Nem teljes az adatsor.

hasonlítás alapján kitűnik, hogy a fent jelölt évben városunkban a bútortlap gyártása az országos termelés 8,03 %-a. Gyufagyártásunk viszont az országos volumen 49,6 %-a. Egyetlen papiripari tevékenységünk a dobozgyártás, amely az országos termelésnek csupán 0,9 %-át adja. Könyv-és brossuragyártásunk az országos termelés 1,2 %-ával a napilap előállítás 2,8 %-os értékkel és a folyóiratkészítés 0,4 %-os értékkel országos viszonylatban átlagos értékűnek tekinthető.

Országos viszonylatban is kiemelkedő értéket mutat 95,2 %-os részesedéssel a tilolt kender előállítása. Ez egyrészt a termőterület közelségének, másrészt a specializálódás egy fokának tudható be. A szegedi üzemek pamut és pamuttípusú szövet előállítása az országos termelés 11,4 %-át teszi ki.

Kész len és lentípusú, kender és kendertípusú, valamint egyéb háncsrost szövetből az országos volumen jelentős hányadát /24,4 %-át/ állítják elő városunkban.

Férfi félcipőből az országos termelés 2,4 %-a, női félcipőből 5 %-a kerül ki Szeged üzemeiből.

Sajnos ez az összehasonlítás korántsem teljes. Ezen kívül van még nagyon sok fontos termék /mint pl: szekrény-sorok, ülőgarnitúrák, szőrmebundák stb/, melyeknek gyártása városunk könnyűipari termelés^ében igen jelentős, de az eltérő mértékegységek, terméknevezések és csoportosítások miatt összehasonlításuk nem vált lehetővé.

Néhány szegedi könnyűipari termék termelésének a Csongrád megyei termelésből való
részesedése /1980/

6.sz. táblázat

T e r m é k	Mértékegység	Szegedi volumen	Csongrád megyei volumen	Szeged a Csongrád megyei termelés %ában
Bútorlap	m ³	21.540	21.540	100,0
Gyufa	ezer doboz	348.832	348.832	100,0
Könyv, brossúra	to.	407	407	100,0
Folyóirat	to.	119	119	100,0
Napilap	to.	1.042	1.048	99,4
Nyers pamut és pamut- típusú szövet	1.000 m ²	37.949	37.949	100,0
Konfekcionált ágynemű	1.000 db	9,2	56	16,4
Női cipő	1.000 pár	1.078	1.301	82,8
Bőrcapát	db	14.500	20.000	72,5
Bunda: szőrméből és bőrből /irha/	db	51.800	73.000	70,9

X : Nem teljes az adatsor

Vizsgálatunkat kiterjesztettük a szegedi könnyüipari termékek termelésének a Csongrád megyei termelésből való részesedésének vizsgálatára is. Ez különösen jelentős városunk könnyüipara megyei szintű helyzetképének kialakításakor.

Az összehasonlítást ismét az 1980-as évre és 10 termékre vonatkozóan végeztük el. Butorlapból, gyufából, könyvből és brossurából, folyóiratból, valamint nyers pamut és pamuttípusú szövetből a megyei termelés egészét /100 %-át/ városunk adta 1980-ban. A megyénkben előállított napilapok mennyiségének 99,4 %-át, tehát majdnem teljes egészét, szintén Szegeden nyomták.

Konfekcionált ágyneműből a megyei termelés 16,4 %-át állítja elő városunk. E termék gyártása szintén nem tekinthető tehát speciálisan szegedinek. Megyei viszonylatban kiemelkedő a szegedi könnyüipari termelésben is igen jelentős szerepet játszó női cipő /82,8 %/, bőrkabát /72,5 %/, a szőrméből és bőrből készült bunda /70,9 %/, melyek a megyei termelési volumenből a felsorolt arányban részesednek. Ez is pregnánsan mutatja, hogy a bőr-, szőrme és cipőipar nemcsak városi, de megyei szinten is igen jelentős könnyüipari ágazata Szegednek.

SZEGED KÖNNYÜIPARÁNAK KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE ÉS JELENLEGI HELYZETE

Szeged könnyűiparának, mint a város vezető ipari főcsoportjának már a felszabadulás előtt is komoly hagyományai voltak, bár ekkor még főleg a helyi lakosság igényeit kielégítő iparos dinasztiák tradícióin alapuló kisipar és kézműipar jellemezte.

Szeged város iparának kialakulását, ágazati struktúráját a közlekedési helyzete, a munkaerő jelenléte, viszonylag nagy felvevőpiaca, az ipari viz jelenléte és környékének mezőgazdasági bázisa határozza meg. Ezek az adottságok a könnyűipar fejlődésében a társadalmi-gazdasági és politikai tényezőkkel együtt érvényesültek.

Már az Árpád-kor végére /XIII.sz./ Szeged jelentős hadászati és egyházi központtá vált. A városiasodás a kézműipar fejlődésével és a vásártartási joggal járt együtt. A Hunyadiak idejében Szeged fontos közéletti események színhelye is volt, s a király a vámmentesség adásával is kedvezett a szegedi polgároknak. 1498-ban nyerte el Szeged a szabad királyi városi rangot. Az ipar és ezen belül a könnyűipar fejlődése tükröződik az 1522 évi tizedjegyzékből is, melyben az összeirt adózók 18 %-a iparos volt. A 259 iparos 41 iparágban dolgozott. Ezen belül is pl: 25 szücs,

30 varga, 9 szijgyártó, 2 kötélverő tekinthető a szegedi könnyűipar alapbázisa megteremtőjének.

Szeged khász város lévén közvetlenül a kincstárnak adózott a török időkben, és így nem került a folyton változó és kapzsi szpáhi földesurak kezébe.

A szegedi timárok a törököktől eltanulták a bőrkikészítés és feldolgozás legfinomabb módjait, s így vált ismert speciális terméké a szegedi papucs, melynek előállítás a mai napig is jellemző. Gyárak és üzemek többnyire csak a helyi mezőgazdasági termékek feldolgozására létesültek /pl: kendergyártás/.

Szeged első könnyűipari üzemét a Bakay-féle kötélüzemet 1873-ban alapították. Ezt 1875-ben az Ujszegedi Mechanikai Kötélüzem követte. Csak az árvíz /1879/ utáni újjáépítés nyomán vált Szeged igazán jelentős ipari, kereskedelmi, közlekedési, oktatási központtá, Dél-Magyarország legnagyobb vonzáskörű településévé. 1883-ban létrejött a Magyar Kender és Lenipar RT.

1921-ben, az első világháború utáni ipari fellendüléskor az Adriane Kötött és Szövött gyár és az Astoria Harisnyagyár alakult meg. Mindebből kitűnik, hogy Szeged könnyűiparának gyorsabb fejlődése csak a felszabadulás után kezdődött. A felszabadulást követő években a szocialista termelési viszonyok kialakításával egyidejűleg megindult a fejlődés a szegedi könnyűiparban is. A felszabadulás után

a meglévő üzemekben a rekonstrukciós munkát 1947-ig többé-kevésbé befejezték.

Európa akkori egyik legkorszerűbb fonóipari létesítménye a Szegedi Textilművek 1950-ben kezdte meg termelését.

1954-59 között az élelmiszeripar, majd az 1960-as években a nehézipar gyarapodott leginkább új üzemekkel.

A könnyűipar további fejlődése ebben az időszakban nem volt látványos. A könnyűipar fejlődése újabb lendületet csak az 1970-es években kapott. Új gyárak, üzemek, szövetkezetek létesültek. /pl) a Szegedi Szücsipari Szövetkezet, a Szegedi Butoripari Szövetkezet, stb./

1949-ben a könnyűipari foglalkoztatottak aránya igen magas volt /76 %/, messze felülmúlta az országos 24,4 %-os átlagot. 1980-ban ez az érték 43,29 %, mely még mindig jóval magasabb az akkori országos 25,34 %-os átlagnál.

Az ágazati specializálódás mértéke a könnyűiparon belül a következő mutatószámmal fejezhető ki:

Ha	Ahol:
$S = \frac{H_i : O_i}{H_n : O_n}$	$S = \text{a specializálódás aránya}$
	$H_i = \text{helyi iparág létszáma}$
	$H_n = \text{helyi lakosság létszáma}$
	$O_i = \text{az iparág országos létszáma}$
	$O_n = \text{az ország lakossága}$

A könnyűipar specializálódásának aránya /S / Szegeden 1949-ben 48 %, s az iparági dolgozók aránya majdnem 5-szöröse volt az országos átlagnak.

1960-ban a könnyűipar specializálódásának aránya 36 %-ra csökken, 1967-re a könnyűiparnak nemcsak ágazati aránya csökken 70 %-ról 56 %-ra, hanem specializációs mutatója is 31 %-ra. 1980-ban a könnyűipar ágazati aránya 43,29 %-ra csökkent, s a specializációs mutató pedig 21 %-ra.

A könnyűiparban 1981-ben 13 935 fő tevékenykedett, azaz 42,8 %-a Szeged összes ipari foglalkoztatottjának. Napjaink szelektív és kontraszelektív iparfejlesztése során lehetőség nyílik az ipar ágazati és területi szerkezetének további racionálisabbá tételére, fokozva a nemzetközi munkamegosztás mélységét, mely ismételt változásokat eredményezhet megyénk gazdasági arculatában.

A könnyűipar intenzitási mutatója 1980-ban az alábbiak szerint alakult városunkban, Csongrád megyében és az ország egészében:

$$\text{Ahol:} \quad I_n = \frac{L_i}{n} \times 1000$$

I_n = intenzitási mutató

L_i = könnyűipari létszám

n = népesség száma

I_n Szeged = 88,46

I_n Csongrád megye = 55,15

I_n Magyarország = 38,21

Az intenzitási mutató alakulása meggyőzően fejezi ki azt, hogy a vizsgált terület egységek közül Szegeden a legjelentősebb a könnyűipar, de egyben arra is rámutat, hogy

Csongrád megyében is lényegesen nagyobb a könnyűipar szerepe, mint az ország egészében.

Érdemes megvizsgálni Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak számának és a könnyűipar bruttó termelési értékének időbeni alakulását. Ha ezek 1975-ös értékét 100 %-nak vesszük, akkor a létszám alapján 1980-ban 8,38 %-os csökkenés következett be, 1985-re pedig 18,55 %-os csökkenés van betervezve. /Forrás: Csongrád megyei Tanács Ipari Osztálya./ Ugyanakkor a termelés bruttó értékét vizsgálva 1980-ra az öt évvel korábbinál 4,62 %-os emelkedés következett be, s 1985-re 134,29 %-os emelkedést terveztek. Ez tehát azt mutatja, hogy 1975-től 1985-ig /a terv adatokra alapozva/ lényeges létszámcsökkenés mellett számottevő termelési értéknövekedést kívánunk elérni. Vagyis a munka termelékenységére nő. E növekedés üteme azonban 1975-1980-ig kisebb, mint amilyen mértékűt 1980-1985-ig kívánunk elérni. Ehhez a meglévő tartalékokat fokozottabb mértékben kell mobilizálni.

Szeged könnyűipari létszámának és termelési bruttó értékének dinamizmusa /1975 = 100/

7.sz. táblázat

Megnevezés	1980	1985
Létszám	91,62	81,45
A termelés bruttó értéke	104,62	134,29

Nézzük meg mostmár Szeged iparágaiban bekövetkezett létszámváltozások fő jellemzőit. /Forrás: 8.sz. táblázat/

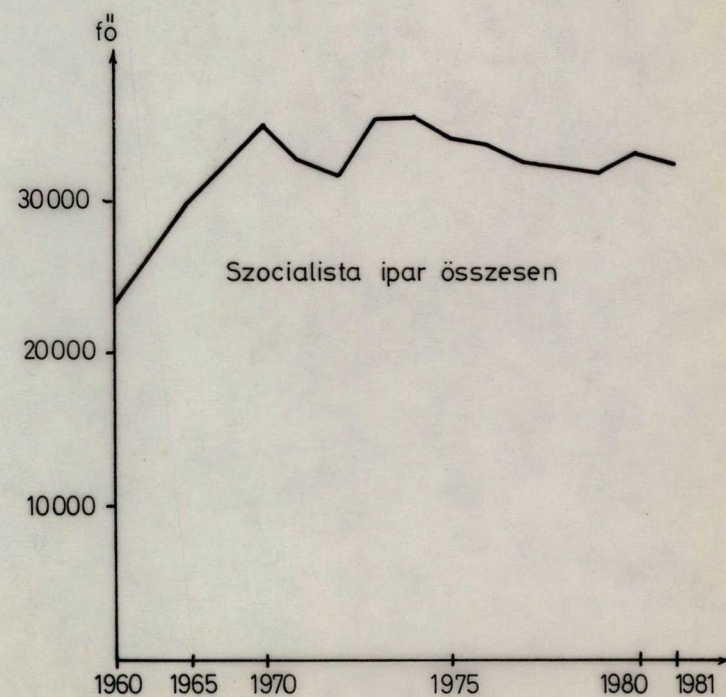
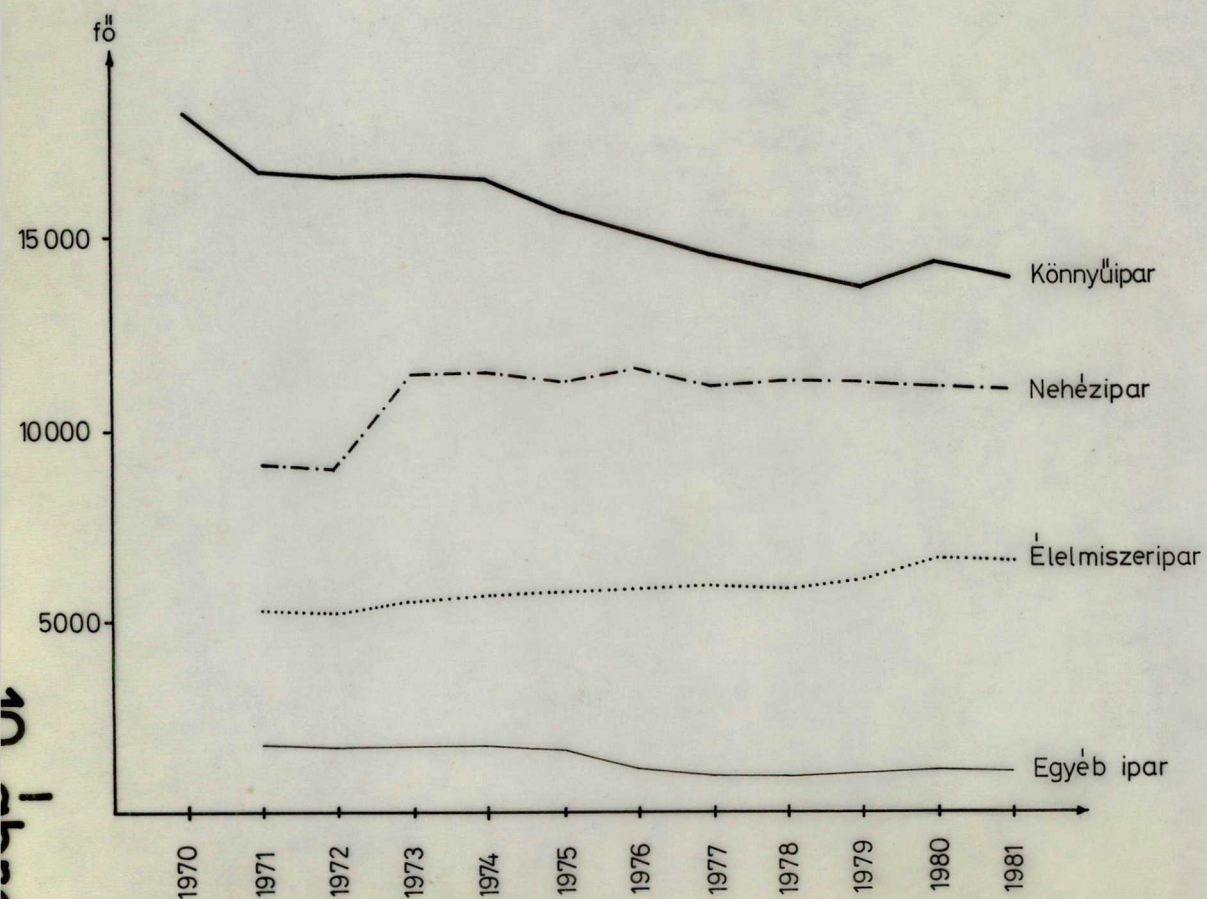
Szeged szocialista iparában és annak ágazataiban foglalkoztatottak számának időbeni alakulása /fő/

8.sz. táblázat

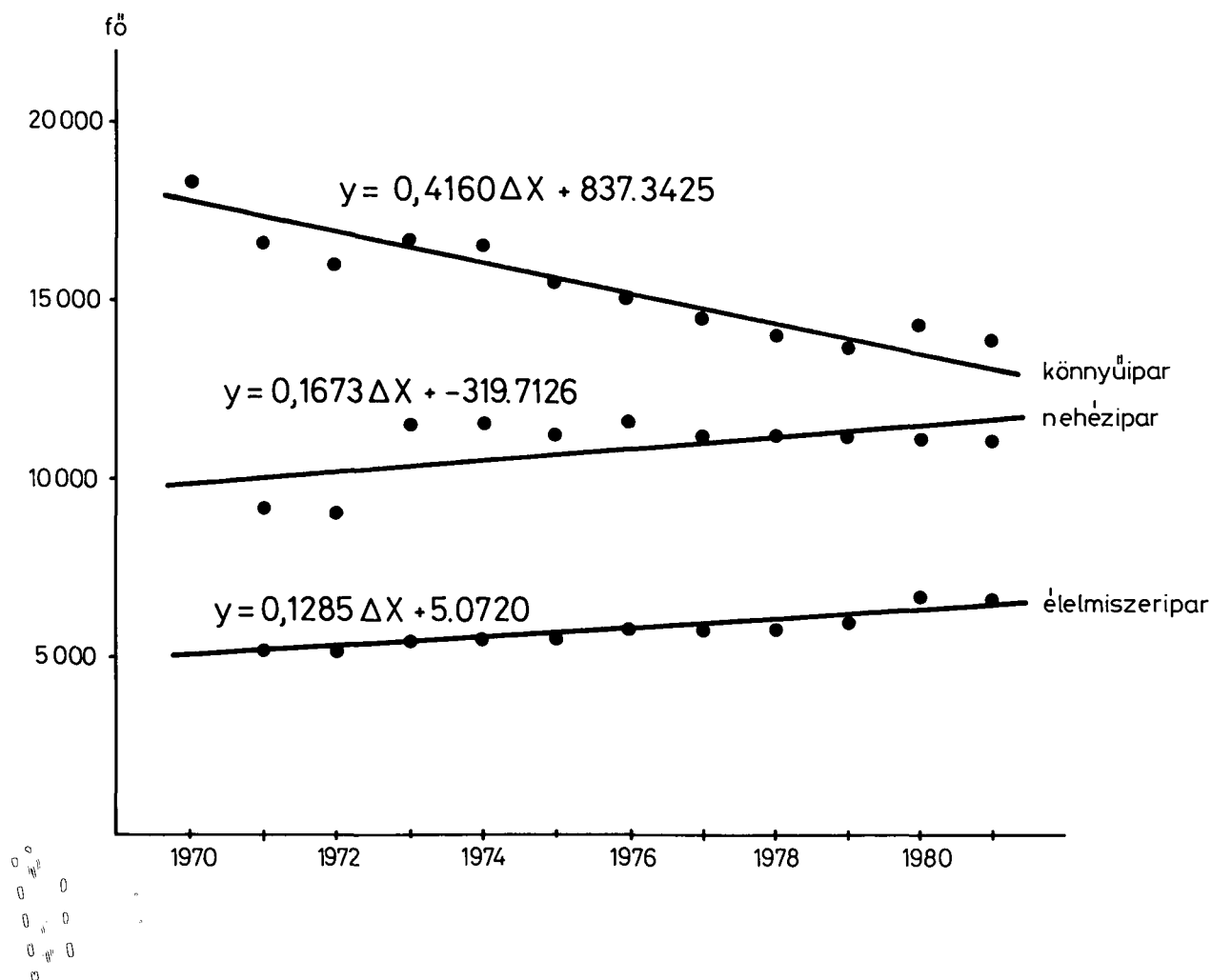
Év	Összes foglalkoztatott	Nehézipar	Könnyűipar	Élelmiszeripar	Egyéb ipar
1960	23.211	n.a.	15.297	n.a.	-
63	27.319	4.785	18.005	4.529	-
1965	30.080	5.942	18.206	4.461	-
1970	35.371	n.a.	18.379	n.a.	n.a.
1971	32.982	9.135	16.767	5.279	1.801
1972	31.994	9.032	16.017	5.223	1.722
1973	35.553	11.544	16.737	5.491	1.781
1974	35.579	11.568	16.584	5.668	1.759
1975	34.384	11.280	15.694	5.774	1.636
1976	33.715	11.628	15.161	5.821	1.105
1977	32.638	11.150	14.554	5.938	996
1978	32.205	11.237	14.131	5.897	940
1979	31.932	11.216	13.707	6.002	1.007
1980	33.215	11.164	14.379	6.626	1.046
1981	32.529	11.024	13.935	6.552	1.018

Az 1970-81 közötti időszakban a szegedi iparágakban mutatkozó létszámváltozást tükröző lineáris trend értékeiből az utóbbi következtetéseket vonhatjuk le:

A szocialista iparban és az ipari főcsoportokban foglalkoztatottak számának időbeni alakulása (Szeged)

Szeged szocialista iparában foglalkoztatottak trendje

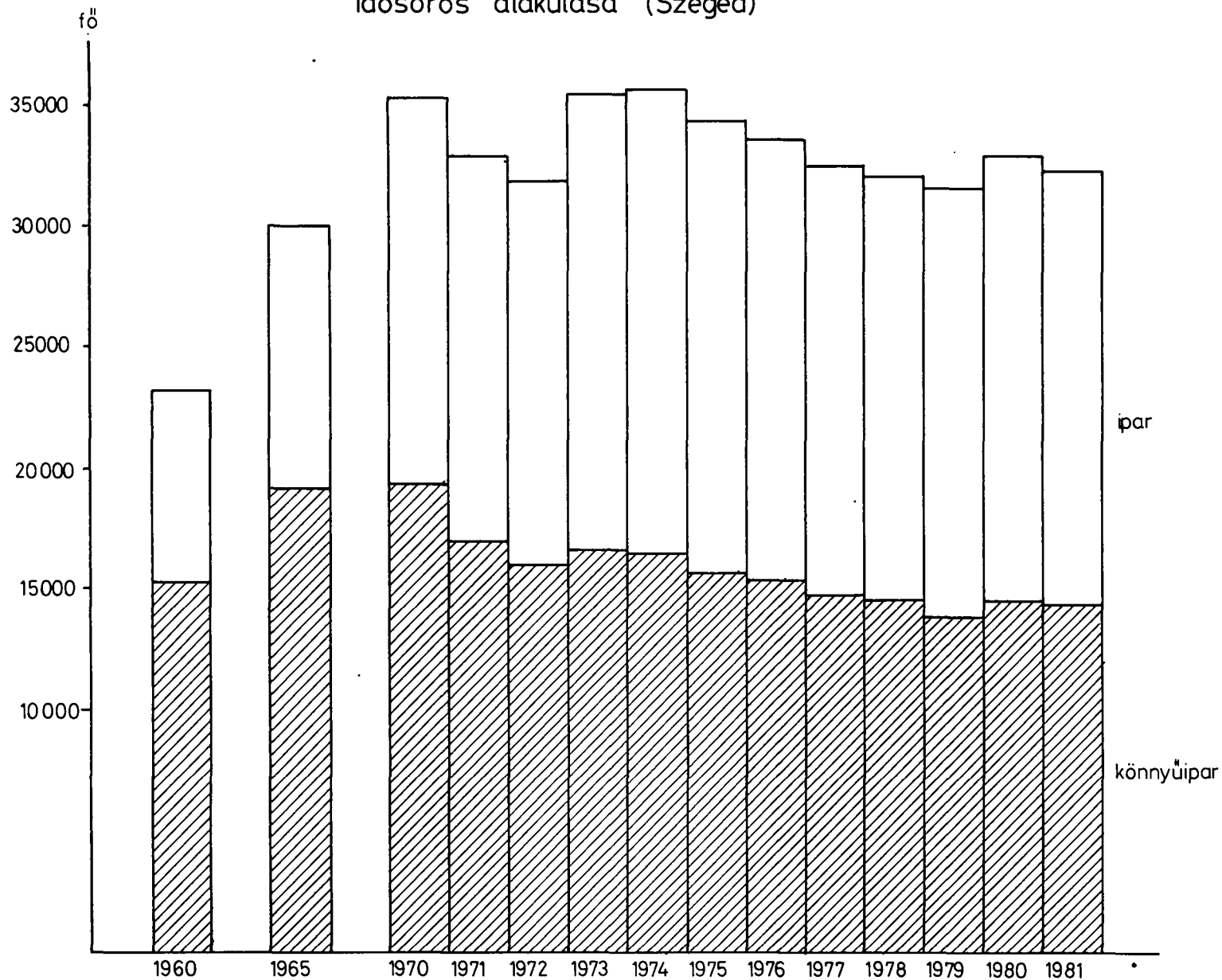
11. ábra

- 1./ Szeged könnyűiparában a foglalkoztatottak száma évente átlagosan 416 fővel csökkent. /Ez 1971-ben a létszám 2,5 %-a/
- 2./ Szeged nehéziparában a foglalkoztatottak száma évente átlagosan 167 fővel növekedett. /Ez 1971-ben a létszám 1,8 %-a/
- 3./ Szeged élelmiszeriparában a foglalkoztatottak száma évente átlagosan 128 fővel növekedett. /Ez 1971-ben a létszám 2,4 %-a/ /11.sz. ábra/

Összehasonlítva Szeged könnyűiparában és az ország könnyűiparában foglalkoztatottak trendjét, az egyenesek meredeksége 95 %-os megbízhatósági szinten különbözik. A 3 ipari főcsoportban foglalkoztatottak számának alakulását eltérő tendenciák jellemzik. /8.sz. táblázat és 10.sz. ábra/ Míg a nehéziparban 1960-70-ig gyors fejlődés következett be, mely növekedés kisebb mértékben ugyan, de az 1976-os csúcsértékig tartott /azt követően enyhe csökkenés tapasztalható/, addig a könnyűiparban korábban jött létre a legmagasabb foglalkoztatottsági szint /1970-ben volt a csúcs, 18 379 fő/, és azt követően olyan mértékű csökkenés tapasztalható, hogy a létszám az 1960-as szint alá esett.

Egészen más tendenciát figyelhetünk meg az élelmiszeripar esetében, ahol töretlenül nő a létszám egészen 1980-ig /a foglalkoztatottak legmagasabb száma 1980-ban volt 6 626-os értékkel/.

A szocialista iparban és a szocialista könnyűiparban foglalkoztatottak számának
idősoros alakulása (Szeged)

Közös vonás mindhárom ipari főcsoportnál az, hogy 1980-tól 1981-re csökkent a foglalkoztatottak száma. Ez utóbbi nem speciális szegedi jelenség, hanem megyénként eltérő mértékben ugyan, de országosan jelentkezik. Sőt azt is meg kell jegyeznünk, hogy más térségekben e csökkenés folyamata némileg korábban indult meg.

Itt kell szólnunk az egyéb ipari kategóriába felvett ágazatokban foglalkoztatottak számszerű alakulásáról is. Az iparnak ezen körére vonatkozólag a statisztikai információbázis 1971-től áll rendelkezésünkre. Az itt lejátszódó folyamat 1971 óta erősen csökkenő, és várhatóan e lecsökkent kis létszám terén a jövőben csak finomabb mértékű változások következnek be.

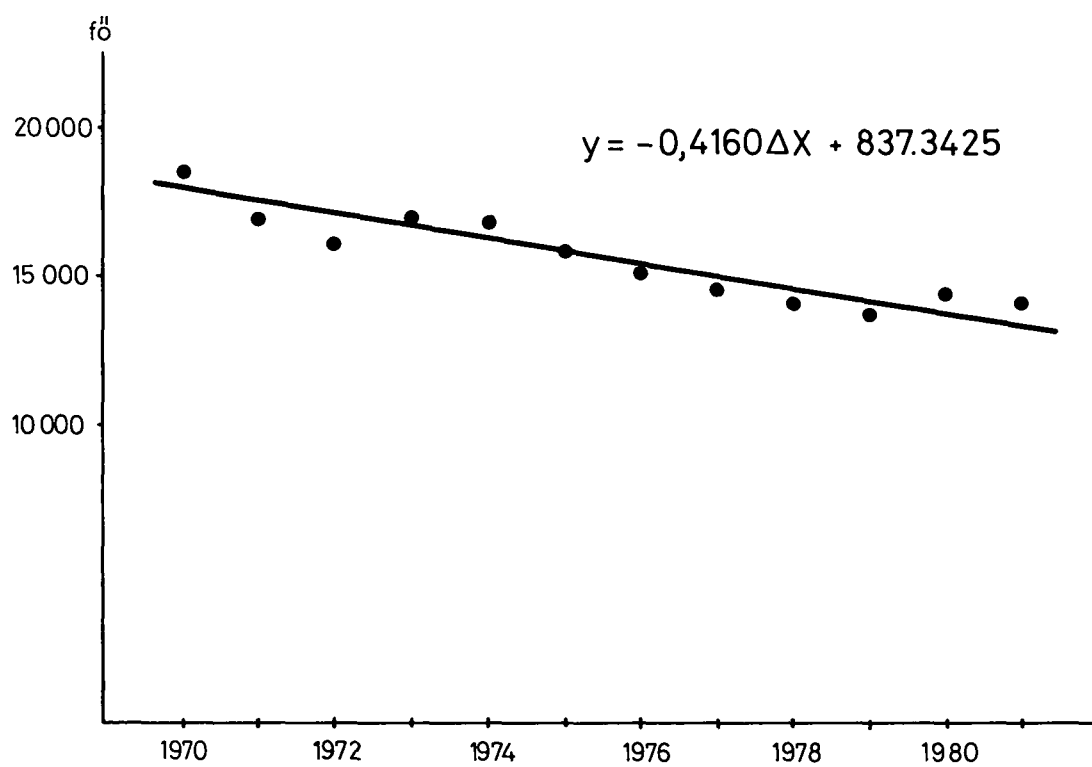
Ha az ipar egészében foglalkoztatottak számának idősoros alakulását vizsgáljuk, akkor a markáns változások /a szóbanforgó perióduson belül/ /12.sz. ábra/ 1960-70-ig következett be. Ez érthető, hiszen ez az időszak még gazdaságfejlesztésünk extenzív szakasza volt. Ezt követően kisebb ingadozások után 1974-től általában csökkenés tapasztalható. Az ipari főcsoportonkénti részletezésben felvázolt, valamint az egyesített össz szocialista ipari létszámban lejátszódó utóbbi években jelentkező csökkenés során felszabaduló munkaerő döntő hányada a tercier ágazatokban helyezkedik el. A felszabaduló munkaerő egy része a szolgáltató szférába áramlott át, de a csökkenésnek más forrásai is vannak. Így többek között a magas átlagéletkor

Szeged szocialista könnyüiparában foglalkoztatottak
számának időbeni alakulása

9.sz. táblázat

É v	Létszám /fő/	Az előző időszak %-ában	Index 1949 = 100
1949	6.417	-	100
1950	7.677	119,63	119
⋮			
1953	11.054	143,98	172
⋮			
1955	12.179	110,17	189
⋮			
1958	13.370	109,77	208
⋮			
1960	15.297	114,41	238
⋮			
1965	18.206	119,01	283
⋮			
1967	17.892	98,27	278
⋮			
1970	18.379	102,72	286
1971	16.767	91,22	261
1972	16.017	95,52	249
1973	16.737	104,49	260
1974	16.584	99,08	258
1975	15.694	94,63	244
1976	15.161	96,60	236
1977	14.554	95,99	226
1978	14.131	97,09	220
1979	13.707	97,00	213
1980	14.379	104,90	224
1981	13.935	96,91	217
⋮			
1985	12.786	91,75	199

Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak száma 1970–1981.
Lineáris trend grafikonja

13. ábra

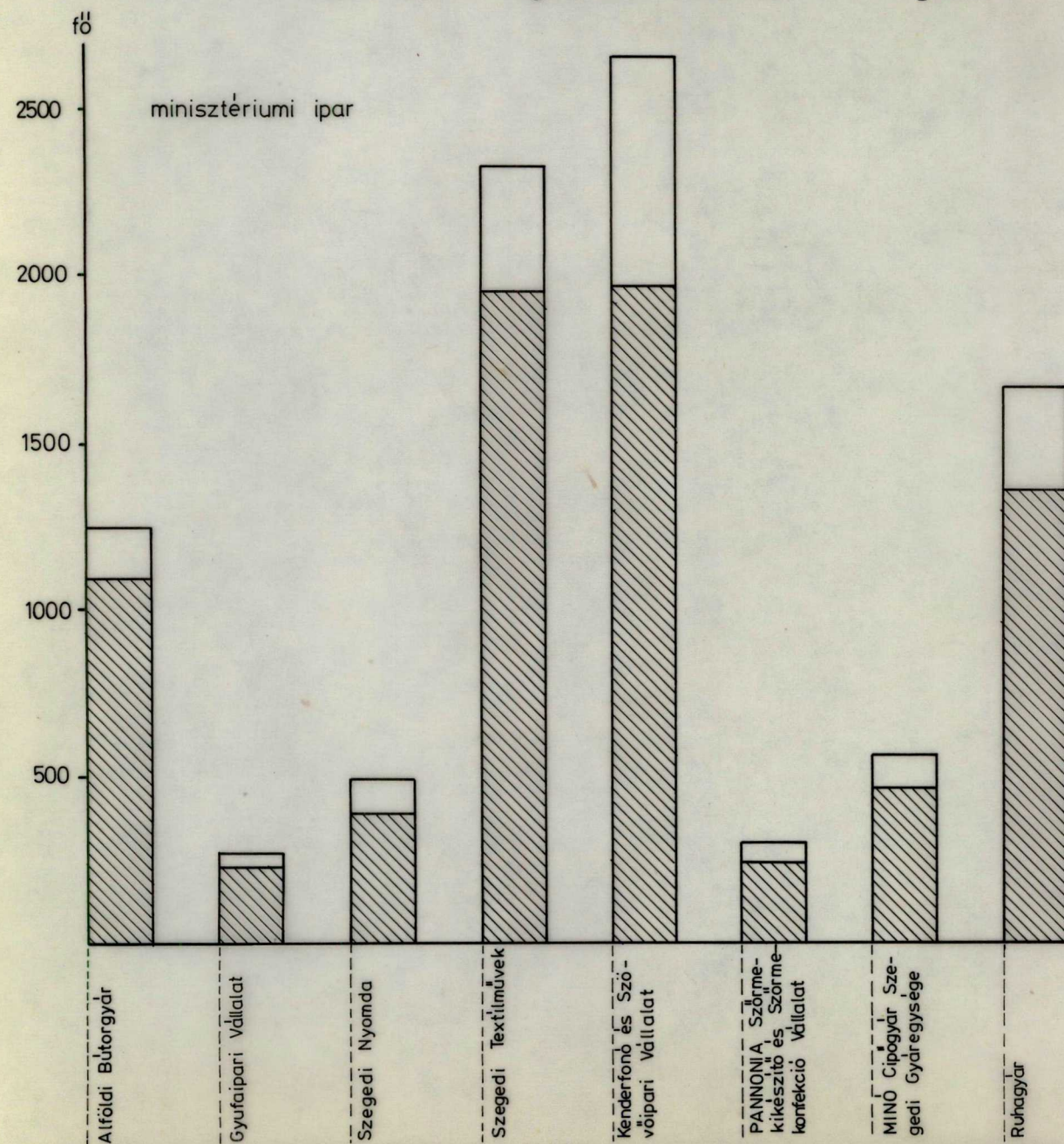
miatti magas nyugdíjazási szám /Csongrád megye egyik "legöregebb" megyéje az országnak/, másrészt igen magas már a foglalkoztatottsági szint /a könnyü- és az élelmi-szeripar kimagasló szerepe miatt több nő állhat munkába, sőt a gyermekgondozási segélyre távozottak hányada is relative magasabb más megyékénél/.

Szeged szocialista könnyüiparában foglalkoztatottak száma 1949-hez viszonyítva 1981-re 2,17-szorosára nőtt. /9.sz. táblázat/ A vizsgált időintervallumot alapul véve az 1970-es évben volt a legmagasabb érték, amikor az 1949-es 6417 főről 18.379 főre emelkedett. Az 1970-es csúcserőig az ipari főcsoportban foglalkoztatottak számának trendje erősen növekedő tendenciát mutatott, majd ezt követően - az előzőnél kisebb ütemben ugyan -, de csökkenés tapasztalható. /13.sz. ábra/

Itt kívánjuk megjegyezni, hogy az 1985-ös évre tervezett könnyüipari létszámadatok is jól illeszkednek e tendenciába. /U.i.: a vállalatoktól kapott tervadatok alapján 1985-re Szeged szocialista könnyüiparában foglalkoztatottak száma 12 786 főre csökken. Ez a létszám a felfejlődés időszakában 1955 és 1958 között dolgozott a város könnyüiparában./

Ismerve a Szeged városában jelentkező munkaerőproblémákat, megjegyezzük, hogy nagy a valószínűsége annak, hogy még ennél a létszámnál is kevesebben fognak tevékenykedni ebben az ipari főcsoportban.

A könnyűipar minisztériumi és tanácsi szektorában foglalkoztatottak száma és annak fizikai és nem fizikai foglalkozásúak szerinti megoszlása (1981)

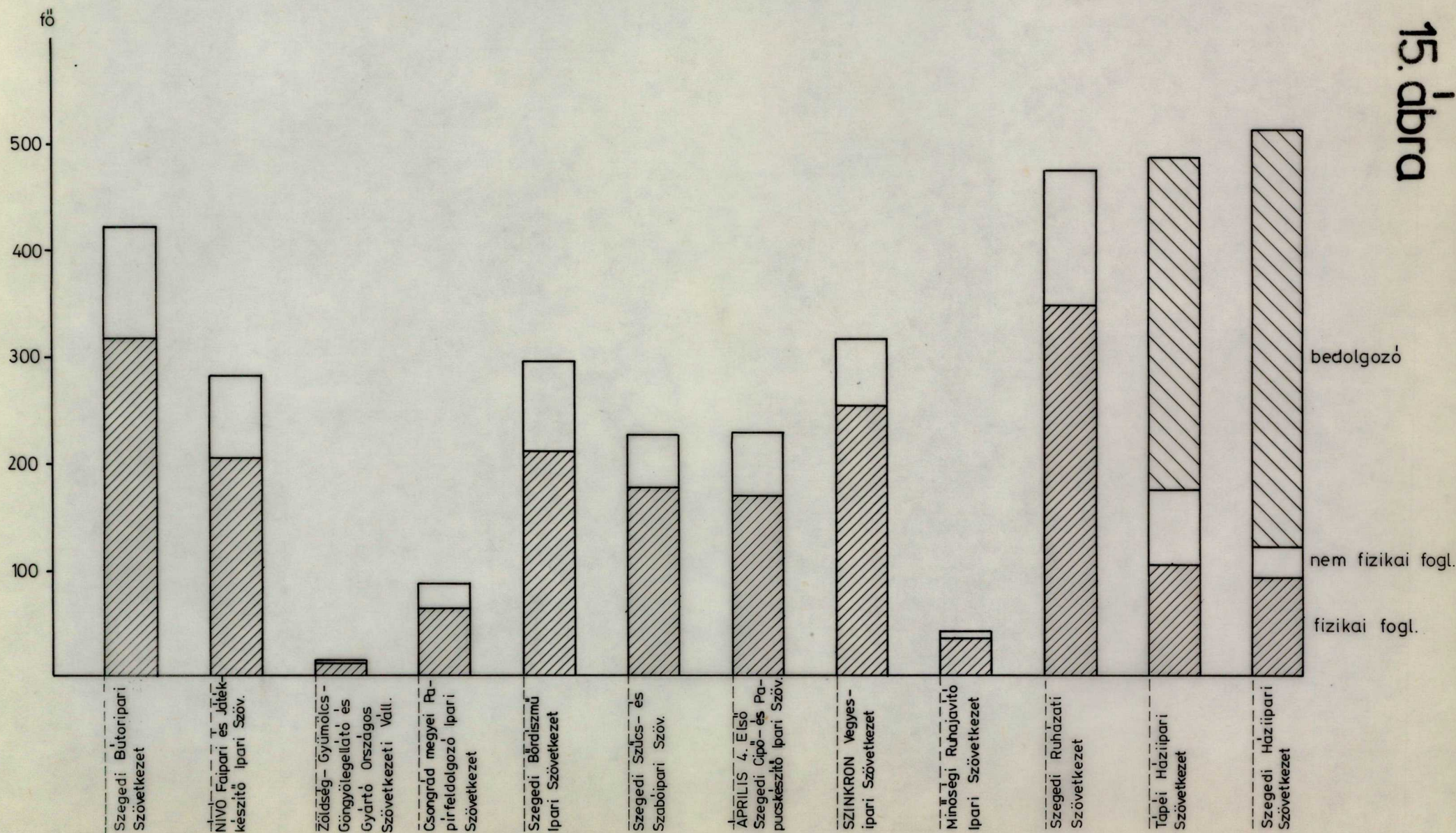
14. ábra

Ha vizsgáljuk a szegedi szocialista könnyüipart szektorális bontásban, megállapítható, hogy a fent nevezett 1981-es évben a minisztériumi szektorban 8 egységben összesen 9554 fő dolgozott, amelyből 7709 fő fizikai, 1573 fő pedig nem fizikai munkakörben tevékenykedett. Az adatokból kitűnik, hogy az összlétszámhoz viszonyítva a könnyüipar minisztériumi szektorában a nem fizikai foglalkoztatottak aránya a legtöbb a Kenderfonó és Szövőipari Vállalatnál /22 %/, majd ezt követi a Pannónia Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalat^{nál} /21 %/. Legkevesebb a nem fizikai foglalkoztatottak aránya a Gyufaipari Vállalatnál a dolgozók közel 12 %-ával. Ez igen kedvező és egészséges arálynak tekinthető.

Szeged könnyüiparában a tanácsi szektor mindössze két vállalattal képviselteti magát, s mindkét vállalatnál a nem fizikai munkakörben foglalkoztatott dolgozóknak a fizikai munkakörben dolgozókéhoz viszonyított aránya kevesebb bármely minisztériumi szektorba tartozó vállalaténál. A Fonalfeldolgozó Vállalatnál a dolgozóknak csupán 9 %-a, a Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalatnál pedig a dolgozóknak 13 %-a nem fizikai foglalkozásu.

A szegedi könnyüipar szövetkezeti szektorába 12 szövetkezet tartozik, melyeknél vizsgálva a fizikai és nem fizikai foglalkozásuak arányát, azt tapasztaltuk, hogy sokkal szélesebb skálájú mind a könnyüipar minisztériumi, mind a tanácsi szektorában. A szövetkezeti szektoron be-

A könnyűipar szövetkezeti szektorában foglalkoztatottak száma és annak fizikai és nem fizikai foglalkozásuk szerinti megoszlása (Szeged, 1981)

lül /15.sz. ábra/ speciális a helyzet a Tápéi Ruházati Szövetkezetnél, ahol a nem fizikai foglalkozásuk száma 112 fő, s a fizikai foglalkozásuké pedig csak 102 fő. E különleges, egyedi helyzet abból adódik, hogy a teljes munkaidőben foglalkoztatottaknak számító bedolgozók /240 fő/ nem számíthatók a szövetkezet tényleges fizikai állományához. Így a nem fizikai dolgozók 54 %-os aránya ténylegesen a bedolgozók számának figyelembe vételével 24,6 %-osnak tekinthető.

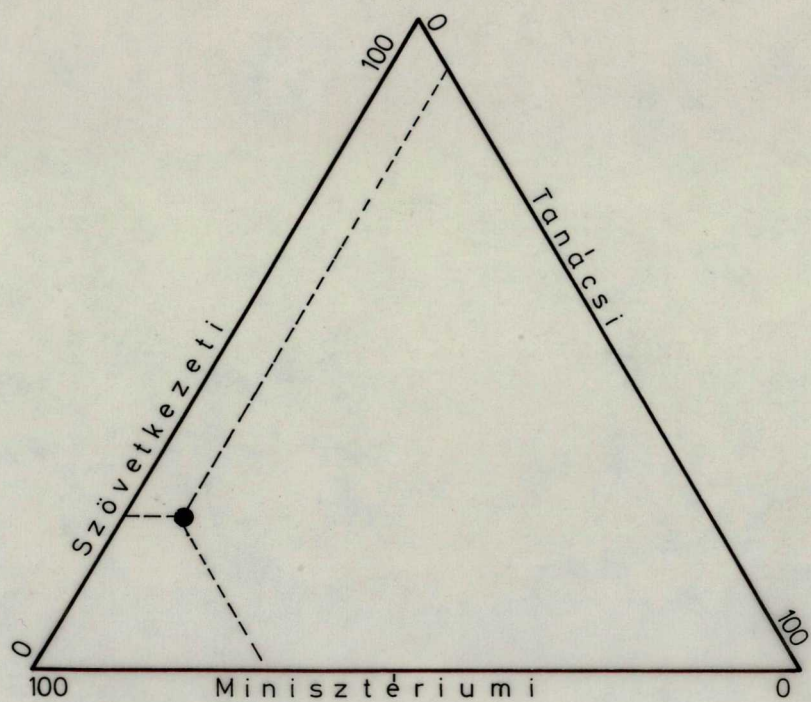
Hasonló a helyzet a Szegedi Háziipari Szövetkezetnél is, csak itt a nem fizikai dolgozók fizikai dolgozókhoz viszonyított aránya alacsonyabb.

A nem fizikai foglalkozásuk aránya tekintetében a második helyen a Szegedi Ruházati Szövetkezet /19,9 %/, a harmadik helyen pedig a Bördismű Ipari Szövetkezet /17 %/ áll.

Legkisebb érték /9 %/ a Minőségi Ruhajavító Ipari Szövetkezetben és a Fonalfeldolgozó Vállalatnál adódott.

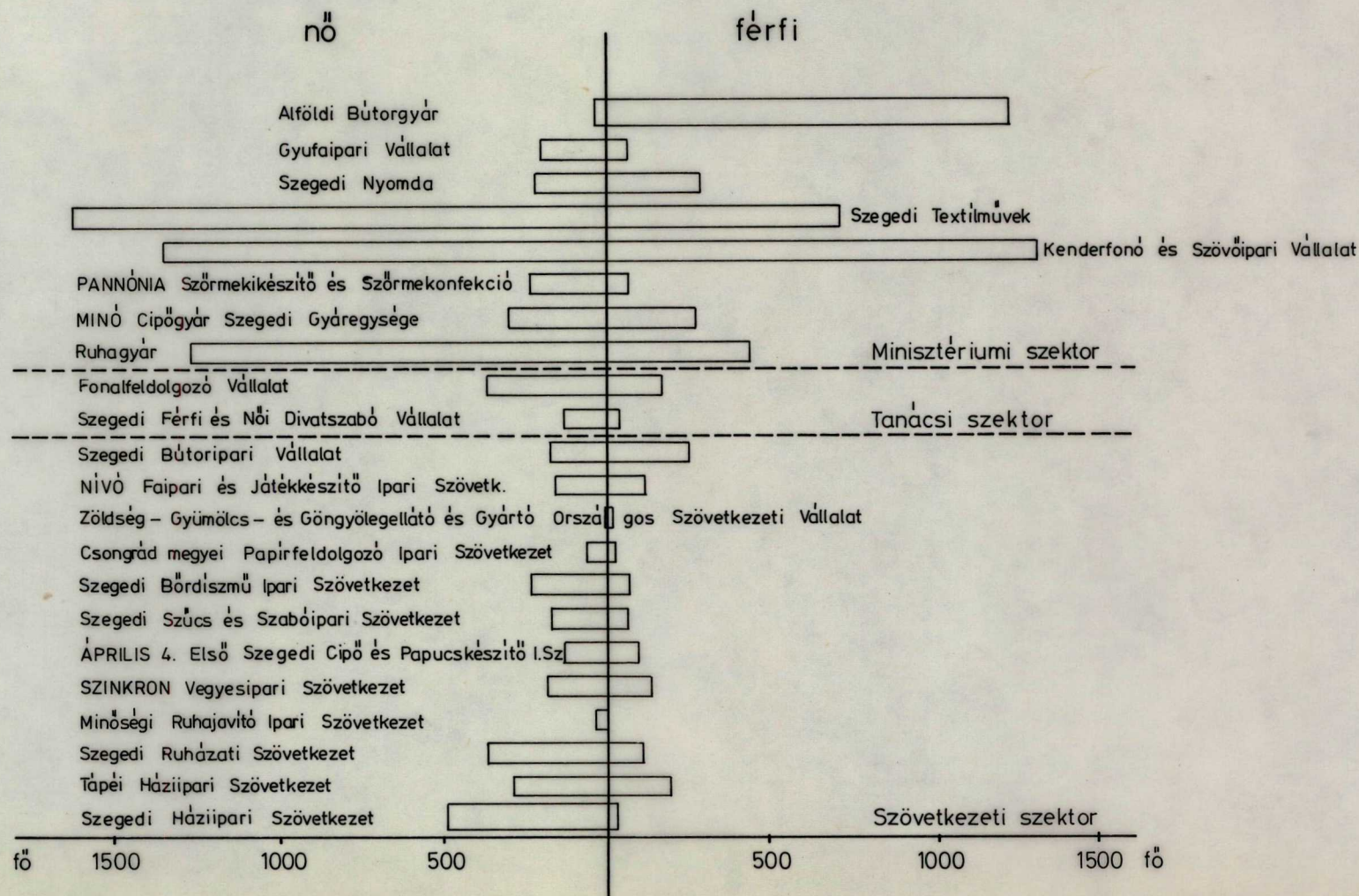
Vizsgálatunk során fény derült arra is, hogy az évvégi átlagos állományi létszám alapján számítva a szocialista könnyűipar minisztériumi szektorában a legmagasabb a nem fizikai foglalkozásuk aránya a fizikai foglalkozásukhoz viszonyítva /16,46 %/, majd ezt követi a szövetkezeti szektor 14,9 %-os értékkel, s a legkevesebb a tanácsi iparban 10,0 %-os értékkel. Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak szektorális alakulása az 1981 év folyamán az

Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak szektorális alakulása (1981)

16. ábra

Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak nemenkénti alakulása (1981)

évvégi állományi létszámból /13 636 / kiindulva megállapítható, hogy Szegeden a minisztériumi szektorban foglalkoztatottak /9 544 fő/ a könnyűiparban foglalkoztatottak 70,0 %-át adják, míg a tanácsai szektorban az összes foglalkoztatottak nagyon csekély hányada /715 fő/, azaz városunk könnyűipari dolgozóinak 5,2 %-a dolgozik. A szövetkezeti szektor /3 365 fővel/ 24,8 %-a a szegedi könnyűiparban foglalkoztatottak számának. /16.sz. ábra/

Mindebből kitűnik a minisztériumi szektor domináns volta, s az is, hogy a szocialista könnyűiparban még a dolgozók 1/4-ét foglalkoztató szövetkezeti szektor is sokkal jelentősebb szerepet tölt be, mint közvetlenül a szegedi tanács felügyelete alá tartozó tanácsai ipar.

Vizsgálatunk kitér a foglalkoztatottak nemenkénti alakulására is. /17.sz. ábra/

A férfi és női dolgozók nemenkénti aránya a szegedi könnyűipar egészét tekintve 39,3 % - 50,7 % a nők javára. Szektorális bontásban a férfiak és a nők aránya a következő:

Szeged könnyűiparának nemenkénti alakulása
szektoronként /1981/

10.sz. táblázat

Szektor	férfi /%/	nő /%/
Minisztériumi szektor	44,8	55,2
Tanácsai szektor	29,2	80,8
Szövetkezeti szektor	30,5	69,5

Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak legfontosabb létszám és bér adatai az 1981-es évre vonatkozóan.

11.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	létszám /fő/			havi átlagbér /Ft/			1981 év végi lét-	
	fizikai	nem fizikai	összesen	fizikai	nem fizikai	összesen	számból /fő/	nő férfi
<u>MINISZTERIUMI</u>								
Alföldi Bútorgyár	1.090	144	1.248	2.146	5.045	5.449	29	1.219
Gyufaipari Vállalat	231	32	271	3.931	4.950	2.484	203	68
Szegedi Nyomda	396	68	495	3.612	4.270	2.760	222	273
Szegedi Textilművek	1.957	327	2.334	4.056	5.009	3.708	1.620	714
Kenderfonó és Szövőip.Váll.	1.965	595	2.660	3.711	4.678	4.193	1.356	1.304
PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrme konfekció Váll.	240	51	303	2.971	4.090	4.057	237	66
NIVÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregys.	466	81	571	3.836	4.489	3.166	304	267
Ruhagyár	1.364	275	1.672	3.542	4.335	3.666	1.248	424
	7.709	1.573	9.554	3.475	4.608	3.685	5.219	4.335
<u>TANÁCSI</u>								
Fonalfeldolgozó Vállalat	338	51	556	2.706	4.151	2.719	377	179
Szegedi Férfi és NőiDivatsz.V.	132	21	159	3.018	4.464	3.231	129	30
	470	72	715	2.862	4.307	2.975	506	209

SZÖVETKEZETI

Szegedi Bútoripari Szöv.	318	68	424	3.374	3.954	3.416	182	242	
NIVÓ Faipari és Játékkészítő IpariSzövetkezet	206	43	283	5.209	4.492	3.456	174	109	
Zöldség-Gyümölcs-Göngyöleg- Ell.és Gyártó Orsz.Ip.Szövet.	12	2	14	3.083	4.000	3.017	12	2	
Csongrádm.Papirfeld.Ip.Szöv.	63	14	87	2.654	3.958	2.952	66	21	
Szegedi Bőrdiszmű Ip.Szöv.	210	51	296	3.441	4.640	3.573	236	60	
Szegedi Szücs-és Szabóip.Szöv.	177	36	225	3.640	3.560	3.704	169	56	
Április 4.Első Szegedi Cipő- és Papucskészítő Ip.Szöv.	169	36	226	3.343	4.400	4.047	139	87	1
SZINKRON Vegyesip.Szöv.	254	44	316	2.686	3.988	3.991	187	129	
Minőségi Ruhajavító Ip.Szöv.	35	4	41	2.897	3.958	3.006	39	2	5
Szegedi Ruházati Szövetkezet	346	89	472	3.282	4.508	3.490	365	107	
Tápéi HáziipariSzövetkezet	102	112	474	3.517	3.805	4.364	284	190	1
Szegedi Háziipari Szövetkezet	91	29	509	3.317	4.025	2.065	488	21	
	1.981	492	3.367	3.370	4.107	3.423	2.341	1.026	
Ö s s z e s e n :	10.160	2.137	13.636	3.235	4.340	3.361	8.066	5.570	

A 10.sz. táblázatból leolvasható, hogy a legmagasabb a női foglalkoztatottak aránya az 1981-es év során a tanácsi szektorban /80,8 %/, és legalacsonyabb a minisztériumi szektorban /55,2 %/. Ezen értékek is pregnánsan jelzik, hogy a könnyűipar még mindig főként női munkaerőt foglalkoztató iparágnak tekinthető. Kivételt képeznek egyes gyárak és üzemek olyan ipari munkahelyei, ahol a különböző munkafázisok során nagy erő kifejtés szükséges.

Munkatáblázatainkból kitűnik, hogy legnagyobb arányban az Alföldi Butorgyár foglalkoztat férfi munkaerőt, amelyről ismeretes, hogy büntetésvégrehajtó intézmény. Itt 97,7 %-os a férfi foglalkoztatottak hányada, s az alkalmazott néhány nő adminisztratív munkát végez. Természetes azonban az is, hogy a Szegedi Butoripari Szövetkezet is több férfit foglalkoztat, mint nőt. /Itt a férfiak részaránya 57,1 %/ Igen magas még a férfi dolgozók aránya a Kenderfonó és Szövőipari Vállalatnál. A legkisebb a férfiak aránya a Minőségi Ruhajavító Ipari Szövetkezetnél /5,1 %/, amely a precíz és könnyű munkát igénylő javító tevékenységre vezethető vissza. /Itt természetesen kevesebb férfi foglalkoztatása szükséges./

Elemeztük még az 1981 évre vonatkoztatva a szegedi könnyűiparban a teljes időben foglalkoztatottak havi átlagbérének eltéréseit üzemenkénti, szektoronkénti, továbbá fizikai és nem fizikai, valamint összes foglalkoztatottakra vonatkozó bontásban. /11.sz. táblázat/

A legmagasabb havi átlagbér értéket a nem fizikai foglalkozásúakat tekintve az Alföldi Bútorgyárnál találtuk, ahol viszont a fizikai foglalkozásúak havi átlagbére a legkevesebb az összes üzem és vállalat közül. /Ez a nagy szóródás a gyár sajátos büntetésvégrehajtási funkciójából következik./ Az összes foglalkoztatottak havi átlagbérének tekintetében a 2. helyen a Tápéi Háziipari Szövetkezet áll 4364 Ft-os értékkel. A 3. helyen követi 4057 Ft-os összátlagbér értékkel a Pannónia Szőrmekikészítő üzem és Szőrmekonfekció Vállalat. Nem sokkal szorul mögé /a 4. helyre/ a havi összátlagbér tekintetében 4047 Ft-os értékkel az Április 4. Első Szegedi Cipő- és Papucskészítő Ipari Szövetkezet sem.

A fizikai foglalkoztatottak havi átlagbérénel nagy lemaradás tapasztalható a Csongrád megyei Papirfeldolgozó Szövetkezetnél /2656 Ft/, a SZINKRON Vegyesipari Szövetkezetnél /2686 Ft/, valamint a Fonalfeldolgozó Vállalatnál, a Minőségi Ruhajavító Szövetkezetnél és a PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalatnál is.

Legnagyobb havi átlagbér a fizikai dolgozók állományában a NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezetnél van /5209 Ft/. Ezt követi 4056 Ft-os átlagbérértékkel a Szegedi Textilművek. A többi gyárban, üzemben és szövetkezetben a fizikai dolgozók átlagbére 3000 és 4000 Ft között mozog.

Jellemző, hogy a nem fizikai állományban dolgozók

havi átlagbére összességében legalább 1000 Ft értékkel magasabb a fizikai állományban dolgozók havi átlagbéré-
nél.

A nem fizikai állományban foglalkoztatottak havi átlagbére 5000 Ft-nál magasabb a Szegedi Textilműveknél /5009 Ft/, s nem sokkal marad alatt a Gyúfaipari Vállalatnál sem /4950 Ft/. 4-5000 Ft közötti értéket mutat tehát 14 vállalatnál, s a legkisebb havi átlagbérérték is 3560 Ft a Szegedi Szücs és Szabóipari Szövetkezetnél.

A fentieken kívül súlyozott átlagszámítással feltártuk azt is, hogy szektorális bontásban mennyi a fizikai és nem fizikai foglalkozásúak havi átlagbéreltérésének aránya Szegeden az összes foglalkoztatottra vonatkoztatva. Az "Összesen" értéket 100 %-nak véve a fizikai állománynál ez 96,2 %-os, a nem fizikai állománynál 122,3 %-os értéket mutat.

A szegedi szocialista könnyűipar üzemeinek bruttó termelési
értéke folyó áron számolva
/ 1975, 1980, 1985-ös terv/

12.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
	m i l l i ó	Ft-ban	/terv/
<u>MINISZTERIUMI</u>			
Alföldi Bútorgyár	182,5	271,0	400,0
Gyúfaipari Vállalat	75,1	102,9	105,6
Szegedi Nyomda	89,6	104,2	137,0
Szegedi Textilművek	1.147,5	965,5	1.250,0
Kender-fonó és Szövőip.Váll.	1.690,7	1.746,8	2.299,2
PANNÓNIA Szőrmekikészítő ésSz.V.	199,2	230,0	290,0
NIVÓ Cipőgyár SzegediGyáregys.	355,0	256,6	285,5
Ruhagyár	599,9	537,8	636,2
<u>TANÁCSI</u>			
Fonalfeldolgozó Vállalat	130,0	171,0	220,0
Szegedi Férfi és Női Divatsz.V.	28,5	27,5	34,6
<u>SZÖVETKEZETI</u>			
Szegedi Bútoripari Szövetkezet	54,1	105,7	145,0
NIVÓ Faipari és Játékk.Ip.Szöv.	53,4	67,4	85,0
Zöldség-Gyümölcs-G.E.és Gy.O.I.Sz.	-	-	-
Csongrádm.Papirfeldolgozó I.Sz.	29,9	28,0	33,0
Szegedi Bőrdíszmű Ip.Szöv.	41,8	71,2	142,9
Szegedi Szücs-és Szabóip.Szöv.	73,8	82,9	89,0
Szinkron Vegyesipari Szöv.	49,6	72,0	79,0
Minőségi Ruhajav. Ip.Szöv.	2,0	3,1	3,5
Szegedi Ruházati Szövetkezet	135,0	240,0	290,0
Tápéi HáziipariSzövetkezet	115,5	162,3	223,0
Szegedi Háziipari Szövetkezet	26,6	51,0	63,0

X : Nem teljes az adatsor.

A továbbiakban összeállítást készítettünk Szeged könnyűipari üzemeinek bruttó termelési értékének alakulásáról. /12.sz. táblázat/ Az egységeket minisztériumi, tanácsi és szövetkezeti bontásban csoportosítottuk. A termelési érték időbeni alakulását folyóáras kimutatásból kívánjuk nyomon követni. Elemzésünkben elsősorban a struktúrának tudunk helyet adni, s a különböző időkeresztszettek egymással való összevetése csak a következtetések korlátozott levonását teszik lehetővé, és így több szempont miatt fenntartással kell kezelnünk. Ez nemcsak az adatok folyóáras kimutatásából fakad, hanem többek között abból is, hogy a központi ártarifarendszerben 1980. január 1-től változás következett be. /Ui. 1968. január 1-től 1979. december 31-ig érvényben lévő árképzést az önköltségtípusú váltotta fel./

A fentiek előrebecsátása ellenére a táblázatra pillantva rögtön szembetűnik, hogy 1975-ben közel annyi volt a szegedi könnyűipar bruttó termelési értéke, mint 1980-ban. E két bruttó termelési érték adat alakulása is messzemenő következtetések levonására ad lehetőséget. Egyrészt kitűnik, hogy az 1975 utáni rekonstrukció ellenére sem változott - az árszínvonal emelkedése ellenére sem - számottevően a bruttó termelési érték, vagyis a szelektív fejlődéssel egyidőben kontraszelektív fejlődés is kezdett kibontakozni. Bár e téren durva változások még alig következtek be, mégis a kíváncsok, ágazatonként

differentiált fejlődési ütem /beleértve a negatív előjelet is/ elkezdődött.

Az 1985-ös terv nagyobb az 1975-ösnél, illetve az 1980-asnál. Leszűrve belőle az árváltozás okozta torzításokat, megállapítható, hogy Szeged könnyűipara a VI. 5 éves tervben a termelési érték alapján viszonylag nagy dinamizmust tervez.

Megvizsgáltuk azt a kérdést is, hogy a bruttó termelési érték változás szektoronként azonos üteműre tervezett-e. Eredményül azt kaptuk, hogy az 1975-ös bázishoz viszonyítva 1985-ben a szövetkezeti szektorban lesz legnagyobb mértékű a növekedés. Ennek fő forrása a Szegedi Butoripari Szövetkezet termelésének gyors felfutása, továbbá a Szegedi Bőrdiszmű Ipari Szövetkezet, a Szegedi és a Tápéi Háziipari Szövetkezet, valamint a Szegedi Ruházati Szövetkezet dinamikus fejlődése. Különböző termelés bővülést terveznek a minisztériumi és a tanácsi irányítású vállalatok is oly módon, hogy a növekedés üteme a tanácsi vállalatoknál lesz nagyobb mértékű. A minisztériumi irányítású vállalatok közül legkisebb termelési érték bővülést a Szegedi Gyufaipari Vállalat, a MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregysége és a Ruhagyár tervez. A tervezett növekedés mértékével /47 %-os/ az Alföldi Butorgyár, a Kenderfonó- és Szövőipari Vállalat /31 %-os/ és a Szegedi Nyomda /31 %-os/ tűnik ki.

Szeged könnyűipari ágazatainak termelési
adatai /1980/

13.sz. táblázat

A vállalat neve	A kiemelt termék megnevezése	Mennyiség	Mértékegység
<u>FAFELDOLGOZÓ IPAR</u>			
Alföldi Bútorgyár	Bútor	261.000	1.000 Ft
	Fényezett bútor	154.00	"
	Kárpitos bútor	107.000	"
Gyufaipari Vállalat	Gyufa	348.832	1.000 doboz
	Kosárháncs	160	m ³
	Fadugó	340	1.000 doboz
	Fogvájó	160	"
Szegedi Bútorip.Szöv.	Fenyő és tölgy székek	58.636	db
	Rusztikus szekrény- sorok	26.708	1.000 Ft
	ROLI gyermekbútor /szekrény-sor/	15.250	"
	KAROLIN-VERONA ülőgarnitúrák	6.416	"
	Játék, szekrény-sorok	n.a.	
NIVÓ Faipari és Játék- készítő Ipari Szöv.	konyhai ülőgarnitúrák		
<u>PAPIRIPAR</u>			
Csongrád megyei Papir- feldolgozó Ip.Szöv.	Kartondoboz	1.800	to.
	Scholl magasnyomású doboz	1.000	db.

NYOMDAIPAR

Szegedi Nyomda	Kartondoboz	210	to.
	Irodai papir	44	"
	Könyv-brossúra	307	"
	Folyóirat	119	"
	Napilap	1.042	"
	Tájékoztató	50	"
	Ügyviteli nyomt.	356	"
	Egyéb vegyes	50	"

TEXTILIPAR

Szegedi Textilművek	Nyersfonal és szövet, textiltapéta,	
	Kenderfonal, kender	n.a.
	zsineg, kender rost, kilós kenderkötél, kötözőzsineg, háló, csomagoló zsákok, légtartó sátor, bútorlap	

Kenderfonó és Szövő- ipari Vállalat	Pozdorja, bútorlap	21,54	1.000 m ³
	Kenderrost	11.480	to.
	Tilolt kender	4.500	"
	Kender és kender- tipusú fonal	7.498	"
	Nyers pamut és pa- muttipusú szövet	2.466	1.000 m ²
	Kész pamut és pa- muttipusú szövet	2.371	"
	Kész len és lenti- pusú és kendertipu- sú és egyéb háncs- rost szövet	5.338	"

Kész selyem és se-			
lyemtipusú szövet	1.851	1.000	m ²
Kötött, hurkolt kel-			
me /készárufelhasz-			
nálás lapkelmével/	87	"	
Nem szövött textília			
/malimo tűzött nemez/	1.065	"	
Konfekcionált zsák			
és zsáktermék	4.145	to	

Szegedi Fonalfeldol-
gozó Vállalat

Fonal, behúzott			
gombok, kötöttanyag,			
pulóverek, kardigá-	n.a.		
nok			

TEXTILRUHÁZATI IPAR

Ruhagyár

77-1-4 Felsőruházati			
termék szövött és			
egyéb technológiával			
készült anyagból	1.638.900	db	

Minőségi Ruhajavító
Ipari Szövetkezet

Leányka ruha	6	1.000	db
--------------	---	-------	----

Szegedi Ruházati
Szövetkezet

Felsőruházati termék			
szövött anyagból	262	1.000	db
Sertésvelúr kabát	9	"	
Bunda bőrből és szörméből	2	"	
Felsőruházati termék mű-			
szörméből /gyermek és bébi			
kabát/	25	"	
Juh szőnyeg	10	"	

Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat	Női és férfi ruhák	27.512	1.000 Ft
---	--------------------	--------	----------

BŐR-, SZŐRME- ÉS
CIPOIPAR

PANNÓNIA Szőrmekiké- szítő és Szőrmekon- fekció Vállalat	Szörme bunda	38.500	db
--	--------------	--------	----

MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregysége	Női divatcipő	1.078	1.000 pár
--------------------------------------	---------------	-------	-----------

Szegedi Bőrdíszmű Ipari Szövetkezet	Női divattáska	510.000	db
--	----------------	---------	----

Szegedi Szücs- és Szabóipari Szöv.	Felsőruházati ter- mék	5.500	db
	Szörmeruházati ter- mék	4.800	"

Április 4.Cipőipari Szövetkezet	Férfi félcipő	215.000	pár
------------------------------------	---------------	---------	-----

SZINKRON Vegyesipari Szövetkezet		n.a.	
-------------------------------------	--	------	--

KÉZMŰ- ÉS HÁZIIPAR

Szegedi Háziipari Szövetkezet	Rongyszőnyeg	120	1.000 m ²
	Köntös.	35	1.000 db

Tápéi Háziipari Szövetkezet	Fonott ülőbútor	517.000	db
	Táska	160.000	"
	Fonott gyékényterm.	65.200	"
	Háziruha	3.600	"

Leányka felsőruház.	3.100	db
Munka- és védőruha	70.400	"
Konfekcionált házt.		
és lakástextília	339.000	"
Női kalap	1.400	"

x: Nem teljes az adatsor.

A fenti /13.sz. táblázat/ kimutatás alapján megvizsgáltuk, hogy Szeged könnyűipari üremeiben melyek a kiemelt termékek, és milyen mennyiségben állítják elő azokat.

Szeged könnyűipari ágazatainak termelési adataiból egyrészt az ágazatok fejlettségi szintje, termékszerkezete, másrészt termelési mennyisége tűnik ki pregnánsan.

A fafeldolgozó iparon belül az Alföldi Bútorgyár termékszerkezetében a bútor és kárpitos ülőgarnitúrák készítése dominál. A kiemelt termék összértéke 271 millió Ft. Ez városunk legjelentősebb fafeldolgozó ipari létesítménye. A Gyufaipari Vállalat kiemelt termékei a gyufa, a kosárháncs, a fadugó és a fogvájó. E termékek termelése azonban csak megyei szinten jelentős.

A Szegedi Bútoripari Szövetkezet termékszerkezetében szintén az Alföldi Bútorgyárához hasonlóan a szekrényso-
rok és ülőgarnitúrák gyártása jelentős, de az általuk előállított termelési érték mindössze 1/10-e az Alföldi Bútorgyár termelési értékének.

A NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezet kiemelt termékei a játékok, s a többi vállalathoz hasonlóan a szekrény sorok, ezenkívül pedig a konyhai ülőgarnitúrák. Termelése csak városi viszonylatban jelentős.

A papíripari ágazat egyetlen szegedi létesítménye a Csongrád Megyei Papírfeldolgozó Ipari Szövetkezet. Termékszerkezete nagyon speciális. Az általuk gyártott egyetlen jelentős termékcsoporthoz a doboz.

A nyomdaipar szintén egyedüli létesítménye a Szegedi Nyomda. Kartondobozt, irodai papírokat, folyóiratokat, napilapokat állít elő jelentős, összesen 2178 tonna mennyiségben. Természetesen ezenkívül egyéb tevékenységet is végez. Újabban speciális matematikai szövegű nyugati bérmentát is vállal.

A textilipari létesítmények közül a Szegedi Textilművek és a Kenderfonó és Szövőipari Vállalat termékszerkezete hasonló. Főként bútortápolat, kenderfonalat, kenderkötetet, pamutfonalat állítanak elő. Míg a Szegedi Textilművek budapesti központú és félkész termékeket állít elő, addig a Kenderfonó és Szövőipari Vállalat kész termékeket gyárt, fonalat, pamut-, kender-, selyem és lenszövetet. Mindkét vállalat gyárt zsákokat és zsáktermékeket.

A Szegedi Fonalfeldolgozó Vállalat termékszerkezete hasonló az előző két vállalatéhoz, de az előállított termék mennyisége és értéke jóval alatta marad a másik kettő által előállított termékének, mivel ez a vállalat állami

dotációval működő szellemi és testi fogyatékosokat foglalkoztató üzem. Fenntartása és továbbfejlesztése gazdasági és szociálpolitikai megfontolásból is kívánatos.

A város textilruházati iparának legjelentősebb létesítménye a Ruhagyár, amely 1 638 900 db felsőruházati terméket állított elő 1980-ban.

A Minőségi Ruhajavitó Ipari Szövetkezet 6 000 db leányka ruhát gyártott ugyanebben az évben.

A Szegedi Ruházati Szövetkezet termékszerkezetében a Ruhagyárhoz hasonlóan jelentős értéket képvisel a felsőruházati termékek előállítás. Bár mennyiségileg jóval alatta marad a Ruhagyár által előállított darabszámnak /262 000 db/, azért városi szinten ez igen jelentős értékű. Kiemelt termékük még a sertésvelur kabát, a bunda bőrből és szőrméből, a gyermek és bábikabát /25 000 db/ és a juhszőnyeg.

A Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat női és férfi ruhákat gyárt 275 millió Ft értékben.

Városunk másik, a textilruházati ipar mellett kiemelkedő, s talán legjelentősebb könnyűipari ágazata a bőr-, szőrme- és cipőipar.

A PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalat 38 500 db szőrmebundát gyártott az 1980-as esztendőben. A MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregysége 1 078 000 pár női cipőt, az Április 4 Cipőipari Szövetkezet pedig 215 000 pár férfi cipőt állított elő.

A Szegedi Bőrdiszmű Ipari Szövetkezet fő profilja a női divattáska előállítás /1980-ban 510 000 db/.

A Szegedi Szücs és Szabóipari Szövetkezet termék-szerkezetében pedig kiemelkedő helyet foglal el a felsőruházati termékek és a szőrmeruházati termékek gyártása. Ez utóbbi mennyiségileg kb. 1/8-a a PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalat által előállított mennyiségnek.

A szegedi Kézmű és Háziipar két szövetkezetből áll: a Szegedi Háziipari Szövetkezetből, valamint a Tápéi Háziipari Szövetkezetből.

A Szegedi Háziipari Szövetkezet kiemelt terméke a rongyszőnyeg és a köntösök.

A Tápéi Háziipari Szövetkezet termékszerkezete ennél sokkal szélesebb skálájú. 517 000 db fonott ülőbútort, gyékényterméket, konfekcionált ágyneműt, háztartási és lakástextiliát, háziruhát, munka- és védőruhát és 160 000 db táskát készítettek 1980-ban. Igen jelentős a természetes alapanyag /gyékény/ termékeik előállítása is, melynek jelentős hányadát exportálják.

Szeged könnyűipari létesítményeiben előállított termékek volumene lényegesen meghaladja a város és környékének /sőt bizonyos vonatkozásban az országos/ fogyasztási igényét, és jelentős hányada exportra kerül.

Ily módon városunk könnyűipara bekapcsolódik a nemzetközi munkamegosztásba. A külpiacokat részben /a tradi-

cionális ágazatok esetében/ "örököltük", részben új termékekkel, új piacokra törtünk, illetve törünk be.

Gyorsan változó korunkban a világ iparának dinamikus növekedése idején nagy erőfeszítéseket igényel mind a piacok megőrzése, mind pedig az újak megszerzése. Ez azért is problémát jelent számunkra, mert könnyűiparunk a megvalósult rekonstrukciók ellenére sem testesít meg élenjáró műszaki-technikai színvonalat, s így sok vonatkozásban lemaradnak a fejlett tőkés országok könnyűipari termékeinek szintjétől, illetve igényétől. Problémát jelent az is, hogy a fejlettség alacsonyabb fokán álló országok /különösen a fejlődő országok/ fejlettségük azon szintjére jutottak, amikor az iparosítás elsősorban a könnyűiparba fektetett tőke gyors forgási sebessége és kisebb beruházási igénye miatt elsősorban a könnyűipar fejlesztésében nyilvánul meg. Ha ezek a beruházások nem is élenjáró színvonalon valósulnak meg, az új vívmányok alkalmazása révén rontják a mi termékeink versenyképességét. Ráadásul ezek az országok, mint egykori fellelvő piacaink is, sok vonatkozásban meghiúsulnak. A fentiek ellenére mind a fejlett tőkés országokban, mind a fejlődő, illetve a szocialista országokban jelentős városunk könnyűipari exportja.

A szegedi szocialista könnyűipar üzeleinek készáruértékesítése 1980-ban /folyó áron számolva millió Ft-ban/

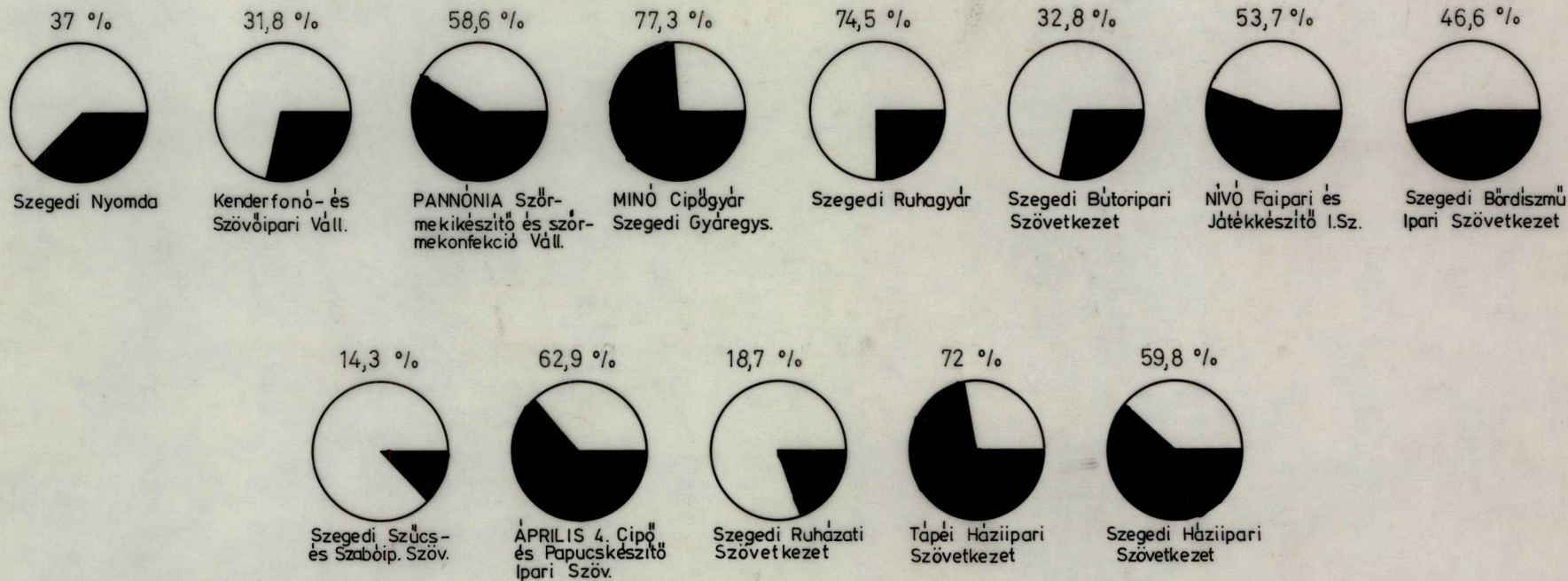
14.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Értékesítés összesen	Belföldi értékesi- tés	Export	Ebből rubel/dollár elszámolású	
<u>MINISZTERIUMI</u>					
Alföldi Bútorgyár	271,0	271,0	-	-	-
Gyufaipari Vállalat	100,2	100,2	-	-	-
Szegedi Nyomda	100,9	97,0	3,9	-	3,9
Szegedi Textilművek [☒]	-	-	-	-	-
Kenderfonó és Szövőip.V.	1.730,7	1.174,2	556,5	318,6	237,9
PANNÓNIA	230,0	95,0	135,0	-	135,0
MINÓ Cipőgy.Szegedi Gyára	261,6	63,2	198,4	144,1	54,3
Ruhagyár	549,8	417,8	132,0	42,0	90,0
<u>TANÁCSI</u>					
Fonalfeldolg.Vállalat	171,0	171,0	-	-	-
Szegedi Férfi és Női Divatszabó Váll.	28,3	28,3	-	-	-
<u>SZÖVETKEZETI</u>					
Szegedi Bútoripari Szöv.	101,3	66,6	34,7	0,2	34,4
NIVÓ Faip.és Játékk.I.Sz.	67,4	31,2	36,2	-	36,2
Zöldség-Gyüm.és G.E.és Gy.ISZ.	-	-	-	-	-
Csongrádm.Papirfeld.I.Sz.	28,0	28,0	-	-	-
Szegedi Bőrdíszmű Ip.Sz.	71,2	38,0	33,3	32,7	0,6
Szegedi Szücs és Szabóip.Sz.	70,0	60,0	10,0	-	10,0
Április 4. I.Sz.	82,3	30,1	52,2	41,6	10,6
SZINKRON Vegyesip.Szövetk.	68,0	68,0	-	-	-
Minőségi Ruhajav.I.Sz.	3,1	3,1	-	-	-
Szegedi Ruházati Szöv.	240,0	195,0	45,0	-	-
Tápéi Háziip.Szöv.	165,4	48,4	117,0	-	-
Szegedi Háziip.Szöv.	51,0	20,5	30,5	0,5	30,0

* : Befejezetlen és félkész termékeket állít elő, közvetlen értékesítése nincs.

x : Nem teljes az adatsor.

Szeged könnyűipari üzemeinek bruttó termelési értékeiből az export értékesítési aránya
(1980)

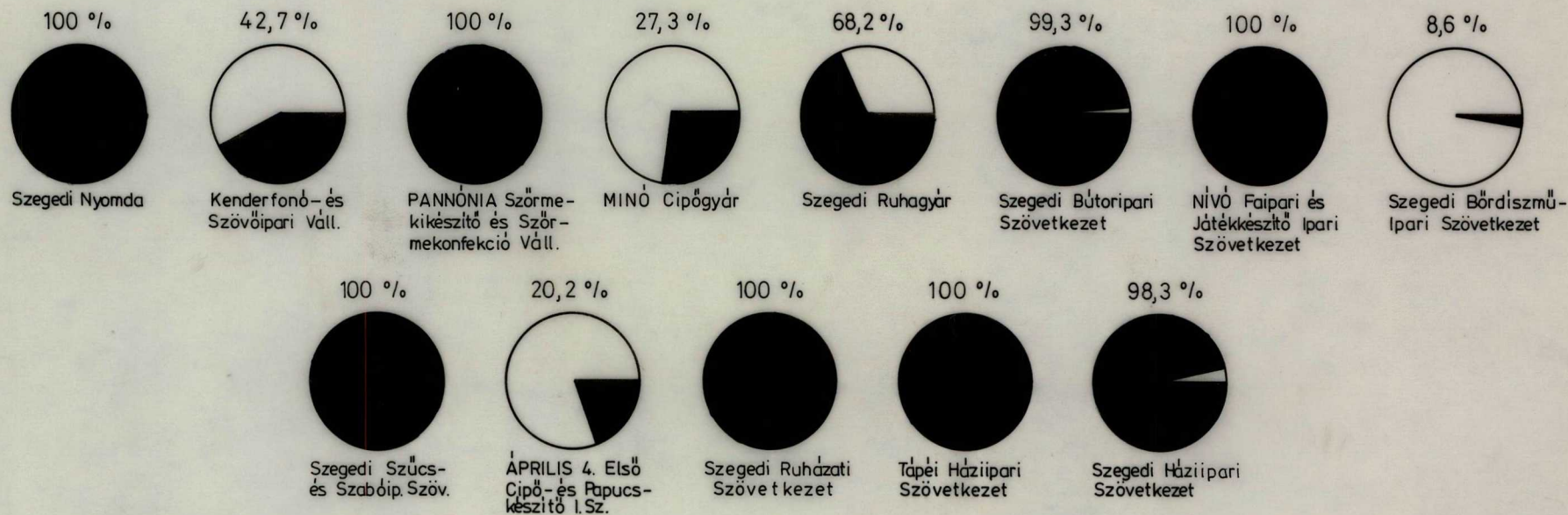
A kész áru értékesítés megoszlása Szeged könnyűipari
üzemeiben bruttó termelési érték hányadában (1980)

15.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Export	Ebből az elszámolású %
Alföldi Bútorgyár	-	-
Gyufaipari Vállalat	-	-
Szegedi Nyomda	37,0	100,0
Szegedi Textilművek	-	-
Kenderfonó és Szövőip. V.	31,8	42,7
PANNÓNIA Szőrme	58,6	100,0
MINÓ Cipőgyár Sz.Gy.	77,3	27,3
Ruhagyár	24,5	68,2
Fonalfeldolgozó V.	-	-
Szegedi F. és Női Divatsz. V.	-	-
Szegedi Bútoripari Szöv.	32,8	99,3
NIVÓ Faipari és J.I.Sz.	53,7	100,0
Zöldség-Gyümölcs G.E.V.	-	-
Csongrád megyei Papírfeld. I.Sz.	-	-
Szegedi Bőrdiszmű I.Sz.	46,6	1,6
Szegedi Szücs és Sz.Szöv.	14,3	100,0
Április 4. I.Sz.	62,9	20,2
SZINKRON V.Sz.	-	-
Minőségi Ruhajavitó I.Sz.	-	-
Szegedi Ruházati Szöv.	18,7	100,0
Tápéi Hőziipari Szöv.	72,0	100,0
Szegedi Hőziipari Szöv.	59,8	98,3

x: Nem teljes az adatsor.

Szeged exporttevékenységet folytató üzemeiben a \$ elszámolású export aránya a teljes exportból
(1980)

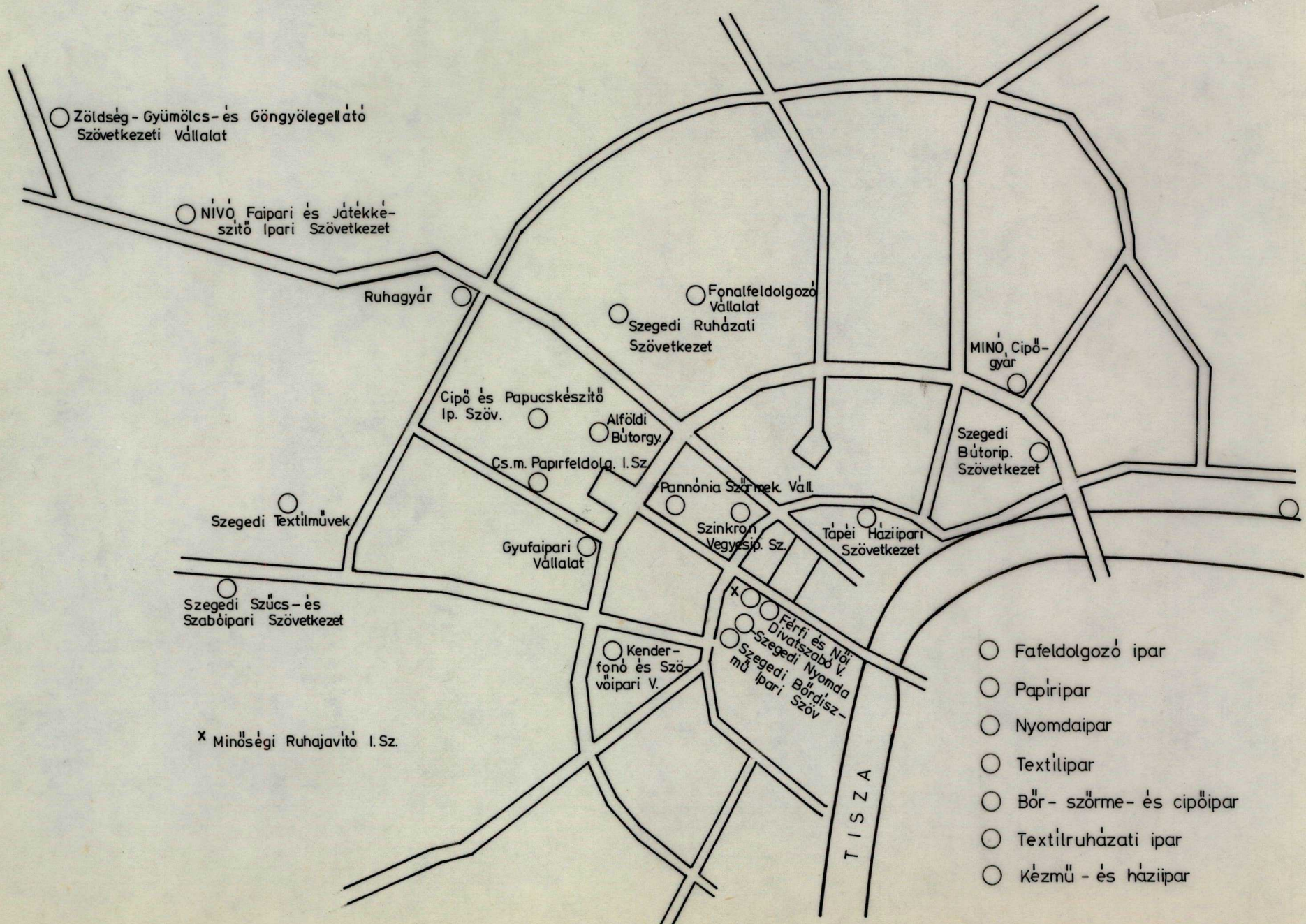

A kész áru hazai és külföldi értékesítésének megoszlását (18. ábra) Szeged könnyűipari üremeiben a bruttó termelési érték hányadában a 14.sz. táblázatban foglaltuk össze.

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a város 22 könnyűipari létesítménye közül 13-ban jelentős az exporttevékenység. (A rubel és a dollár elszámolású export megoszlását mutatja a 15.sz. táblázat.) (19.sz. ábra) Legmagasabb exporthányad a MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregységében (77,3 %) és a Tápéi Háziipari Szövetkezetben (72,0 %) adódik. Míg a MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregysége exportjának 27,3 %-a irányul USA dollár elszámolású országokba, addig a Tápéi Háziipari Szövetkezet termékeinek teljes köre.

Ugyancsak kizárólag USA dollár elszámolású exporttevékenység jellemzi a Szegedi Nyomdát, a PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalatot, a NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezetet, a Szegedi Szücs- és Szabóipari Szövetkezetet, valamint a Szegedi Ruházati Szövetkezetet. Csaknem kizárólag tőkés exportra küldi exporttermékeit a Szegedi Bútoripari Szövetkezet és a Szegedi Háziipari Szövetkezet. Jelentős a készáru bruttó értékéből a külföldi értékesítés az Április 4 Első Szegedi Cipő- és Papucskészítő Ipari Szövetkezetben, a Szegedi Bőrdíszmű Ipari Szövetkezetben, a Szegedi Kenderfonó- és Szövőipari Vállalatnál és a Ruhagyár esetében is. Ez utóbb felsoroltaknál a szocialista exportnak is szerepe van.

A szegedi könnyűipari létesítmények központjainak területi elhelyezkedése

SZEGED KÖNNYŰIPARI ÁGAZATAINAK BEMUTATÁSA A
VÁLLALATONKÉNTI BONTÁSBAN

Fafeldolgozó ipar

Szeged faiparának hagyományai egészen a városalapítás korára vezethetők vissza. A Maroson leusztatott fát a Tiszából csörlőkkel vontatták partra, és a helyszínen dolgozták fel. A felszabadulás előtt gerendákat, deszkákat és ládákat készítettek belőle a fűrésztelepen és a ládagyárban. Így Szeged különleges helyzetéből adódóan még a gyufagyárba is vizi úton érkezett a feldolgozandó faanyag. A fafeldolgozó ipar, - mivel régen kedvező szállítási lehetőségekkel rendelkezett /vizi és vasúti/ -, a nyersanyaghiány ellenére is jelentős iparággá fejlődött. Ma városunk fafeldolgozó ipara kiszélesedett, s jelenleg a bútorgyártás vette át a vezető szerepet. Az alapanyagot ehhez főként a DEFAG /Délalföldi Erdő- és Fafeldolgozó Gazdaság/ biztosítja jelentős fakitermelésével /1980-ban 57 100 m³/ és enyvezett lemez, bútorlap, furnér és fafűrészáru gyártásával. A Dunántúlról és a külföldről érkező faanyag nagy átlagos szállítási távolsága jelenleg növeli a fafeldolgozó ipar önköltségét. Szegeden a fafeldolgozó iparnak a könnyűipari termelésből való részesedése 1980-ban 17,6 % volt. Ez az országos átlaghoz viszonyított

értéknél 5,8 %-kal nagyobb. Az ágazat 2540 főt foglalkoztat. Dolgozóinak átlagkeresete 3056 Ft. A szegedi fafeldolgozó iparban foglalkoztatottak létszáma a Csongrád megyei fafeldolgozó ipari dolgozólétszám 72,4 %-a, s az országosnak 5,3 %-a. Ez pregnánsan mutatja, hogy ez az iparág elsősorban megyei és városi viszonylatban jelentős. A dolgozók havi átlagkeresete 458 Ft-tal volt kevesebb 1980-ban az országos átlagnál. Különösen nagy a havi kereseti érték eltérése /985 Ft/ a fizikai dolgozók állományában. A továbbiakban nézzük meg az egyes ágazatok vállalatainak helyzetét egyenként. Területi elhelyezkedésüket szemlélteti a 20.sz. ábra.

Alföldi Bútorgyár

A Szegeden levő üzemek közül egyik legjelentősebb az Alföldi Bútorgyár, mely a Büntetésvégrehajtási Országos Parancsnokság felügyelete alá tartozik.

1981-83-ban a termelés fejlesztése érdekében létrehozzák a II.sz. telep üzemépületét, amely a járulékos beruházásokkal együtt várhatóan 30 000 000 Ft-ba kerül. Az 1976-80 közötti beruházások értékénél /21 000 000 Ft/ az 1981-85 közötti tervezett érték /76 000 000 Ft/ sokkal jelentősebb fejlesztést tesz lehetővé. Saját forrásból kívánják fedezni a teljes beruházás mintegy 25 %-át.

1976-80-ban közmüfejlesztésre 150 millió Ft-ot költöttek. 1981-86-ban bölcsődei és óvodai férőhelyek bővítésére 900 millió Ft-ot szándékoznak fordítani. A gyárban foglalkoztatottak száma 1980-ban kb. 1680 fő volt.

A kész áru hazai és külföldi értékesítésének megoszlását /18.sz. ábra/ Szeged könnyűipari üzemeiben a bruttó termelési érték hányadában a 14.sz. táblázatban foglaltuk össze.

A táblázat adataiból kitűnik, hogy a város 22 könnyűipari létesítménye közül 13-ban jelentős az exporttevékenység. A rubel és a dollár elszámolású export megoszlását mutatja a 15.sz. táblázat és a 19.sz. ábra. Legmagasabb exporthányad a MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregységében /77,3 %/, és a Tápéi Háziipari Szövetkezetben /72,0 %/ adódik. Míg a MINÓ Cipőgyár Szegedi Gyáregysége exportjának 27,3 %-a irányul USA dollár elszámolású országokban, addig a Tápéi Háziipari Szövetkezet termékeinek teljes köre. Ugyancsak kizárólag USA dollár elszámolású exporttevékenység jellemzi a Szegedi Nyomdát, a PANNÓNIA Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció Vállalatot, a NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezetet, a Szegedi Szücs- és Szabóipari Szövetkezetet, valamint a Szegedi Ruházati Szövetkezetet. Csaknem kizárólag tőkés exportra küldi exporttermékeit a Szegedi Bútoripari Szövetkezet és a Szegedi Háziipari Szövetkezet. Jelentős a készáru bruttó értékéből a külföldi értékesítés az Április 4 Első Szegedi Cipő- és Papucské-

szítő Ipari Szövetkezetben, a Szegedi Bőrdíszmű Ipari Szövetkezetben, a Szegedi Kenderfonó- és Szövőipari Vállalatnál és a Ruhagyár esetében is. Ez utóbb felsoroltaknál a szocialista exportnak is szerepe van.

Az Alföldi Bútorgyár fontosabb termelési mutatói
/ezer Ft-ban/

16.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
<u>Bruttó termelési érték</u>			
- változatlan áron	182 478	254 740	336,000
- folyó áron	182 478	271 000	400 000
<u>Értékesítés összesen:</u>	182 478	271 000	400 000
<u>Vállalati eredmény</u>	16 035	14 500	25 000
<u>Import anyagbeszerzés folyó áron</u>			
- rubel	2 400	3 500	1 000
- nem RBL elszámolású	1 250	1 300	1 000
- a termék importhányada az anyag hányad %-ában	3,2 %	2,4 %	0,7 %

A gyárnak exporttermelése nincs. Termékeit csak hazai piacokon értékesíti. A termékeinél felhasznált import-anyaghányad az anyag hányad %-ában minimális /2,4 %/, s a jövőben ezt is csökkenteni igyekeznek. A gyárban fel-

használt vízmennyiség egésze mechanikailag tisztított.

Az Alföldi Bútorgyár termékeinek érték szerinti
alakulása

17.sz. táblázat

Főbb termékek	Me.	1975	1980	1985 /terv/
bútor	1000 Ft	180 000	201 000	376 000
fényezett bútor	"	112 000	154 000	218 000
kárpitozott bútor	"	68 000	107 000	158 000

Az 1985-re tervezett értékesítési összeg jelentős növekedést mutat, melyet a II.sz. telephely létesítése tesz lehetővé.

Gyufaipari Vállalat

A Gyufaipari Vállalat szegedi telepe a másik jelentős fafeldolgozóipari létesítmény. Felügyeleti Szerve a MÉM EFH. A gyár területén a beruházások értéke az 1976-80-as 59 621 000 Ft-os értékről a tervek szerint 1981-85 között kb. 63 millió Ft-ra fog emelkedni. Az 1976-80-as rekonstrukciós beruházások értékéből 9 952 000 Ft-ot költöttek építésre, a többit pedig új gépek és berendezések vásárlására. Az 1981-85 között felhasználni kívánt összeg teljes egészét a gépek és berendezések felújítására és új beren-

dezések vásárlására kívánják fordítani. Saját forrásból származik közel 17,5 mill Ft, a többit hitel fedezi.

A Szegedi Gyufaipari Vállalat fontosabb termelési mutatói /1000 Ft/

18.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
<u>Bruttó termelési érték</u>			
- változatlan áron	75 120	73 373	73 606
- folyó áron	75 120	102 949	105 625
<u>Értékesítés a folyó áron</u>	72 321	100 150	103 625
- <u>Vállalati eredmény</u> folyó áron	20 711	17 127	18 840
- <u>Import anyagbeszerzés</u> folyó áron			
- RBL	1 581	838	921
- Nem RBL	2 729	3 492	2 947
- a termék importanyag %-ában	19,3 %	14,1 %	9,8 %

A vállalat foglalkoztatottjainak létszáma 1980-ban 271 fő, az 1 főre jutó évi átlagkereset pedig 48 649 Ft volt. Termékeikben az importanyag aránya az 1975-ös 19,3 %-ról 1980-ra 14,1 %-ra csökkent, de a nem RBL elszámolásu anyagimport jelentősen nőtt.

A szegedi Gyufaipari Vállalat termelésének
alakulása

19.sz. táblázat

Főbb termékeik	M.e	1975	1980	1985 /terv/
gyufa	1000 doboz	350 916	346 915	355 050
kosárháncs	m ³	153	160	160
fadugó	1000 doboz	539	340	-
fogvájó	"	146	160	-

1985-ig tehát a gyár termelésének termékszerkezetében jelentős változás fog beállni, Fogvájó és fadugó termelésük megszüntetését tervezik.

A gyárban felhasznált vízmennyiség ülepítéssel és mechanikailag tisztított. 1980-ban bölcsödei és óvodai férőhelyeik számát 24 főről 40-re növelték, és ehhez 0,5 millió Ft fejlesztési összeget használtak fel. Exportpiac keresése folyamatban van. A fenti két legfontosabb ffeldolgozó ipari létesítmény mellett kisebb szövetkezetek is találhatók. Ilyen:

NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezet

A NIVÓ Faipari és Játékkészítő Ipari Szövetkezet felügyeleti szerve a Szeged Mj.VT.VB. Ipari Osztálya.

Az 1976-80 közötti beruházások értéke 4 883 000 Ft volt, melyből építésre 1349 000 Ft-ot költöttek. 1981-85-ben csak gépek és berendezések felújítására és vásárlásra kívánnak költeni 5 460 000 Ft-ot.

A NIVÓ KTSZ fontosabb termelési mutatói
/1000 Ft/

20.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
Bruttó term. ért.			
változatlan áron	53 450	67 410	85 000
- folyó áron	59 864	67 410	85 000
Értékesítés folyó áron	57 470	67 410	85 000
- belföldi	35 480	31 210	20 000
- export nem RBL	21 990	36 200	65 000
- Vállalati eredmény folyó áron	6 054	5 780	8 500

1980-ban az ipari szövetkezet 290 főt foglalkoztatott. A dolgozók egy főre jutó éves átlagkeresete 37 600 Ft volt. Termékeik eladásánál a belföldi értékesítés aránya csökkenő, a tőkés piacokra irányuló exportjuk viszont jelentősen növekedő tendenciát mutat. /Az 1980-as 36,2 mill Ft értéket 1985-re 65 mill Ft-ra kívánják növelni./
Vizfelhasználása nincs. Az ipari szövetkezetnek Szegeden

kivül telephelye van Hódmezővásárhelyen és Csongrádon is.

Szegedi Bútoripari Szövetkezet

A KISZÖV irányítása alá tartozó Szegedi Bútoripari Szövetkezet is hozzájárul termékeivel a szegedi fafeldolgozó ipar termeléséhez. 1976-80 között a szövetkezetben a beruházás értéke kb. 26 millió Ft volt, amelyből építésre költöttek 22 millió Ft-ot. Ennél sokkal kisebb mértékű beruházást terveznek az 1981-85-ös évek között /16 mill Ft-ot/, melynek még mindig kb. 2/3-át az építés, épületfejlesztés és csak 1/3-át a gépek és berendezések felújítására és vételére fordított összeg fogja kitenni. Saját forrásból kívánnak fedezni 6 millió Ft-ot.

A Szegedi Bútoripari Szövetkezet fontosabb termelési mutatói

21.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
<u>Bruttó term.érték</u> változatlan áron	54 109	86 629	109 841
- folyó áron	54 109	105 687	145 000
<u>Értékesítés</u> - folyó áron	54 955	101 264	144 440
- belföldi	30 324	66 580	98 400
- export RBL viszonyl.	10 044	236	5 000
nem RBL	14 587	34 448	41 000
Vállalati eredmény folyó áron	8 729	10 250	17 328
Termék import anyaghányada %-ban	1,95 %	7,11 %	2,4 %

Az 1980-as évben 299 főt foglalkoztattak. Az 1 főre jutó évi átlagkereset 38 440 Ft volt. Vállalati eredményük növekvő tendenciát mutat. Belföldi értékesítésük 1978-1980 között majdnem megkétszereződött, tőkés exportra való termelésük pedig több mint kétszeresére növekedett. A jelenleg minimális rubel elszámolásu exportjuk jelentős növelését tervezik 1985-ig.

Termékeikben a felhasznált importanyaghiányad nagyon csekély, mindössze 2 %-os érték körül mozog.

A Szegedi Bútoripari Szövetkezet termelésének
alakulása

22.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Me	1978	1980	1985 /terv/
- székek	db	22 650	58 636	63 500
- rusztikus szekrény sorok	"	-	26 708	49 170
- ROLI gyermekbutor szekrény sor	"	-	15 250	26 000
- KAROLIN-VERONA ülőgarnitúra	"	-	6 416	26 000

A szövetkezet bútorjavítást is vállal. Telephelyei vannak Makón és Hódmezővásárhelyen is. A szövetkezet 1 bolttal is rendelkezik, ahol saját termékeiket árulják. Az évente felhasznált $24\,000\text{ m}^3$ vizet tisztítatlanul ve-

zetik el a szövetkezet területéről. A jövőben ezen haladéktalanul változtatniok kell. Jelentős fejlődés és termékszerkezet bővítés tapasztalható 1975 és 1980 között. Az 1985-re tervezett felfejlesztés főként a rusztikus szekrény sorok és a gyermekbutorgyártás területén fog megmutatkozni.

A szegedi fafeldolgozó ipar egyetlen létesítményében sem terveznek létszámcsökkentést az elkövetkező években.

Papiripar

Csongrád megyei Papirfeldolgozó Ipari Szövetkezet

Szeged egyetlen papiripari létesítménye a Csongrád megyei Papirfeldolgozó Ipari Szövetkezet, melynek felügyeleti szerve a Szeged Mj. VT.VB. Ipari Osztálya. Igen fiatal iparágként vonul be városunk történetébe.

Az 1976-80-as és az 1981-85 között tervezett beruházások értéke nagyjából azonos, 4,5 millió Ft körüli érték. Ezt főként gépek és berendezések javítására és vásárlására kívánják fordítani.

A Csongrád megyei Papírfeldolgozó Ipari Szövetkezet
fontosabb termelési mutatói

23.sz. táblázat

	1975	1980	1985 /terv/
Bruttó termelési érték válto- zatlan áron	24 851	28 000	33 000
- folyó áron	29 941	28 000	33 000
Értékesítés összesen folyó áron	30 543	28 000	33 000
Vállalati eredmény folyó áron	5 776	1 700	2 000

A szövetkezet 84 főt foglalkoztat. Ez a létszám a sze-
gedi könnyűiparban foglalkoztatottak 0,6 %-a. A fenti érték
az országos értékből /15 247 fő/ való részesedéshez viszo-
nyítva rendkívül csekély. Az összes dolgozók havi átlag-
bére 2 667 Ft. Ez az országos átlaghoz viszonyítva /4 104
Ft/, 1 436 Ft-tal kevesebb. Különösen nagy az eltérés itt
is a fizikai állományban lévő dolgozók havi átlagbérénél
/1 661 Ft/.

A Csongrád megyei Papírfeldolgozó Ipari Szövetkezet
csak belföldön értékesíti termékeit, melyek közül a leg-
jelentősebbek:

	Me	1975	1980	1985
kartondoboz	db	1240	1800	2000
Scholl magasnyomású doboz	"	Ø	1000	800 000

Különösen a Scholl magasnyomású doboz termelést szeretnék 1985-ig felfejleszteni.

Ebből a speciális termékszerkezetből az is következik, hogy városunk papirgyártása papirfeldolgozásból, s azon belül is csak dobozgyártásból áll.

Nyomdaipar

A Szegedi Nyomda

Szeged és egyben megyénk egyetlen nyomdáját 1916-ban létesítették. 1980-ban 499 főt foglalkoztatott teljes munkaidőben. Bruttó termelési értéke 1981-ben 111,683 millió Ft-ra nőtt az 1980-as 104,234 millió Ft-ról. Szintén növekedett a belföldi értékesítés volumene, az 1980-as 97 millió Ft-ról 111 millió Ft-ra, a csak ~~8~~ elszámolású könyv exportja viszont 3,9 millió Ft-ról 2,6 millió Ft-ra csökkent.

A központi ártarifa rendszerről az önköltség típusú árképzési rendszerre való áttérés hatása főbb termékeik termelési értékének alakulásánál tükröződik.

Fő profiljuk a kis példányszámú műszaki-matematikai könyvek gyártása /50 %/. Az exportot teljes mértékben ez teszi ki. A felszabadulás előtt 2 fő foglalkozott csak matematikai szövegekkel, ma ez a szám 30-40 főre emelkedett, és ez a könyvekkel foglalkozók számának 80 %-a.

A Szegedi Nyomda főbb termékei

24.sz. táblázat

Megnevezés	Mértékegység	1979	1980	1981
Kartondoboz	tonna	222	210	231
Irodai papir	"	39	44	36
Könyv-brossura	"	454	437	388
Folyóirat	"	135	137	119
Napilap	"	910	1042	1058
Tájékoztató	"	93	50	23
Ügyviteli nyomtatv.	"	385	356	294
Egyéb vegyes	"	58	70	107
Összesen:	"	2296	2346	2256

Ezenkívül igen sok könyvet készítenek a Műszaki Közgazdasági és Jogi Könyvkiadónak.

Kétféle napilapot gyártanak /megyeit és városit/ 50-50 ezer példányban. Ezenkívül 24 üzemi lapot és 10-12-féle folyóiratot nyomnak. Itt készül a KINCSKERESŐ című gyermekeknek szóló folyóirat is, továbbá két külföldi matematikai folyóirat, egy szovjet, amely kétször, egy svéd, amely négyszer jelenik meg évente.

A nyomda nagyszabású rekonstrukciós tervében a vállalat kitelepítése is szerepelt. E helyett azonban célszerűbbnek látszott az, hogy 1981-ben 6,2 millió Ft értékű

gépi rekonstrukciót végezzenek állami támogatásból finanszírozva. A gépeket az NDK-ból vették ~~§~~ elszámolással. Jelentős e gépek termelési érték növelő hatása.

A technológiai fejlesztés terén át akarnak térni a meleg ólom szedésről az ólommentes szedésre. A fényszedés sokkal modernebb és egészségesebb. Megvalósítása fényérzékeny anyagra történik /offset siknyomás/. Jelenleg még 120-150 tonna az emberek egészségére nagyon ártalmas ólom van körforgásban az üzem területén.

Textilipar

Szeged textiliparában a múlt és a jelen, a régi és az új kettőssége érvényesül. A textiliparnak Szegeden történelmi múltja van. Már évszázadok óta híresek voltak a város kötél, hajóponyva és zsákáru piacai. A helyi kézműiparosok főként a környéken termelt kendert dolgozták fel, s termékeik az egész országban ismertté váltak. A termelés azonban a XIX. század végéig csak kisipari jellegű volt. Textilgyárak alapítását sokáig hátráltatta a közös vámterületen korlátlanul érvényesülő osztrák textilipar. A kenderfeldolgozó ipar fejlődésére az 1880-as években nyílt először lehetőség.

1873-ban jött létre a Bakay-féle, 1875-ben az Újszegedi Mechanikai Kötélüzem, 1883-ban Kohner Ágoston vezetésével egy tőkés társaság részvénytársasággá alakította

a Bakay-féle Szegedi Fonó-, Szövő- és Kötélgyárat, és ezzel lerakták a Magyar Kender- és Lenipari RT alapjait. A kötélgyártás terén a kötött és szövöttáru előállításában a gyáripár megalakulása mellett továbbra is megmaradt a kisiparos dinasztiák fontos szerepe. 1913-ban a Szegedi Kenderfonógyár termékeinek 1/3-át már külföldre szállították, s a gyárat az első világháborút megelőző egyre erősebb válság sem érintette termékszerkezete és jó felvevőpiacai miatt.

Az első világháború utáni évek átmeneti fellendülését jelzi az 1921-ben a Dorozsmai úton megalakult Hazai Textilipari RT, amely fonoda nélkül szövődét alakított külföldről vásárolt fonalat dolgozva fel.

Az "Adriane" Kötött és Szövöttgyár és az "Astoria" Harisnyagyár megalakulásával befejeződtek a második világháború előtti textilgyár alapítások. Az új időszak Szeged textiliparának fejlődésében a felszabadulás után kezdődött el.

Az újjáépítés a város textilipari üzemeiben 1947-re fejeződött be. Ebben az időben /az 1948-ban végrehajtott államosítások után/ megnyílt a lehetőség arra, hogy Szeged az ország egyik legnagyobb textilipari központjává váljék.

A Szegedi Textilművek

A 3 éves terv során épült fel Szegeden Közép-Európa

akkoriban egyik legkorszerűbb fonóipari üzeme, a Szegedi Textilművek, mely a város délnyugati részén, az ún. ipari városrészben van. Építését 1949-ben kezdték el. A 3 éves terv időszakában készült el, s az üzem teljes fonóipari berendezését a Szovjetunió szállította. A Textilművekben az első termelés 1950. január 6-án a gyűrűsfonoda részlegben indult meg.

Ma az ország egyik legjövedelmezőbb textilipari vállalata. Ma a 2496 főnyi foglalkoztatottból 2163 fizikai dolgozó. Az ingázók száma viszonylag magas, 431 fő. A gyárban 1980-ban megtermelt bruttó termelési érték 965,5 millió Ft volt. Az 1979-ben felhasznált kb 7530 tonna nyersanyag, pamut és vágott műszál 66 %-a a szocialista /ezen belül a Szovjetunió részesedése 62 %/, 34 %-a pedig a tőkés országokból származott. Pamutot a Szovjetunióból, az USA-ból, Iránból és Görögországból, műszálát az NDK-ból, Lengyelországból, Olaszországból, az NSZK-ból és Ausztriából hoz be a vállalat.

A Szegedi Textilművek a budapesti központú Pamutnyomóipari Vállalat egyik gyáregysége. Nyers fonalat és nyomóalapanyagul szolgáló nyers szövetet gyártanak. Kész termékek előállításával nem foglalkoznak. A gyár tehát csak befejezetlen és félkész termékeket állít elő, és így értékesítési adatai nincsenek. Fejlődésüket főként a gyártmányszerkezet korszerűsítésében /pl: textiltapéta gyártása/, a munka és üzemszervezés fokozott előtérbe helyezésében,

valamint a gazdálkodás területén meglévő tartalékok feltárásában látják.

Kenderfonó és Szövőipari Vállalat

Szeged másik jelentős textilipari létesítménye a Kenderfonó és Szövőipari Vállalat /továbbiakban KSZV/. 1973. január 1-én a Rostkikészítő Vállalat és a Szövőipari Vállalat összevonásra került. Jelenleg 6 gyáregysége van. Ebből kettő Szegeden, egy-egy Nagylakon, Vajhátton, Szegváron és Eperjesen van. Szegedi gyáregységei a Szegedi Kenderfonógyár és az Újszegedi Kender és Lenszövő Vállalat. Felügyeleti szerve a Könnyűipari Minisztérium. 1981-ben a Kenderfonó és Szövőipari Vállalatnál foglalkoztatottak száma 2660 fő.

A KSZV bruttó termelési értéke 1 746,8 millió Ft volt, az egész vállalat összes foglalkoztatottjainak száma pedig 6157 fő. Évi átlagkeresetük 29 561 Ft /1981-ben/. A vállalat egész területén 1970-80 között a beruházás összege 430,2 millió Ft volt, melyből Szeged 372 millió Ft-tal részesedett. Az 1981-85 közötti időre tervezett összes beruházás értéke 431,2 millió Ft, melyből a szegedi üzemek részesedését 368,2 millió Ft-ra tervezik. A fenntartás és felújítás összege 1976-80 között 485,9 millió Ft volt, amelyből felénél kevesebb érték jutott Szegedre /202,9 millió Ft/.

A Szegedi KSZV fontosabb mutatói /millió Ft/

25.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték /folyó áron/	1 690,7	1 746,8	2 299,2
<u>Értékesítés összesen</u>			
/folyó áron/ ebből:	1 789,4	1 730,7	2 294,8
külföldi	1 140,	1 174,	1 471,2
export-- exportból	648,6	556,5	823,6
RBL	391,5	318,6	447,0
tőkés	257,0	237,9	346,6
<u>Vállalati eredmény</u>	<u>151,4</u>		
/folyó áron/	374,7		
Import anyagbeszerzés a termék importanyag %-ában	20,9 %		

A KSZV 1979-ben fejezett be egy 170 millió Ft-os beruházást. Céljuk optimális határon stabilizálni a hagyományos termékek volumenét és a rendelkezésükre álló élő munkaerő ésszerű felhasználásával törekedni a beszerzett gépek, termelőberendezések maximális kihasználására. Gépi kapacitást korlátozó feltétel a vállalatnál nincsen, így befolyásoló tényező csupán az élő munkaerő, a világpiaci viszonyok és az, hogy a természetes alapanyag /pamut, len és kender/ termesztésének mértéke világviszonylatban

viSSzaesett. Célszerű lenne hazánkban is a kender termőterületének növelése.

A Fonalfeldolgozó Vállalat

A szegedi textilipar elemzése során fontos megemlíteni még a Fonalfeldolgozó Vállalatot is. E vállalat legfőbb jellemzője, hogy csökkent munkaképességeket foglalkoztat, ezért érthető, hogy nagy állami dotációval működik. Államunk itt biztosít munkalehetőséget a testileg vagy szellemileg fogyatékosok számára. 1980-ban az itt foglalkoztatottak száma 526 fő. A vállalat bruttó termelési értéke ugyanezen évben 171 millió Ft volt. Fonalat gyártanak, gombot huznak be, és pulóvereket kötnek teljes munkaképességű emberek irányításával.

Textilruházati ipar

A textilruházati ipar Szeged viszonylag fiatal iparágának tekinthető. Nem rendelkezik olyan régi hagyományokkal, mint a textilipar vagy a fafeldolgozóipar.

Mint iparág csak a felszabadulás után vált jelentőssé. Addig nem volt textilruházati ipari létesítmény Szegeden, eltekintve az Astoria Harisnyagyártól.

Az ipartelepítésnél ebben az iparágban is nagy szere-

pet kapott a vasúti és a közúti közlekedés, mert az üzemek a munkaerőn kívül főként nyersanyag és készáru szállítást igényelnek. Ezenkívül figyelembe vették még a helyi szükségleteket is.

A szegedi Ruhagyár

A felszabadulás utáni gyors iparfejlesztés időszakában létesült gyáraink közül egyik legnagyobb a szegedi Ruhagyár. Ennek épülete eredetileg dohánygyárnak készült, amely akkor Európa legnagyobb dohánygyára volt. 1949 óta működik az épületben a Ruhagyár, melynek felügyeleti szerve az Ipari Minisztérium. A gyárban 1672 fő dolgozott 1981-ben. A szegedi gyáron kívül Szentesen működik egy gyáregysége.

A beruházások értéke 1976-80 között 71 millió Ft volt, ebből a szegedi gyár fejlesztésére 60,9 millió Ft-ot fordítottak. 1981-85 között 74 millió Ft-os beruházást terveznek, melyből Szeged 67,8 millió Ft-tal részesült. Az 1982 évvel kezdődően Szegeden 1179 000 Ft-os beruházást terveznek, amelynek befejező éve 1985 lesz. A beruházások értékéből 55 millió Ft-ot már saját forrásból kívánnak fedezni 1981-85 között, melyből új gépek vásárlására és a meglevő gépek javítására 36,8 millió Ft-ot kívánnak fordítani.

A szegedi Ruhagyár fontosabb mutatói /millió Ft/

26.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	Index 80/75 %	1985 koncep- ció	Index -75/85 %
Bruttó termelési érték /folyó áron/	599,9	537,7	89,6	545,3	106,0
<u>Értékesítés összesen:</u>	537,6	549,7	95,8	636,8	110,
ebből - belföldi					
- export	114,0	132,0	115,0	173,7	152,4
- RBL	33,8	42,0	124,4	47,3	140,1
- §	80,2	90,	112,2	126,4	157,5
Vállalati eredmény	70,1	48,0	68,4	65,1	92,8
1 főre jutó átlagkereset 1/év	32 388	39 331	121,4	47 852	147,7
Import anyagbeszerzés folyóáron /§ elszámolásu/	3 700	1 100	39,7	2 000	54,1

A fenti mutatók alapján a vállalatnál a bruttó termelési érték kismértékű csökkenése tapasztalható. Ez a terv szerint is megmarad 1985-ig.

Viszont fokozatosan nő az értékesítés értéke, melyből a dollár értékesítésű exportot főként külföldi bér munkával kívánják jelentősen növelni. Ugyancsak jelentős növekedés tervezése tapasztalható az egy főre jutó átlagkereset értékénél is, mely kb. évi 8500 Ft-os átlagkereset növekedést jelent a dolgozóknál az 1985-re tervezett adatok alapján.

A csökkenő és növekedő tendenciát hűen tükrözik az index értékek. A gyár az import anyag beszerzését 1980-ig csökkenteni igyekezett. 1985-re a vállalt külföldi bér munkája miatt ez az összeg növekedni fog.

A szegedi Ruhagyár kiemelt termékei

27.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Me	1975	1980	1985
77-1-4 Felsőruházati termék szövött anyagból	db	2 548 927	1 638 900	1 408
77-2 Felsőruházati termék kötött-hurkolt anyagból	db	138 879	--	--

A kötött-hurkolt anyagból készült termékek gyártása megszűnt. Jelenleg évenként 100 000 m³ mennyiséget használnak fel. A szennyvizet szennyvizisztító telepen tisztítják. A gyárnak kb. 9000 kötetes könyvtára van, amely a dolgozók kulturálódási lehetőségét szolgálja. A gyár speciális intézményekkel való ellátottsága jó. 50 férőhelyes bölcsőde és 81 férőhelyes óvoda segíti a dolgozó anyákat. 1985-ig 150-re kívánják növelni az óvodai férőhelyek számát.

Az állóeszközök bruttó értéke 1985-re 49,6 millió Ft lesz, amely az 1980-as 43,4 millió Ft-os értékhez viszonyítva nem jelent lényeges növekedést.

A szegedi Ruhagyár fontosabb mutatói

/millió Ft/

28.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték /folyó áron/	135,0	240,0	290,0
Értékesítés összesen /folyó áron/	136,6	240,0	290,0
ebből - belföldi	136,6	195,0	220,0
- export Ft	-	45,0	70,0
Vállalati eredmény /folyó áron/	17,1	14,9	17,4
1 főre jutó kereset Ft/év	28 183	41 059	54 946
Import anyagbeszerzés /folyó áron/ Ft elszámolása	-	20,7	29,0

Mint látjuk, a bruttó termelési érték 1975-80 között nagyon sokat növekedett. Az 1975-ös érték kétszeresénél is nagyobb érték megvalósítását tervezték 1985-re. 1980-ban már Ft elszámolása exportjuk volt, s ezt is növelni kívánják nagyobb piaclehetőségek feltárásával és ennek megfelelő termékszerkezettel.

A szegedi Ruhagyár termékei

29.sz. táblázat

T e r m é k	mérték- egység	1975	1980	1985
Felsőruházati termék szövött anyagból	ezer db	378	262	348
- Sertésvelur kabát	"	-	9	10
Bunda bőrből és szörméből	"	8	2	4
- Felsőruházati termék műszörméből /gyermek és bébikabát/	"	27	25	25
- Juh szőnyeg	"	-	10	31

A felsőruházati termékek gyártásának és a juhszőnyeg gyártásának felfejlesztését kívánják megoldani. A szövetkezetnek 90 férőhelyes óvodája van. A szövetkezet kihelyezett részlege Mórahalmon működik. Kb. 90 főt foglalkoztat.

A városban lévő kisebb textilruházati létesítmények közös felügyeleti szerve Szeged megyei Városi Tanács VB Ipari Osztálya. Kisebb textilruházati ipari létesítmények is működnek a városban.

Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat

A Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalatnál dolgozók száma 1980-ban 159 fő volt. A vállalat 1976-80 között 2,57 millió Ft-ot költött beruházásra, melyből 1,5 millió

Ft-ot gépek és berendezések modernizálására fordítottak. 1981-85 között 2,9 millió Ft-ra kívánják növelni a beruházások értékét.

A Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat fontosabb termelési mutatói /millió Ft/

30.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték	28,5	27,5	34,6
Értékesítés összesen /folyó áron/	28,9	28,3	34,9
Vállalati eredmény	3,3	2,3	2,9
1 főre jutó átlagkereset /Ft/év/	27 012	37 066	43 033

A vállalatnak csak hazai, főként egyéni megrendelésre gyártott termékei vannak.

A dolgozók keresetének növekedése már 1975-80 között is jelentős volt, s ezt továbbra is hasonló ütemben kívánják emelni.

Szegedi Ruházati Szövetkezet

A Szegedi Ruházati Szövetkezet dolgozóinak száma 1981-ben 472 fő volt. A beruházás értéke 1976-80-ig 43,4 millió Ft, az 1981-85-re tervezett beruházások érté-

ke 6,3 millió Ft, melynek kb 2/3-át kölcsönből kívánják biztosítani.

Minőségi Ruhajavitó Szövetkezet

E szövetkezet dolgozóinak száma 1981-ben 41 fő volt. 1976-80 között a beruházások értéke 1,2 millió Ft volt, melyből 0,8 millió Ft-ot fordítottak gépek és berendezések vásárlására. Az összes beruházások értékét 1981-85 között 1,8 millió Ft-ra tervezik.

A Minőségi Ruhajavitó Ipari Szövetkezet fontosabb termelési mutatói /millió Ft/

31.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
Bruttó termelési érték	2,0	3,1	3,5
Értékesítés összesen /folyó áron/	2,1	3,1	3,6
Vállalati eredmény /folyó áron/	1,7	2,2	2,3
1 főre jutó átlagkereset /Ft/év/	26 567	33 272	38 261

A gépek, berendezések bruttó értéke 1980-ban 0,6 millió Ft volt. Az egy főre jutó átlagkereset dinamikusan nőtt 1975-80 között. Ez a növekedési ütem a terv

szerint lassúbb lesz 1985-ig. Kiemelt terméke a leányka ruha, melyből 6000 db-t gyártottak 1980-ban. E mellett fő profiljuk a ruhajavítás.

Bőr-, szőrme- és cipőipar

A bőr-, szőrme- és cipőipar is Szeged hagyományos iparágai közé tartozik. A török megszállás ideje alatt a XVII. században a szegedi timárok eltanulták a törököktől a finomabb bőrkikészítés minden fortélyát. Ekkor készítették az első papucsokat is. A szegedi papucs később vált híressé. A török időkben az iparosok céhekbe tömörültek, így védték érdekeiket a királyi kincstárral és a török adószedőkkel szemben is.

Szegedet a török uralom alól 1686. október 23-án szabadították fel a császári seregek. Az 1715 évi országgyűlésen szavatták törvényesen a szabad királyi városok sorába. Így a kis cipészek továbbfejleszthették szakmai tudásukat, s az ipar is fellendülhetett.

Annak ellenére, hogy Szegednek nincs bőrgyára, a régi hagyományokon továbbfejlődve - ma is virágzó iparág, a bőr-, szőrme és cipőipar. Üzemei jelentősek.

A Minőségi Cipőgyár Szegedi Gyáregysége

A Minőségi Cipőgyár Szegedi Gyáregységének felügye-

leti szerve az Ipari Minisztérium. A gyár 571 főt foglalkoztatott 1980-ban, s az előállított bruttó termelési érték 256,6 millió Ft volt. A szegedin kívül még egy gyáregysége van Hódmezővásárhelyen.

1976-80 között a beruházások értéke 9,3 millió Ft volt, melyből 9 millió Ft-ot költöttek gépek, berendezések vásárlására és felújítására. 1980-85 között jelentős fejlesztéseket terveznek, építésre 12 millió Ft-ot, gépek, berendezések vásárlására és rekonstrukciójára pedig 27,4 millió Ft-ot kívánnak költeni.

Az állóeszközök záróállományának bruttó értékét az 1980-as 45,2 millió Ft-ról 1985-re 77,6 millió Ft értékre kívánják növelni.

A fenntartásra és felújításra költött összeg összesen 27 millió Ft volt, s ebből Szeged 22 millió Ft-tal részesedett 1976-80 között.

Kiemelt terméke a női divatcipő, melyből a következő mennyiséget gyártotta, illetve kívánja gyártani 1975-85 között.

A Minőségi Cipőgyár termelésének alakulása

32.sz. táblázat

Gyártmány megnevezése	Mértékegység /ezer pár/	1975	1980	1985
női divatcipő	ezer pár	1 385	1 078	804

Az 1980-ban gyártott mennyiség csökkenő tendenciát mutat az 1975-ös évhez viszonyítva. Ez a mennyiség a tervek alapján 1985-ig még tovább fog csökkenni. Ennek ellenére bruttó termelési értékük növelését tervezik /285,5 millió Ft-ra/. Ezt csak termékeik minőségének javításával érhetik el. A termékek minőségének javítását segíti elő a nagyarányú beruházás is. Új importanyagok kerülnek a termékek gyártásába. Új formákat is jelent az USA export, s a termékváltás munkaigénynövekedést von maga után. A bruttó termelési értékből az export értékesítési aránya 77,3 %-os, a dollár elszámolású export aránya a teljes exportból pedig 27,3 % volt 1980-ban. Nem rubel elszámolású exportjukat /54,3 millió Ft/ 1985-re 177^{millió} Ft^{millió} értékre kívánják növelni. A rubel elszámolású export pedig ugyanezen évben 144 millió Ft-ról 108,2 millió Ft értékre fog csökkenni. Felsőbőrt és bélésbőrt 1970-80-ban a pécsi, a simontornyai és a budapesti bőrgyárból, a műbőrt pedig Győrből szerzi be.

A belföldi piacra gyártott termékek arányát 1985-re jelentős mértékben csökkenteni kívánják. A gépi és a személyi állomány nem teszi lehetővé a termelés bővítését.

A Minőségi Cipőgyár néhány fontosabb mutatói
/millió Ft/

33.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
<u>Értékesítés összesen</u> <u>/folyó áron/</u>	381,3	261,6	289,8
- ebből belföldi	38,5	63,2	4,6
export	342,8	198,4	285,2
RBL	342,8	144,1	128,2
\$	-	54,3	177,0
<u>Import anyagbeszerzés</u> <u>/folyó áron/</u>			
RBL elszámolása	0,15	-	-
\$ elszámolása	34,6	31,8	36,9
termék importhányada %	9,8	13,8	14,5

1985-ben a vízfelhasználás a gyár területén 33 700 m³ volt évente, mely várhatóan 1985-re is csak 34 800 m-re fog növekedni. Ez azt mutatja, hogy a vízfelhasználás is csak kommunális célokra történik. Teljes mennyiségben tisztítatlan volument takar. A gyárban sok a társadalmi felajánlás, amely kommunista műszakok szervezésével történik.

Április 4. Első Szegedi Cipő- és Papucskészítő
Ipari Szövetkezet

E szövetkezet felügyeleti szerve a Szeged m. Városi Tanács VB. Ipari Osztály. A szövetkezet neve is jelzi, hogy ez az első cipőipari szövetkezet, amely a felszabadulás után létesült. 1981-ben 226 főt foglalkoztatott, havi átlagbérük összesen 4047 Ft volt.

1976-80 között a beruházások összege összesen 3,7 millió Ft volt. Ezt az értéket 1971-85 között 7,4 millió összberuházással kívánják növelni. Ugyanezen években a 6,8 millió Ft-os fejlesztési alapképzésüket pedig 7,2 millió Ft-ra emelik. Az állóeszközök bruttó értéke 1980-ban 18,9 millió Ft volt, s 1985-re - a tervek szerint - 24,3 millió Ft lesz. A beruházások fedezete főként saját forrásból történik. Kiemelt termékük a férfi félcipő, amelyből a következő mennyiséget gyártották:

Az Április 4. Első Cipő- és Papucskészítő Ipari Szövetkezet férfi félcipő termelésének alakulása

34.sz. táblázat

M é r t é k e g y s é g	1975	1980	1985 /terv/
pár	244 000	215 000	230 000

A viszonylagos termeléseszkökenés összefügg a minőség javulásának tendenciájával.

Az Április 4. Ipari Szövetkezet termelésének
egyéb mutatói /millió Ft/

33.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték folyó áron	73,8	82,9	89,0
Értékesítés összesen folyó áron	69,2	82,3	88,5
ebből: belföldi	37,4	30,1	30,2
export	31,8	52,2	58,3
ebből: RBL viszonylat	30,3	41,6	38,3
„ ”	1,5	10,6	10,0
Vállalati eredmény folyó áron	1,7	4,5	3,5

Tehát bruttó termelési értéküket és átvételüket fokoza-
tosan növelték.

1975-höz viszonyítva 1980-ra jelentősen növekedett
exporttermékek értéke is. 1985-ig szocialista relációjú
exportjuk némi csökkenését, dollárelszámolású exportjuk-
nak pedig megkétszereződését várják. Ehhez főként a ter-
mékek minőségére és a divat követésére való jobb oda-
figyelés szükséges. Visszatérő termékük nincs. Hazai anyag-
ból dolgoznak, s így jobb az áralkulációs lehetőségük is.

Egy új, kihelyezett üzembrész létesült Csanádapácán,
amely 1980-ban 30 főt foglalkoztatott. Egy boltjuk van,

ahol termékeikből lehet vásárolni. 1980-ban $7\,200\text{ m}^3$ vizet használt fel a szövetkezet, amely egész évben tisztított volumen volt. 1985-re ez várhatóan $9\,600\text{ m}^3$ -re fog emelkedni.

A Pannónia Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció
Vállalat

A Pannónia Vállalat felügyeleti szerve az Ipari Minisztérium.

1981-ben 303 főt foglalkoztatott, akiknek átlagbére 4 057 Ft volt. Az üzem bruttó termelési értéke 1980-ban 230 millió Ft volt. 1976-80 között a beruházások értéke 7,0 millió Ft volt, ez az érték 1981-85-ös tervezett értéknél több, mert ezen évek alatt 5,0 millió Ft-os összberuházást terveznek. Ezt teljes egészében gépek és berendezések felújítására, valamint vásárlására kívánják fordítani. A beruházások fedezete saját forrásból történik.

A vállalat bruttó termelési értéke, értékesítése és a vállalati eredmény 1975 óta fokozatosan és jelentősen nő, s ezt a tendenciát a jövőben is tartani kívánják.

A Pannónia Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció

Vállalat termelési mutatói /millió Ft/

35.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
Bruttó termelési érték /folyó áron/	199,2	230,0	290,0
Értékesítés összesen /folyó áron/	189,1	230,0	290,0
ebből: belföldi	120,7	95,0	85,0
export	68,4	135,0	205,0
exportból: RBL	5,3	-	-
§	63,1	135,0	205,0
Vállalati eredmény /folyó áron/	39,5	55,0	65,0

A vállalat bruttó termelési értéke, értékesítése és a vállalati eredmény 1975-óta fokozatosan és jelentősen nőtt, s ezt a tendenciát a jövőben is tartani kívánják.

A belföldi értékesítés szerepe csökkenő. 1980-ban már rubel elszámolású exportjuk nem volt. Termékeiket csak dollár elszámolású piacokon értékesítik. A gyáregység szőrmés bőrt dolgoz fel, amelyet a vertikum kiegészítő gyártótól kapja.

A Pannónia Szőrmekikészítő és Szőrmekonfekció
Vállalat szőrmésbőr termelésének alakulása

35.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1980	1985 /terv/
db	38 500	39 000

Ez fokozott termékmennyiség növekedést mutat, mely pedig jó piackutatásra, formakeresésre és kiváló termékek gyártására enged következtetni. 1980-ban 8 000 m³ vizet használt fel a vállalat, mely teljes egészében tisztítva távozott.

A Szegedi Bőrdiszmű Ipari Szövetkezet

A szövetkezet Szeged megyei Városi Tanács VB Ipari Osztálya felügyelete alá tartozik.

1981-ben 29 főt foglalkoztatott kiknek átlagbére 3573 Ft volt. Az ipari szövetkezet bruttó termelési értéke 1980-ban 71,3 millió Ft volt, mely értéket 1985-re 1 42,9 millió Ft-ra kívánnak emelni és ehhez a piaci igényekhez való rugalmas alkalmazkodásra lesz szükség.

1976-80 között a beruházások értéke 10,3 millió Ft volt, s ez az érték 1981-85-ben 3,6 millió Ft-ra fog csökkenni. 1980-ban állóeszközállományuk bruttó értéke 14,2

millió Ft volt, s ezt 1985-re 17,7 millió Ft-ra kívánják növelni. Kiemelt termékük a női divattáska.

A Szegedi Bőrdiszmű Ipari Szövetkezet divattáska
termelésének alakulása

36/A.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985 /terv/
db	244 115	510 000	730 000

A Szegedi Bőrdiszmű Ipari Szövetkezet termelési
mutatói /millió Ft/

36/B.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték /folyó áron/	41,7	71,2	142,9
Értékesítés összesen /folyó áron/	40,9	71,2	142,9
ebből: belföldi	19,1	37,9	48,0
export	21,8	33,3	94,9
exportból			
RBL viszonylat	19,9	32,7	57,0
\$ "	1,9	0,6	37,9
Vállalati eredmény /folyó áron/	7,5	12,0	14,3

Az ipari szövetkezet bruttó termelési értéke, értékesítése és vállalati eredménye jelentősen növekedett, és a jövőben is e tendenciának folytatását tervezik.

A belföldi értékesítésnél 1975-höz viszonyítva 1985-re kb 25-szörösére, az export pedig ugyanezen évek alatt közel 5-szörösére fog növekedni. Míg rubel elszámolású exportjuk értéke fokozatosan emelkedik az évek során, addig dollár elszámolású exportjuk ugrásszerű növekedését várják 1985-re. Ehhez termékeikkel követniök kell a divat változásait, s a táskák formatervezése és jó minősége is segíteni fogja őket a jobb piaclehetőségek megszerzésében. 2 900 m³ vizet használtak fel 1980-ban, amely teljes egészében tisztítatlan volumenű volt. Egy boltjukban közvetlenül lehet vásárolni szép, esztétikus kivitelű és jó minőségű termékeikből.

A Szegedi Szücs- és Szabóipari Szövetkezet

Felügyeleti szerve szintén a Városi Tanács VB Iparügyi Osztálya. 1981-ben 225 főt foglalkoztatott, akiknek havi átlagbére 3 704 Ft volt. 1976-80 között a beruházások értéke összesen 8,2 millió Ft volt, amelyből 6,3 millió Ft-ot költöttek gépek és berendezések vásárlására, felújítására. 1980-85 között 2,8 millió Ft-os újabb beruházással folytatni kívánják. Ezen évek alatt ez az össz-

beruházás értékével lesz egyenlő értékű.

A Szegedi Szücs- és Szabóipari Szövetkezet
kiemelt termékei

37.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Me	1975	1980	1985
Bőrruházati termék	db	3 800	5 500	6 500
Szőrmeruházati termék	db	4 000	4 800	6 000

A Szegedi Szücs- és Szabóipari Szövetkezet
termelési mutatói /millió Ft/

38.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1975	1980	1985
Bruttó termelési érték /folyó áron/	49,9	70,0	77,0
Értékesítés összesen /folyó áron/	49,7	70,0	77,0
ebből - belföldi	45,8	60,0	66,0
- export %	3,9	10,0	11,0
Vállalati eredmény /folyó áron/	7,2	4,2	-

A szövetkezet vállalati eredménye és értékesítése 1975-80 között dinamikusan emelkedett, s 1985-ig már csak mérsékelt ütemű emelkedés van betervezve. Vállalati eredményük 7,2 millió Ft-ról 4,2 millió Ft-ra csökkent 1975-80 között.

Belföldi értékesítésük egyenletes növekedési ütemet mutat. Csak dollár elszámolású exportjuk van, amely 1975-80 között háromszorosára nőtt, s továbbra is ezt a tendenciát kívánják tartani. Vízfelhasználásuk csak kommunális célokra történik.

Kézmű- és háziipar

Szeged kézműipara igen híres volt ötvösművészetéről már az Árpádkor végétől /XII.sz./ a török időkig. Ekkor a lakosság nagy része más városokba menekült és a törökök kiűzése után /VII.sz./ sem tért vissza. Így az ötvösművészet virágzása megszűnt, mind a mai napig sem nyerte vissza jelentős szerepét. A háziipar tipikusan fiatal iparágnak számít városunkban, jóformán a felszabadulás után alakult ki.

Főként eredeti nyersanyagot dolgoz fel. Mivel a világpiacon egyre kevesebb a természetes alapanyagból készült használati cikk, ezek igen kedveltek és keresettek. Ez a jövőben a háziipari szövetkezetek további fejlesztéséhez igen jó lehetőséget biztosít. Ezért a jövőben nagyobb gondot kell fordítani a természetes alapanyagot biztosító növények termesztésére, s az ágazat fejlesztésére. Ez azért sem elhanyagolható, mert országunk számára nagy tőkés valutaforrást biztosít jelentősebb erőfeszítések nélkül is. Az ágazatot Szegeden két szövetkezet képviseli,

a Szegedi és a Tápéi Háziipari Szövetkezet.

A Szegedi Háziipari Szövetkezet

1981-ben 509 főt foglalkoztatott, akiknek havi átlagbére 2 065 Ft volt. 1980-ban bruttó termelési értékük 51 millió Ft volt, amelyet 1985-ig 63 millió Ft-ra kíván-
nak emelni.

A Szegedi Háziipari Szövetkezet kiemelt termékei

39.sz. táblázat

	Me	1975	1980	1985 /terv/
rongyszőnyeg	ezer db	54	120	150
köntös	"	9	35	50

Bruttó termelési értékükből az export értékesítési aránya 59,8 %-os. Exportjukból a \$ elszámolású export aránya 98,3 %, mely mutatja, hogy termékeik iránti igény a tőkés országok részéről jelentősebb.

Tápéi Háziipari Szövetkezet

1981-ben 474 főt foglalkoztatott 2 065 Ft-os átlagbérrel. Ezen kívül a teljes munkaidőben foglalkoztatott fizikai dolgozók átlagbére 3 370 Ft volt. E szövetkezetnél

is jelentős a bedolgozók aránya. Bruttó termelési értékük 162,3 millió Ft volt 1980-ban, s ezt az értéket 1985-ig 223 millió Ft-ra kívánják növelni. Természetes anyagokból való termékeik iránt megnőtt a tőkés országokban a kereslet, s így ez a terv igen reálisnak látszik.

A Tápéi Háziipari Szövetkezet kiemelt termékei

40.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	Me	1975	1980	1985
fonott ülőbutor	db	433 839	517 100	607 830
táska	"	40 600	160 000	176 000
fonott gyékénytermék	"	54 500	65 000	71 700

Ezenkívül jelentős a háziruha, leányka felsőruházati termékek, munka- és védőruha, konfekcionált ágynemű, háztartási és lakástextília és női kalap gyártásuk is.

1980-ban bruttó termelési értékükből az export értékesítési aránya 72 % volt, mely teljes egészében dollár elszámolású. Termékeik számára a tőkés piacokon továbbra is jók a lehetőségek, ezért termelésük fokozásának feltételei adóttak.

SZEGED KÖNNYŰIPARÁNAK FEJLŐDÉSI PERSPEKTIVÁJA

A könnyűipari ágazat tevékenységének továbbfejlesztésénél abból kell kiindulni, hogy a könnyűipar ilyen nagy arányát a természeti és a gazdaságföldrajzi adottságok, a hazai nyersanyag, a belföldi és a reális külpiac igények nem indokolják. A hazai könnyűipar műszaki-technikai színvonala ma a világszinvonaltól elmarad. Ugyanakkor a rendelkezésre álló fejlesztési források sem tudják biztosítani a termelési alapok általános korszerűsítését, s a foglalkoztatottak csökkenő létszámának fejlesztéssel való ellensúlyozását.

Az MSZMP KB 1977. okt. 20-i határozata értelmében "a könnyűipari rekonstrukciót a megnövekedett struktúrális és minőségi követelményeknek alárendelten kell folytatni". A könnyűipar fejlesztésében azok a rekonstrukciók játszanak döntő szerepet, amelyek a korszerű struktúra kialakítását és a minőségi igények kielégítését segítik elő. A textilruházati, a bőr- és cipőiparban tovább növekedik a munkafolyamatok gépesítettsége, csökken az élőmunkaigénység. Előrehaladás várható a hazai alapanyagok felhasználásában is. A bútór és nyomdaipar a technológiai korszerűsítésre helyezi a fejlesztés súlyát. A bútóipar továbbá a lakosság magasabb szintű és választékosabb ellátásában kíván jobb eredményeket elérni. A termékszerkezet átalaki-

tása határozottabb szelekciót igényel /jobb termékösszetétel és a korszerűbb termékek nagyobb aránya/.

Növelni kell az ágazat exportját, illetve nettó deviza hozamát is elsősorban a $\$/$ elszámolású piacokon. Számolni kell a könnyűiparban a létszám további lassú csökkenésével. Szegeden a könnyűiparban foglalkoztatottak számának "csúcsértéke" 1970-ben volt /18379 fő/. 1971-től a létszám fokozatos csökkenése következett be. E csökkenés sok esetben már együtt járt könnyűiparunk belső struktúrájának egészségesebbé válásával is. A létszámcsökkenés folyamata várhatóan 1985-ig továbbfolytatódik. Ekkorra a tervezett létszám 12786 fő. A létszámfogyás nem egyformán érinti a szakágazatokat, illetve a vállalatokat. Évről-évre kevesebb a közvetlen termelő gépeket kiszolgáló munkáskéz. Ezt csak szervezéssel lehet ellensúlyozni. A létszámcsökkentést egységenként is differenciált mértékben szükséges megvalósítani. Fő kritérium a nyereségesség lesz. Fontos szerepet kell kapnia a belső munkaerő átszervezésnek, a rejtett tartalékok feltárásának és mobilizálásának, a korszerű szervezési módszerek bevezetésének. A szervezés eredményeként növekedik a gépek mellett dolgozók teljesítménye, javul a minőség, gazdaságosabb az anyag felhasználás./Pl: Szegedi Ruhagyár szegedi és szentesi gyárai./ A korszerű kapacitások gazdaságos kihasználása érdekében új telephely kialakítása nélkül, a munkaerő átcsoportosítása révén van szükség a termelőlétszám növelésére.

A gazdaságosan nem üzemelhető telephelyeket fel kell számolni, vagy más módon kell gazdaságossá tenni. A fejlesztésnél jól átgondolt szelekciót és kontraszelekciót kell alkalmazni. Rugalmasabb gazdálkodást kell folytatni. A piaci igényeket az eddiginél fokozottabb mértékben kell figyelembe venni. A világgazdasági helyzet a könnyűipar számára is kedvezőtlenül változott. Exportunk olyan országokba irányul, ahol csökken a kereslet és erősödik az eladók versenye. A feltételek nehezebbé váltak. A következő évekre sem számíthatunk számottevő javulásra. Az export növelését a termékek színvonalának, versenyképességének javításával és jobb piackutató munkával kell elérni. Gyártmányfejlesztésünkben, terméktervezésünkben az egyes külpiacok, vevők igényeihez jobban, gyorsabban, rugalmasabban kell alkalmazkodnunk.

A vál^{la}latok gazdálkodásának a jövőre tervezett tényleges hatékonyság változását csak úgy lehet reálisan megítélni, ha megvizsgáljuk a 100 Ft erőforrásra jutó nyereségmutatókat is /41.sz. táblázat/. A táblázat adataiból kitűnik, hogy a vizsgálatba vont 12 egység közül csak 4-ben /az Alföldi Bútorgyárban, a Pannónia Szőrmében, a Szege^{di} Ruhagyárban és a NIVÓ KTSZ-ben/ terveztek a fajlagos értékben növekedést. Ez pedig igen kedvezőtlen, mert a gazdasági hatékonyság növelése a könnyűiparban is a VI ötéves terv egyik legfontosabb feladata. Ezért a tervidőszak a során a könnyűipar terén adódó egyik legfontosabb feladatunk

a könnyűipar rendelkezésére álló élő- és holtmunka hatékonyságának növelése.

$$\frac{\text{Nyereség}}{\text{Erőforrások Ft-ban}} \times 100$$

A jövedelmezőségi mutatók tervezése Szeged
néhány könnyűipari üzemében
/100 Ft erőforrásra jutó nyereség/

41.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1980	1985
Alföldi Bútorgyár	15,8	16,0
Szegedi Gyufagyár	19,6	12,5
PANNÓNI Szőrme	164,2	180,5
Szegedi Ruhagyár	24,2	25,3
Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat	46,0	35,8
Szegedi Bútoripari Szöv.	27,8	22,8
NIVÓ KTSZ	16,5	21,25
Cs.m-i Papir ^{feld.} ISZ	25,0	17,5
Szegedi Bőrdiszmű	85,7	80,8
Április 4 Cipő ISZ	23,8	14,4
Minőségi Ruhajavító ISZ	42,9	39,1
Szegedi Ruházati Szöv.	30,5	29,3

Megvizsgáltuk azt a kérdést is, hogy 1980-tól 1985-ig miként tervezik könnyűipari üzemeink az egységnyi álló-

eszközre jutó bruttó termelési értékeiket. E téren igen kedvezőtlen a helyzet. U.i. a 42. sz. táblázat kimutatása szerint a NIVÓ KTSZ, és a Szegedi Szücs és Szabóipari Szövetkezet kivételével további csökkenést terveztek be. Igen elgondolkodtató, hogy az elkövetkező években a csökkenés üteme a szóbanforgó üzemekben meghaladja az elmúlt évek ágazati átlagát. Tehát a holt munka hatékonyságát illetően könnyűipari objektumainkban nem terveztek markáns pozitív irányú változást.

Bruttó termelési érték

Az állóeszk. br. értéke

Az egységnyi állóeszközértékre jutó bruttó termelési érték alakulása Szeged néhány szocialista üzemében

42.sz. táblázat

M e g n e v e z é s	1980	1985 terv
Alföldi Bútorgyár	2,79	2,16
Szegedi Gyufagyár	0,84	0,48
MINÓ Cipőgyár	6,12	2,66
Szegedi Ruhagyár	2,71	2,11
Szegedi Férfi és Női Divatszabó Vállalat	5,50	4,33
Szegedi Bútoripari Szöv.	2,35	1,44
NIVÓ KTSZ	1,92	2,12
Cs.m-i Papírfeld. Szöv.	4,07	2,89
Szegedi Bőrdíszmű Ip. Szöv.	5,36	6,18
Szegedi Szücs és Szabóip. Sz.	5,51	6,06

A vállalatok kereskedelmi munkájának javítása is többféle módon történhet. Rendelkezhet a vállalat önálló külkereskedelmi joggal, kialakíthat külkereskedelmi vállalatokkal közös érdeken alapuló együttműködési formákat, de sokat tehetnek a vállalatok versenyképességük növeléséért a költségek csökkentésével is.

A vállalatok belső irányítási és érdekelttségi rendszerének továbbfejlesztése is rugalmasságukat, alkalmazkodóképességüket fogja növelni.

A hazai ellátás során figyelembe kell venni a lakosság nemenkénti, korszerinti és a jövedelem szerinti struktúráján túl a divatigényét is. A ruházati iparban a méretrendszer korszerűsítése, a bútorigarban a kisbútorok választékának bővítése is szükséges.

A könnyűipar importigényes, ezért kiemelt jelentőségűek azok az intézkedések, amelyek az importnyersanyag felhasználását csökkenthetik. Cél az itthon előállított nyersanyagok - a len, a kender, a gyapjú, a nyersbőr, a vegyi szálak nagyobb mértékű felhasználása - a fajlagos anyagfelhasználás csökkentése, a másodlagos nyersanyag és a hulladék hasznosítása. Korszerűbb szabászati eljárások jelentősen csökkenthetik a hulladékot.

Mélyíteni és szélesíteni kell a könnyűiparon belüli, illetve más ágazatokhoz tartozó vállalatokkal való együttműködést. A papir- és nyomdaipar összehangolt együttes munkája kedvezően hat az importköltségek alakulására /pl: papir

súlyának csökkentése/. Kiemelt feladat a komplex gépesítés szélesítése, automatizálás megvalósítása, a nyomdai-pari beruházások tervszerű megvalósítása, valamint a textilipari és fafeldolgozó ipari rekonstrukciós fejlesztések előkészítése.

Törekedni kell a gazdaságosabb tőkésexport árualapot bővítő újabb lehetőségek feltárására.

Javitani kell a termékszerkezetet, növelni kell a szakosodást /a Szegedi Ruhagyárnál az öltönygyártás fejlesztését, a bőr-, szőrme és cipőiparban a bőrruházati termékek korszerűsítését/, stilbútorok, bútorlapok, természetes alapanyagú termékek gyártásának fokozását.

Korszerűsíteni kell a raktározást, csomagolást és az anyagmozgatást. Szélesebb körben alkalmazandó a számítástechnika.

Törekedni kell a munkahelyi ártalmak /zaj, por stb./ mérsékelésére. Fontos a már bevált szervezési módszerek átvétele, illetve adaptációja. Igénybe kell venni ebben a munkában a már nagy gyakorlattal rendelkező szakemberek, mérnökök tapasztalatait.

Javitani kell a szakemberellátottságot. Fokozni kell a kutató-fejlesztő tevékenységet, növelni kell annak hatékonyságát.

Szeged könnyűiparának fontos szerepe lesz a jövőben a tőkés import kiváltásában és a hazai export növelésében is. Ahhoz azonban, hogy ezeknek az elvárásoknak eleget tudjanak

tenni, szakadatlanul meg kell újítaniok termékeiket, követniök kell a divatot, fejleszteniök kell gyártmányaikat. Csak így lehet megtartani a már megszerzett piacokat és így lehet újakra betörni. Amelyik vállalat nem tud a nehezülő gazdasági körülményekhez alkalmazkodni, azt a jövőben dotációval nem tartjuk fenn. A jelenlegi helyzetben a megoldást abban kell keresni, hogy a korszerűsítésből adódó kapacitások termelési és gyártmány struktúránk alakításában hasznosuljanak.

1985-ig nem nyílik lehetőség nagy fejlesztésekre, csak az export-versenyképességet javító anyag- és energiamegtakarító, a másodlagos és a hulladékhasznosítást elősegítő kisebb fejlesztésekre.

Ö S S Z E F O G L A L Á S

Összegezve: Szeged könnyűipari fejlődésére vonatkozóan el kell mondanunk, hogy az elkövetkező tervidőszakban a rekonstrukciós folyamatok játszanak döntő szerepet. Várhatóan igen sok nehézséggel kell megbirkóznia az ágazatnak. Nagy az ágazat vezetőin a felelősség, hisz a nyolcvanas évtized egyik alapvető kérdése, hogy a magyar ipar - köztük a könnyűipar - milyen mértékben lesz képes megalapozni egy olyan gazdasági növekedést, amely mellett gazdaságpolitikai céljaink teljesíthetők. Másrészt viszont ez megfordítva is igaz. A könnyűipar fejlesztése is elvárásokat támaszt a népgazdaság felé. Kérdés: a gazdaság egészére biztosítani tudja-e az ipar hatékonysága, jövedelemtermelő képessége számottevő javításához, a gazdasági növekedést hordozó szerepének erősítéséhez szükséges feltételeket. Ez azért is problémás, mert feldolgozóiparunkban elértük azt a beruházási küszöböt, amelyről lefelé lépni már nem lehet. Ha mégis erre kényszerülnénk, ez azzal a veszéllyel járna, hogy az ipar technikai színvonalának elmaradása gyorsuló ütemben nőne, versenyképessége tovább romlana, s így gazdasági növekedést hordozó szerepe csökkenne. Mivel igen takarékos tőkésimporttal kell számolnunk a jövőben, ilyen irányú igényünk csak korlátozott mértékben elégíthető ki.

A rubel elszámolású nyersanyag és energiahordozó is szűkösen fog rendelkezésre állni. Folytatódni fog a foglalkoztatottak számának csökkenése, s az értékesítési lehetőségek várhatóan alig javulnak. Ezért a rendelkezésünkre álló eszközöket kell úgy kihasználni, hogy könnyűiparunk teljesítménye javuljon. E feladat megoldása részben a gazdaságirányításra, részben az ipari gazdálkodó szervezetekre hárul. Ezért a jövőben fokozottabban érvényesülnek az iparvállalatok vezetőinél a gazdálkodási erények, amikor a feltételek romlása /korlátozása/ mellett kell teljesítményjavulást elérni, s ezt csak differenciáltan lehet megvalósítani. Eredmény csak igen jól átgondolt, olyan döntések láncolatával érhető el, amelyeknél mindenkor a magasabb szintű érdekeket helyezzük előtérbe.

Á B R A J E G Y Z É K

1. A könnyűipar szerepe a szocialista ipar egészéből az 1980 évi foglalkoztatottak száma alapján
2. A könnyűipar országos, megyei és városi struktúrájának összehasonlítása a foglalkoztatottak száma alapján /1980/
3. Az állóeszközök bruttó értékének alakulása Csongrád megye szocialista könnyűiparának ágazataiban /folyó áron, millió Ft-ban/
4. A szocialista ipar ágazataiban felhasznált villamosenergia mennyisége Csongrád megyében /1000 MWh/
5. Az erőgépkapacitás alakulása Csongrád megye könnyűiparának ágazataiban /1000 kW/
6. Csongrád megye könnyűiparának részesedése az ország könnyűiparából a foglalkoztatottak száma alapján
7. Az ország könnyűiparában foglalkoztatottak trendje
8. Csongrád megye könnyűiparában foglalkoztatottak trendje
9. A szocialista könnyűipari ágazatokban foglalkoztatottak havi átlagbérének területi eltérései /1980/
10. A szocialista iparban és az ipari főcsoportokban foglalkoztatottak számának időbeni alakulása /Szeged/
11. Szeged szocialista iparában foglalkoztatottak trendje
12. A szocialista iparban és a szocialista könnyűiparban foglalkoztatottak számának idősoros alakulása /Szeged/

13. Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak száma
1970-1981 Lineáris trend grafikonja
14. A könnyűipar minisztériumi és tanácsi szektorában
foglalkoztatottak száma és annak fizikai és nem
fizikai foglalkozásuak szerinti megoszlása /1981/
15. A könnyűipar szövetkezeti szektorában foglalkoztatot-
tak száma és annak fizikai és nem fizikai foglalkozá-
súak szerinti megoszlása /Szeged, 1981/
16. Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak szektorális
alakulása /1981/
17. Szeged könnyűiparában foglalkoztatottak nemenkénti
alakulása /1981/
18. Szeged könnyűipari üzeinek bruttó termelési érté-
keiből az export értékesítési aránya /1980/
19. Szeged exporttevékenységet folytató üzeiben ~~§~~
elszámolású export aránya a teljes exportból /1980/
20. A szegedi könnyűipari létesítmények központjainak
területi elhelyezkedése

I R O D A L O M J E G Y Z É K

Abonyi Gyuláné - Krajkó Gyula - Móricz Ferenc:

Az ipar területi specializációjának mérése
/Statisztikai Szemle, 1976.10. 12.p./

Abonyi Gyuláné: Szeged ipari specializációjának változása
/Városépítés, 1966. 5. 39.p./

Abonyi Gyuláné - Bérczi Gyula: Szeged infrastruktúrája
/Délmagyarország 1976. V.9./

A Magyar Szocialista Munkáspárt XII. kongresszusa
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1980. 203.p./

Antal Zoltán - Perczel György: A nemzetközi gazdasági
integrációk és Magyarország
/Tankönyvkiadó, Bp. 1976. 90.p./

Bogota Béla - Garam József: A népgazdaság fejlesztésének
V. ötéves terve
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1976. 222.p./

Balassa Ákos: Növekedés, egyensúly és hatékonyság fejlődésünk jelenlegi szakaszában
/Gazdaság, 1973. 2./

Bartke István: Az iparilag elmaradott területek ipari
fejlesztésének főbb közgazdasági kérdései
Magyarországon
/Akadémia Könyvkiadó Budapest, 1976. 180.p./

Bartke István - Bora Gyula: A magyar ipari területi elhelyezkedésének távlati problémái
/Akadémia Könyvkiadó Bp. 1976. 30.p./

- Berend T.Iván: A szocialista gazdaság története
Magyarországon 1945-68.
/Kossuth Könyvkiadó, 1976./
- Berend T.Iván - Szuhay Miklós: A tőkés gazdaság története
Magyarországon 1848-1944.
/Kossuth Könyvkiadó 1973./
- Bokor János - Sugár Dezső: A termelési szerkezet korszerű-
sítésének egyes kérdései
/Ipargazdaság, 1977. 2./
- Bontó László - Orosz László - Szücs Miklós: Iparfejlesztés
az ötödik ötéves tervben
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1977. 145.p./
- Bontó László - Orosz László: Szelektív iparfejlesztés
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1978. 173.p./
- Bontó László - Orosz László: Szelektív iparfejlesztés
néhány elvi és gyakorlati kérdése
/Statisztikai Szemle, 1976. 12./
- Dr.Botos Balázs: Az ipari termelési szerkezet fejlesztésének főbb kérdései
/Ipargazdaság, 1977. 3./
- Enyedi György: A magyar népgazdaság területi fejlődésének problémái
/Akadémiai Kiadó, Bp. 1976. 254.p./
- Fehér István: Gazdasági és társadalmi változások Szegeden
a felszabadulás után 1945-62.
/Akadémia Kiadó, Bp. 1973./

- Fodor László - Orosz László: Gazdasági növekedés -
iparpolitika
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1980. 359.p./
- Ganczer Sándor /Szerk./: Tervgazdálkodásunk időszerű
kérdései
/Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp.1973. 435.p./
- Hegedüs Miklós: A népgazdaság termelési szerkezetének
fejlesztése
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1978. 154.p./
- Hegedüs Miklós: A gazdaságpolitika és a struktúrapolitika
összefüggései
/Közgazdasági Szemle, 1975.1./
- Hoós János: A gazdasági struktúra változásának néhány
kérdése
/Közgazdasági Szemle, 1975. 1./
- Jerzy Ciepielewski /Irena Kostrowicka, Zbigniew Landau/
Jerzy Tomanewski: A világ gazdaságtörténete a XIX. és a
XX.században
/Kossuth Könyvkiadó, 1974./
- Kóródi József - Márton Géza: A magyar ipar területi
kérdései
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1968. 173.p./
- Kóródi József: A magyar ipar területi elhelyezésének
távlatai
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1962. 75.p./
- Kóródi József: Változások Magyarország gazdasági térképén
/Kossuth Könyvkiadó, Bp. 1969. 83.p./

- Dr.Kőszegfalvi György: A korszerű ipar telepítés alapjai
/Műszaki Könyvkiadó, Bp.1978. 213.p./
- Kulcsán Viktor /Szerk./: A regionális elemzések módszerei
/Akadémiai Kiadó, Bp.1976. 334.p./
- Krajkó Gyula - Pénzes István - Tóth József -
Abonyi Gyuláné: Magyarország gazdasági körzetbeosztásának
néhány elvi és gyakorlati kérdése
/Földrajzi Értesítő, 1969.1. 95-115.p./
- Krajkó Gyula - Abonyi Gyuláné - Gálik Lászlóné: Területi
struktúra átalakítására vonatkozó vizsgálatok
/Békési Élet, 1978.3. 278.p./
- KSH fogalomgyűjtemény
Megyei Statisztikai Évkönyvek
- Moholi Károly: A magyar kender gazdaságföldrajza
Különlenyomat a Szegedi Pedagógiai Főiskola
Évkönyvéből /Szeged, 1958./
- Moholi Károly - Abonyiné Palotás Jolán: Strukturális válto-
zások és a társadalmi-gazdasági fejlődés
kapcsolatai
Különlenyomat a Juhász Gyula Tanárképző
Főiskola Tudományos Közleményeiből
/Szeged, 1979./
- Móricz Ferenc - Abonyi Gyuláné: Matematikai módszerek a
földrajzban
/Tankönyvkiadó, Bp. 1978. 283.p./

- Nemes Nagy József: A regionális gazdasági fejlődés összehasonlító és dinamikus vizsgálata
/Kandidátusi értekezés tézisei, Bp.1980. 26.p./
- N.N. Nyekraszov: Területi gazdaságtan
/Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.1978.
268.p./
- Nyitrai Ferencné: Iparunk helye a világban
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1974. 257.p./
- Nyitrai Ferencné: Ipari strukturánk: változások, hatékonyság
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1977. 324.p./
- Nyitrai Ferencné: A magyar ipar fejlődése és távlatai
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1971. 146.p./
- Nyitrai Ferencné: Mire irányuljon a szelektív iparfejlesztés
/Figyelő, 1976. 2./
- Nyitrai Ferencné: Népgazdaságunk fejlettsége - nemzetközi tükrökben
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1979. 169.p./
- Papanek Gábor: Az ipari termékszerkezet javításának
időszzerű feladatai
/Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó, Bp.1977.
169.p./
- Román Zoltán: Az ipar gazdaságtana
/Akadémiai Kiadó, Bp.1978. 147.p./
- Román Zoltán: Iparpolitikánk ma és holnap
/Figyelő, 1978. 36./

- Román Zoltán: Termelékenység és gazdasági növekedés
/Kossuth Könyvkiadó, Közgazdasági és Jogi
Könyvkiadó, Bp. 1977. 466.p./
- Stark Antal: A magyar ipar
/Kossuth Könyvkiadó, Bp.1966. 253.p./
- Stark Antal: A szocialista tervgazdálkodás nemzetközi
gyakorlata
/Közgazdasági és Jogi Kiadó, Bp.1980. 257.p./
- Szilágyi Lajos: Az alföldi városok fejlesztési kérdései
/Városépítés, 1976.5. 5.p./
- Területi Statisztikai Évkönyvek
- Tüü Lászlóné: Az ipari koncentráció mérése
/Központi Statisztikai Hivatal Könyvtár
és Dokumentáció Szolgálat, Bp. 70.p./
- Dr. Zala Julia: A gazdasági hatékonyság - termelési szerkezet
/Közgazdasági Ismeretek, Kossuth Könyvkiadó,
Bp. 1974./
- Wassily Leontief: Terv és gazdaság
/Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Bp.
1977. 240.p./

T A R T A L O M J E G Y Z É K

BEVEZETÉS	1 oldal
HAZÁNK KÖNNYŰIPARÁNAK KIALAKULÁSA ÉS FEJLŐDÉSE . . .	3 "
könnnyüiparunk fejlődése a felszabadulásig	3 "
Könnnyüiparunk felszabadulás utáni fejlődése és jelenlegi helyzete	15 "
Könnnyüiparunk helye a világban	26 "
SZEGED KÖNNYŰIPARÁNAK FŐBB SAJÁTOSSÁGAI ÉS SZEREPE A MEGYE, VALAMINT AZ ORSZÁG KÖNNYŰIPARÁBAN .	29 "
SZEGED KÖNNYŰIPARÁNAK KIALAKULÁSA, FEJLŐDÉSE ÉS JELENLEGI HELYZETE.	45 "
SZEGED KÖNNYŰIPARI ÁGAZATAINAK BEMUTATÁSA VÁLLALATONKÉNTI BONTÁSBAN	77 "
Fafeldolgozó ipar	77 "
Papiripar	87 "
Nyomdaipar	89 "
Textilipar	91 "
Textilruházati ipar	96 "
Bőr-, szőrme- és cipőipar	104 "
Kézmű- és háziipar	116 "
SZEGED KÖNNYŰIPARÁNAK FEJLŐDÉSI PERSPEKTIVÁJA	119 "
ÖSSZEFOGLALÁS	127 "
ÁBRAJEGYZÉK	129 "
IRODALOMJEGYZÉK	131 "
TARTALOMJEGYZÉK	137 "